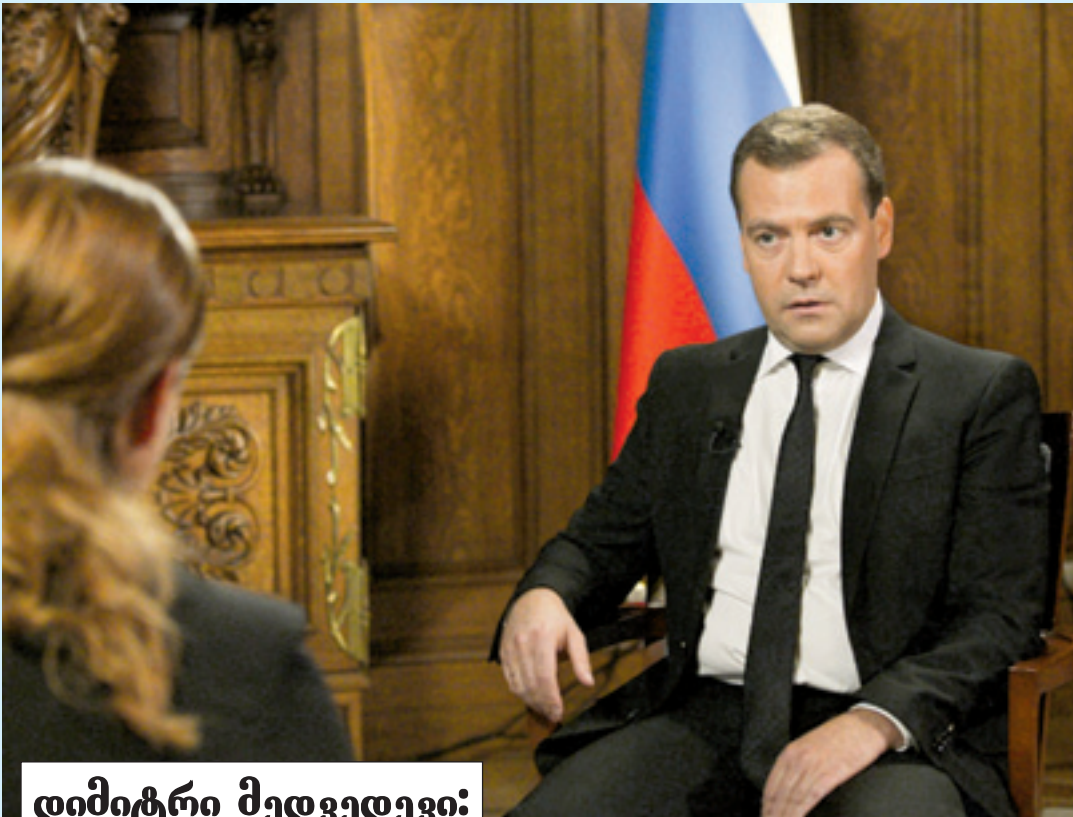

ისტორიული გეგმვის დროება

სამეცნიერო-პოპულარული ჟურნალი, 2013 წ. აგვისტო, №8 (37), ფასი 3 ლარი

დმიტრი მედვედევი:

«ჩვენ გეგმვები ვართ. ჩვენ და თქვენ არასოდეს ვიქნებით აშშ-ის გეგმვები, ეკონომიკური ინტეგრაციის ყველაზე მაღალი სფეროები კი გვინ მიიღწევა, როცა აღაშინებენ გეგმვად ხსოვრობენ»

«ნათოვი შესვლით თქვენ თითქმის არაფერს იქნით, იმიტომ, რომ თანამედროვე სამყაროში სომარო კონფლიქტები დაუშვებელია, მაგრამ ამავე დროს ეს ქვეყნებს შორის დაკავშირების გრძელვადიან, ხანგრძლივ წყაროს შექმნის»

უახლესი ისტორიის ტრაგიკული ფურცელი

13 ჩარქანი
საღმრთო
ვაჭრობა და
ისტორიის
გაყალბება
«ნაშრო-
ქრობის»
არსენალი

16 ილია
ჭავჭავაძე
და გუბათი
«ივარია»
აფხაზეთის
შესახებ

ჯემალ მებონია:
სააკაშვილის
რეჟიმის
დასაბრუნო
უნივერ-
სიტეტი
ქანონების
უკუღებ-
ეღყოფით,
ეს ხელის-
უღებუ
ანგარიშს
უმოქმე-
დობით

24 ვინის
რეფორმა
სამარ-
თველოვი

კონსტან-
36 ტინე
შარვაშიძე

40 პირველი
ქართული
ნარკოლოგი
აფხაზეთში

სტუმრად
ჯემალ
47 პატი-
შვილთან

სარჩევი

სივართლე - ავგისტოს ოფსი

■ უახლესი ისტორიის ტრაგიკული ფაქტები	4
■ რატომ არ შეეძლო რუსეთის ჯარი თბილისში 2008 წლის ავგისტოში	5
■ რა ახსოვს ხალხს	9
■ ვასილ ჭიჭინაძე: დღეს საქართველო პასიური ომის რეჟიმშია!	10
საჯილდაო ქვა	
■ ჩეჩენი ხალხით ვაჭრობა და ისტორიის გაყალბება «ნაფთობის» არსენალში	13
კვალი ნათელი	
■ ილია ჭავჭავაძე და გზებით «ივრია» აფხაზეთის შესახებ	16
განათლება	
■ ჯემალ მებონია: სააკაშვილის რეჟიმმა დაანგრია უნივერსიტეტი კანონების უგულვებელყოფით, ეს ხელისუფლება ანგრივს უმოქმედოვით	21
წინ წავიდეთ თუ უკან	
■ მიწის რეფორმა საქართველოში	24
სენსაციური გამოგონება	
■ «იზარდა, მწანა ჯეჯილო»	29
მრეწველობა	
■ ქართული ნავთობი	33
მაგულიზმი	
■ ქონსტანტინე შარვაშიძე	36
ხელოვნება	
■ პირველი ქართული ნარკოტრეფიკანტი აფხაზეთში	40
ქრისტიანობისთვის ბრძოლის ისტორიიდან	
■ აჭარა ოსმალთა ბატონობის პერიოდში	42
თბილისის ისტორიიდან	
■ მეთევზეები და თევზის გაყიდვები	45
ფოტოგრაფია	
■ სტუმრად ჯუბეარ პატიშვილთან	47

გამომცემელი: არასამეწარმეო იურიდიული პირი „ისტორიული მემკვიდრეობა“

სარედაქციო კოლეგია

პასუხისმგებელი რედაქტორი ღერეჯან ანდრიაძე

მისამართი: თბილისი, დავით ბაქრაძის ქ. № 6 ტელ.: 234-32-95

უახლესი ისტორიის ტრაგიკული ფურცელი

ავვისტოს ომიდან 5 წელიწადი გავიდა, უმძიმესი 5 წელიწადი. ამ ომის მონაწილეებს კი რატომღაც ოფიციალურად სამხედრო წვრთნებში მონაწილეების სტატუსი აქვთ მხოლოდ. ქართველების მესსიერებას კი შემორჩა დღეები, როდესაც დედამ შვილის გაჩენა ინანა.

ომის დამთავრებისთანავე ქვეყანაში პოლიტიკური ვითარება რადიკალურად შეიცვალა, ბევრი ხელისუფლებაში მყოფი პოლიტიკოსი ოპოზიციაში გადავიდა. არეულობაც დაიწყო, ქართველი ხალხი ავვისტოს ომის პროვოკატორების დასჯას მოითხოვდა, მაგრამ ამაოდ...

„ნაციონალურმა ხელისუფლებამ“ საქართველო გამარჯვებულად გამოაცხადა, გრანდიოზული კონცერტები ჩაატარა, მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნიდან ჩამოსულ მმართველებს უმღერა, უცეკვა და ყველაფერი დასრულდა. ...და ომნაგებულ, დაზარალებულ, მინებდაკარგულ ქართველ ხალხს რეალურად ხელში შერჩა სასწრაფოდ აგებულ გეტოებში შესახლებული დევნილები და უსაშველოდ დიდი თანხის სანაცვლოდ ამერიკელების მიერ გადაღებული ფილმი ავვისტოს ომზე. მაშინვე გაჩნდა ეჭვი, რომ სააკაშვილს ეს ომი ხელს აძლევდა, რათა მსოფლიოს ყურადღება მიექცია და „ომგამოვლილი ქვეყნის ასაღორძინებლად“ უცხოეთიდან ფინანსები მიეღო. თანხა მართლაც გამოიყო, მაგრამ არა ხალხისთვის.

2008 წლის ავვისტოში 200-მდე ჯარისკაცი დაიღუპა. დღემდე ითხოვენ მათი ოჯახის წევრები, რომ ომის მიზეზები გამოიძიონ.

5 წელიწადი გავიდა. სიმართლეს ვეძებთ ყველა — ხალხი, თვითმხილველები, გადამდგარი თუ მოხსნილი სამხედრო პირები, ჟურნალისტები, ჯარისკაცთა ოჯახის წევრები, უფლებადამცველები, სახლკარდაკარგულები... თუმცა თითქმის ყველა დანაშაული ხელისგულზე დევს, ამ ხნის მანძილზე გამოძიებული არაფერია.

2013 წლის 6 ავვისტოს „რუსთავი 2“-ის ეთერში გავიდა ექსკლუზიური ინტერვიუ, რომელიც რუსეთის ფედერაციის მთავრობის თავმჯდომარემ დიმიტრი მედვედევმა 2008 წლის 8 ავვისტოს სამხრეთ ოსეთში ომის 5 წლისთავის წინ მისცა ნინო შუბლაძის საავტორო გადაცემა „პოზიციას“.

ჟურნალისტის შეკითხვას — თქვენი აზრით, 2008 წლის ავვისტოში თქვენ მიერ მიღებული ყველა გადაწყვეტილება სწორი იყო? — მედვედევმა უპასუხა, რომ ისინი იძულებული იყვნენ, ამგვარად ეპასუხათ შესაბამის აგრესიულ ქმედებებზე, რომლებიც მაშინ ქართულმა შეიარაღებულმა ძალებმა გა-

ნახორციელეს. „მიუხედავად იმისა, რომ ეს არის უმძიმესი გადაწყვეტილება, რომლის მიღებაც მომინია როგორც პრეზიდენტს, როგორც რუსეთის ფედერაციის შეიარაღებული ძალების მთავარსარდალს, მე ზუსტად ასევე მოვიქცეოდი“, — განაცხადა მან.

საომარი მოქმედებების დაწყების რეალურ მიზეზად მან ქართული შეიარაღებული ჯარების შეჭრა ცხინვალში და რუსეთის ფედერაციის მოქალაქეების მკვლელობა დაასახელა. როგორც მან აღნიშნა, „ყველაფერი დანარჩენი შეიძლება იყოს შედეგი. ...ჩვენ ეს პრობლემა არ გვჭირდებოდა. სამწუხაროდ, მის გადაჭრას სხვადასხვა ქართველი ხელისუფალი (ცალკე არავის ხსენება მსურს) უვარგისი საშუალებებით ან უჭკუოდ, ანდა დანაშაულებრივად ცდილობდა. და ეს მეტად სამწუხაროა.

...ვცდილობდით, დავხმარებოდი ამ ორ ხალხს, რომლებიც შესაბამისი თხოვნებით მოგვმართავდნენ. მაგრამ არანაირი სამხედრო გეგმები არასოდეს გვქონია, ეს არაფერში გვეჭირდება. პირიქით, ჩვენ ყველანაირად ვცდილობდით ამ კონფლიქტის თავიდან აცილებას... ყველაფერი, რაც მოხდა, რა თქმა უნდა, ანომალიაა, ეს არის ძალიან უხეში შეცდომა, რომელიც სამხედრო დანაშაულები გადაიზარდა. სამწუხაროდ, ბატონმა სააკაშვილმა, როდესაც შესაბამის გადაწყვეტილებებს იღებდა (არ ვიცი, რა მდგომარეობაში აკეთებდა ამას), უბრალოდ, სტრატეგიული სახელმწიფოებრივი შეცდომა დაუშვა, რომლის შემდეგ თავისი ქვეყნის შეკონინების შესაძლებლობა პრაქტიკულად აღარ დარჩა“.

რუსეთის პრემიერის აზრით, საქართველოს პრობლემები არასოდეს გადაწყდება არც ვაშინგტონში, არც მოსკოვში, ისინი ყოველთვის ადგილზე უნდა მოგვარდეს. რაც შეეხება მომავალს, მას მიაჩნია, რომ „ყველაფერი შეიძლება სრულიად სხვადასხვა სცენარით განვითარდეს, მაგრამ ეს (საერთოდ, ნებისმიერი დაახლოება, ნებისმიერი დიალოგი) უნდა ემყარებოდეს ადამიანთა ნებას და არა სამხედრო ძალას. თუ ნორმალური ცხოვრების დასაბუჯების ერთობლივი სურვილი იქნება, რუსეთი ამას ხელს არასოდეს შეუშლის, ამაში ეჭვი არ შეგეპაროთ. ჩვენთვის გაცილებით უფრო მნიშვნელოვანია, რომ ამ რეგიონში მშვიდობა იყოს, ვიდრე რაღაც ინტერესების უზრუნველყოფა.

ვისურვებდი, რომ ჩვენც სტაბილური, კეთილშეგობრივი ურთიერთობა გვქონდეს, რომ ნორმალური მიზნობრივი ვიყოთ, მითუმეტეს, რომ ჩვენს ხალხებს შორის მრავალსაუბროვნად, ძალზე მიზობრივი ურთიერთობა არსებობს...“

რატომ არ შემოვიდა რუსეთის ჯარი თბილისში 2008 წლის აგვისტოში

ბევრის აზრი მომისმენია სააკაშვილზე, მაგრამ, ვფიქრობ, იგი ყველაზე ზუსტად ერთმა რესპონდენტმა დაახასიათა: „საკაშვილის, როგორც მოვლენის, კარგი მაგალითია აღმაშენებლის გამზირი: უცხო თვალის გასახარად მოჩუქურთმებული ფასადების უკან იმალება ძველი, ამორტიზებული, ნახევრადდაშლილი სახლები და ამ სახლებში მცხოვრები ჩვენი გაუბედურებული, იმედგაცრუებული და მიტოვებული თანამემამულეები...“ მოკლედ რომ ვთქვათ, ბრჭყვიალა გარსის შიგნით — სიღამპლე. სააკაშვილის რეჟიმის მძიმე დანაშაულთა გრძელ ნუსხაში განსაკუთრებული ადგილი უკავია 2008 წლის აგვისტოს ამბებს, რომელთაც მშვიდობიანი მოსახლეობის (ქართული და ოსური) დიდი მსხვერპლი მოჰყვა. თუ ვინ დაიწყო ომი, „საქართველო და მსოფლიოს“ თავის მოსაზრებებს უზიარებს ვაჟა ხაჭაპურიძე — ყოფილი თავდაცვისა და უშიშროების საბჭოს თავმჯდომარე, შიდა ქართლის ყოფილი გუბერნატორი და ცხინვალში პრეზიდენტის ყოფილი პირადი წარმომადგენელი.

— ბატონო ვაჟა, რამდენად მართალია ის ამბავი, რომ ომის წინა დღეებში კოკოითმა გასაფრთხილებლად გამოგვზავნათ სააკაშვილთან, ომი არ დაეწყო?

— დიახ, სრული ჭეშმარიტებაა. 2008 წლის 15 ივნისს კოკოითმა პირადად დამავალა, შევხვედროდი სააკაშვილს და გადამეცა მისი თხოვნა-გაფრთხილება, რომ არ განეხორციელებინა საომარი მოქმედება ცხინვალში. რა თქმა უნდა, იმ დღესვე ჩამოვედი თბილისში. დავალეხის სირთულისა და სერიოზულობის გამო მინდოდა, ჩემთან ერთად შეხვედრის მონაწილეთა შორის ყოფილიყვნენ ჩვენი საზოგადოების ცნობილი წევრები. შევიკრიბეთ ავთანდილ მარგიანი, პროფესორი ტარიელ კვიციანი, პროფესორი ნოდარ გიგანი, აკადემიკოსი გივი ბერძენიშვილი და სხვები — სულ 7 კაცი. საკითხის გაცნობის შემდეგ, მართალია, შევთანხმდით, მეორე დღესვე შევხვედროდით სააკაშვილს, მაგრამ, გივი ბერძენიშვილის გარდა, ყველამ გადაიფიქრა მასთან სტუმრობა, იმ მოტივით: ხომ იცით, რა გიჟი-გადარეულია. გამოვარდება ტელევიზიით და დაგვლანძლავს და ვინ იცის, რას დაგვაბრალებ-

სო. ბატონი გივის ავადმყოფობის გამო, იძულებული გავხდით, შევხვედრაზე მარტო წავსულიყავი.

— ბატონო ვაჟა, როგორ განვითარდა შემდგომი მოვლენები?

— კანცელარიაში მეთერთმეტე სართულზე რომ ავედი, დაცვის ბიჭებმა გამომკითხეს მისვლის მიზანი. ზოგადად ვუთხარი და მოვითხოვე პრეზიდენტთან პირადად საუბარი. მითხრეს, რომ აჭარაში, ბობოყვათის აგარაკზეა წასული და, ალბათ, ერთ კვირაში ჩამოვაო. აღეშოთდი, სასწრაფო საქმეა-მეთქი! განმიცხადეს, საქმეები მერაბიშვილს გადააბარა და მასთან წადიო. რა გაეწყობოდა, იძულებული გავხდით, წავსულიყავი მერაბიშვილთან. სამწუხაროდ, მერაბიშვილიც არ დამხვდა, შესაძლოა, დამემალა, არ ვიცი. პირველ მოადგილესთან მომინია ამ საკითხებზე საუბარი. პირველი მოადგილე საკმაოდ თავაზიანი აღმოჩნდა. მან პირდაპირ მითხრა: ოსეთის საკითხი მერაბიშვილმა კონტრდაზვერვის უფროსს — შალვა ჟღენტს დაავალაო. მანვე დაურეკა ჟღენტს და 20 წუთის შემდეგ წამიყვანეს საბურთალოზე, მოდულის შენობაში შალვა ჟღენტთან შესახვედრად.

— ჟღენტს თუ შეხვდით და რაზე ისაუბრეთ?

— შევხვდი. კოკოითის დანაბარები და გაფრთხილება სიტყვა-სიტყვით გადავეცი: **ღმერთი არ გაბიწყნრეთ და ომი არ დაიწყეთ, თორემ ჩვენ ჩვენი კი დაგვიმართება, მაგრამ თქვენი სახსენებელი განუდგება ამ ტერიტორიაზე**. ამის შემდეგ იქაური მდგომარეობა, ოსი ხალხის განწყობა, მათი სურვილები გავაცანი; ოფიციალურიც და არაოფიციალურიც, მიწვევაც შევთავაზე. ისიც ვუთხარი, რომ შენიღბულად შეიგყვან ცხინვალში, როგორც ჩემს მეგობარს, და იქაუობას დაგათვალთვინებ-მეთქი. შენი თვალით ნახავ და დარწმუნდები, რომ ომი არაა საჭირო, რადგან, სტატუსის განსაზღვრის გარდა, თითქმის ყველაფერზე გვეთანხმებიან-მეთქი. 4-საათიანი საუბრის შემდეგ, შალვა მეუბნება: **ბატონო ვაჟა, ძალიან კი შეუშინებიათ იმ შენს კოკოითსო. სულ მცირე დრო მჭირდება, რომ კოკოითი თავისი ბანდით რუსთაველზე თითქმის ტრუსებით ჩავატარო. „იმაღიც“ მომცა: შენ არ იბუღისხები ამასი,**

შენ ჩვენი ხარო... რა თქმა უნდა, ქალიან ალფოფოთლი, ვუთხარი, არ გაბადოთ იმ ომის დაწყება, თორემ კუდამოქუეზული გამოიძცავით, რომორც ყოველთვის და მერე ჩვენს თავზე დატრიალდება რისხვა, რომელიც თქვენი მიზეზით იქნება გამონეული-მეთქი.

ამით დამთავრდა ჩვენი შეხვედრა. ჟღენტიმა ღიმილით მთხოვა, დავენარებულყავი და დამეცადა მოვლენების განვითარებისთვის. იმედგაცრუებულმა დავტოვე შალვა ჟღენტის „რეზიდენცია“. ამ შეხვედრის შემდეგ ჩემთვის ნათელი გახდა, რა უბედურება გველოდებოდა ქართულ მოსახლეობას.

— ბატონო ვაჟა, კოკოითს თუ გააცანით სააკაშვილის მხრიდან მოსალოდნელი საომარი მოქმედების თაობაზე?

— არა! ცხინვალში 3 დღის შემდეგ დავბრუნდი, კოკოითმა თვითონ მომძებნა და მკითხა, თუ რა ამბავი ჩავიტანე. სიმართლის თქმას მოვერიდე. არ მინდოდა, ცეცხლზე ნავთი დამესხა და მხოლოდ ეს ვუთხარი: ჯაბიევიჩი, ხომ გითხარით, ცდებით, არანაირი ომის დაწყებას არ აპირებს სააკაშვილი. პირიქით, შერიგებისთვის ემზადებიან-მეთქი. შემომხედა, ეტყობა, რაღაცის თქმა უნდოდა, მაგრამ რატომღაც არ ჩათვალა საჭიროდ, ხელი ჩაიქნია და უსიტყვოდ დამცილდა.

— ბატონო ვაჟა, როგორც თვითმხილველი, რას გვეტყვით, ვინ დაიწყო ომი?

— ომი სააკაშვილმა დაიწყო 2008 წლის 7 აპრილს 21:30 საათზე და არა 23:35 საათზე, როგორც ეს ტალიანინის კომისიის დასკვნაშია აღნიშნული. პირველად განხორციელდა ცხინვალის მასობრივი საარტილერიო დაზოგვა. გამოყენებულ იქნა უახლესი საარტილერიო იარაღი და, მათ შორის, აკრძალული კასეტური ბომბები, რომლებმაც ქალაქის შენობა-ნაგებობების ნახევარი დაანგრია,

ხოლო მოსახლეობაში მსხვილკალიანი გამომიწვია!...

— მინდა შეგეკითხოთ, როგორც ამ საკითხებში გარკვეულ პიროვნებას: რა შედეგებს ელოდა სააკაშვილი ამ შეიარაღებული თავდასხმისგან?

— სიმართლე გითხრათ, ეს ჩემთვის დღესაც გაუგებარია, თუნდაც იმიტომ, რომ სააკაშვილმა ხელისუფლებაში მოსვლისას ცხინვალში და აფხაზეთში დამშვიდებულ, დაწყნარებულ მდგომარეობაში ჩაიბარა. ამის ნათელი მაგალითი იყო, თუნდაც ერგენეთის ბაზრობაზე არსებული ვითარება. მანდ თითქმის მთელი საქართველო იღებდა მონაწილეობას სავაჭრო-სამეურნეო საქმიანობაში. არანაირ სირთულეს არ წარმოადგენდა როგორც რუსეთის პროდუქციის შემოტანა, ასევე ყველანაირი ქართული პროდუქციის გასაღება. მეტსაც გეტყვით, **ქართველ და ოს ბიზნესმენებს შორის ისეთი მიგობარული ურთიერთობა იყო, რომ ერთმანეთს ასეთასობით დოლარის საქონელს ანდობდნენ. ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ საქართველოს სხვადასხვა რაიონიდან ჩამოსული კომერსანტები, საქმიანი ხალხი ცხინვალში ძირითადად ცხოვრობდნენ და არანაირი პრობლემა არ ჰქონდათ, პირიქით, ყველანაირად უზრუნველყოფილნი იყვნენ!**

საკაშვილის მოსვლის დღიდან ყველაფერი თავდაყირა დადგა! მისი თანაგუნდელებიდან განსაკუთრებული აგრესიით ირაკლი ოქრუაშვილი გამოირჩეოდა. ჯერ ერგენეთის ბაზრობა გაანადგურეს, შემდეგ ამას მოჰყვა ოქრუაშვილის მიერ 2004 წელს განხორციელებული შეიარაღებული თავდასხმა. რა მივიღეთ ყოველივე ამის შედეგად? — მხოლოდ მსხვერპლი. მიუხედავად ასეთი რთული პროცესებისა, **ოსური მხარე ყველანაირად ცდილობდა სიმშვიდის შენარჩუნებასა და კონფლიქტის მშვიდობიანი გზით მოწესრიგებას. 2005 წლის 15 დეკემბრის ერთობლივი მუშაობის შედეგად მიერ შემუშავებული**

დოკუმენტი ამის ნათელი მაგალითია. მასში ჩამოთვლილი მონაწილეობდნენ: რუსეთის მხრიდან — ნიკოლაი არხიპოვი, ჩრდილოეთ ოსეთის მხრიდან — ნიკოლაი მაკოევი და თეიმურაზ კუსოვი, ცხინვალისგან — ინალ ფუხაევი. აღნიშნული შეხვედრის ინიციატორი მე და კოკოითი გახლდით. მე ვთხოვე რუსეთისა და ოსეთის მხარეს, შეგვედგინა მართვა დოკუმენტის სახით და სააკაშვილის გუნდისთვის შეგვეთავაზებინა ეკონომიკური და პოლიტიკური თანამშრომლობა იურიდიული ნორმების ჩარჩოებში. აქვე იყო მითითებული როკის გვირაბის ერთობლივი გაკონტროლება. დოკუმენტზე მუშაობის დამთავრების შემდეგ, დამევალა, წამომელო ის თბილისში და სააკაშვილისთვის გამეცნო, რათა აქაც ანალოგიური მუშა ჯგუფი შექმნილიყო და, ჩვენ მიერ მომზადებული დოკუმენტის მიხედვით, აზრთა შეჯერება მომხდარიყო. ამით შედეგობა სამშხრივად შეჯერებული შერიგებისა და თანამშრომლობის აქტი. **ამავე დოკუმენტში პირდაპირ იყო მითითებული კოკოითის დავიჯი — 2006 წელი გამოცხადებულიყო შერიგების წლად და ამავ წელს მოგვაჩვენებელიყო ყველა ის პრობლემაური საკითხი, რომელიც ჩვენ წინაშე იდგა.**

პირადად დამევალა, აღნიშნული დოკუმენტის შინაარსის გასაჯაროება. ალბათ, მოსახლეობას კარგად ახსოვს ჩემი ერთსაათიანი ინტერვიუ გიორგი ახვლედიანთან „იმედის“ არხზე. დოკუმენტში ასახული სამივე მხარისთვის მეტად სასარგებლო და აუცილებელი საკითხების თაობაზე მაყურებელს ამომწურავი ინფორმაცია მივანოდე და, რაც ყველაზე მთავარი იყო, განვაცხადე, რომ 2006 წელი შერიგების წლად გამოცხადებულიყო, მაგრამ მოხდა დაუჯერებელი რამ: **გადაცემის მსვლელობის დროს ჯერ გამოიყვანეს გობა ხაინდრავა, რომლის ნათქვამიდან აზრი ვერ გამოვიტანე, მერე გამო-**

იყვანეს ირაკლი ოქრუაშვილი. მან განაცხადა: 2007 წლის 1 იანვარს ცხინვალში გაპატიჟებით ყველას, ყანდით უნდა დავლიო საქართველოს სადღეგრძელო. ამ ნათქვამმა დიდად ალაზფოტა ჩვენი მუშა ჯგუფი და მდულარე წყალბადასხმულვით უკომენტაროდ დაიშალა. სასონარკვეთილი ვიყავი, არანაირი სიკეთის ნიშანწყალი აღარ ჩანდა...

— ბატონო ვაჟა, პირადად სააკაშვილის აზრი როგორი იყო ამ დოკუმენტთან დაკავშირებით?

— რაც ირაკლი ოქრუაშვილმა განაცხადა, ეს იყო სააკაშვილის პასუხი! თუ ირაკლიმ მის გარეშე გამოთქვა მისთვის არასასურველი აზრი, მაშინ რეაგირება უნდა მოეხდინა. დუმილი თანხმობას ნიშნავდა.

— თქვენი საუბრიდან ჩანს, რომ სააკაშვილი კონფლიქტის დარეგულირების ნაცვლად, მის გამწვავებაზე ფიქრობდა.

— ნამდვილად ასეა! მას არ აინტერესებდა კონფლიქტის მშვიდობიანი გზით დარეგულირება! ყოველი მისი ქმედება გამოიხატებოდა მდგომარეობის გართულებებითა და პროვოკაციებით. აი, მაგალითად, 2008 წლის 7 აგვისტოს ფართომასშტაბიან ომს წინ უძღოდა 2 აგვისტოს შეიარაღებული თავდასხმა ცხინვალის მშვიდობიან მოქალაქეებზე. თავდასხმა ერგნეთისა და ნიქოზის მხრიდან განახორციელეს, რამაც გამოიწვია 6 კაცის გარდაცვალება და 57 კაცის დაჭრა! სწორედ ეს პროვოკაცია იყო 7 აგვისტოს მიზანმიმართული გეგმის განხორციელების საბაზი, მაგრამ სააკაშვილს მოლოდინი არ გაუმართლდა. ოსეთის მხარემ იცოდა, რომ ეს პროვოკაცია დიდი ომის საწინდარი იყო. ოსებს ეგონათ, დუმილით საფრთხეს თავიდან აიცილებდნენ; თუმცა, ჩვენდა სამწუხაროდ, მოლოდინს მოვლენებმა გადააჭარბა და 7 აგვისტოს საღამოს სააკაშვილმა მაინც განახორციელა ფართომასშტაბიანი ომი. საარტილერიო დაბომბვის შემდეგ, შემოიყვანეს დიდი რაოდენობით

ჯავშანტექნიკა, საჯარისო ნაწილები და უამრავი მსუბუქი თუ სატვირთო მანქანა, მათ შორის, ორი სატვირთო მანქანა დროშებით იყო დატვირთული. ითქვა ისიც, რომ 2 ტრიბუნაც იყო, მაგრამ მე ტრიბუნები არ მინახავს.

ჩემი ნათქვამი ფაქტებზე დაყრდნობილი. მკითხველს უთუოდ გაუჩნდება მრავალი შეკითხვა, მათ შორის, შალვა ჟღენტიან საუბრის სინამდვილის შესახებ. მე მინდა მკითხველს განვუმარტო ის, რომ შალვა ჟღენტი გახლდათ სპეცსამსახურის უფროსი და მასთან ჩემი შეხვედრა ვიდეო და აუდიო ჩანაწერების გარეშე არ წარიმართებოდა. **ამავე დროს, არსებობს მეორე დამამტკიცებელი დოკუმენტი — 2008 წლის 9 აგვისტოს, დილის 10 საათზე ჩემს მოგილურ ტელეფონზე მირეკავს შალვა ჟღენტი და მთხმოს დახმარებას, კერძოდ, „კრიზისიდან გამოსვლას“. ვახდენ მისი საუბრის ციტირებას: ბატონო ვაჟა, შალვა ვარ, ჟღენტი. მე მაშინვე ვუთხარი: „ეს რა ჰქენით, მე ხომ გაბაფრთხილეთ, ცუდად დამთავრდება მითი“.**

მისი პასუხი: „ბატონო ვაჟა, ძალიან ბოლომდე, ახლა ჯინით ლაპარაკის დრო არ არის, ხელეზის გადაბრუნება მოვუშვათ და ჩემი დიდი თხოვნა იქ-

ნება, სასწრაფოდ მოდი ჩემთან სამსახურში, რათა დახმარება გაგვინიო“. მე 9 აგვისტოს არ მეცალა და შევპირდი, რომ ხვალ დავუკავშირდებოდი. 10 აგვისტოს დილით დავურეკე შალვას და ვუთხარი: შალვა მე ვარ, ვაჟა ხაჭაპურიძე, შეპირებისამებრ, მოვდივარ თქვენთან და საშვი ჩამოუშვი-მეთქი, მაგრამ, ჩემდა გასაკვირად, შალვას ნაცვლად პასუხს მცემს ბადრაგი, რომელიც მეუბნება: ბატონო ვაჟა, სამწუხაროდ, შალვას ხელები აქვს გაკრული და ვერ გიპასუხებს, თუ დახმარება შეგიძლიათ, ჩვენ დაგვეხმარეთო. შალვა კი კარგა ხანი ვერ შეძლებს თქვენთან საუბარსო. ამის გადამონმება ადვილია. „მაგთიკომის“ სატელეფონო სადგურში 9-10 აგვისტოს შალვას და ჩემ მიერ განხორციელებული საუბრების მოპოვება სავსებით შესაძლებელია. დანარჩენში კი, სხვადასხვა საკითხებში დოკუმენტურ მასალების დასამტკიცებლად, პროკურატურის თანამშრომლებს მე გავუწვევ მეგზურობას ცხინვალში, თუ მოისურვებენ.

— რა აზრის ხართ რუსეთის ჯარის შემოსვლაზე ცხინვალში და შემდგომ — ცხინვალის გარეთ — გორისა და კასპის ტერიტორიაზე?

— ეს საკითხი მეტად აქტუალური თემაა და მასზე ატეხილი აურზაურიც უსაფუძვლოა. ნებისმიერი მიმომხილველი შეცდომებს

უშვებს ამ საკითხის მსჯელობის დროს და შეცდომაში შეჰყავს საზოგადოება. სინამდვილე კი არის 1992 წლის 29 აგვისტოს დაგომისის ხელშეკრულების აქტი, სახელწოდებით ССК — Смешанная контрольная комиссия. დიახ, ეს არის ის დოკუმენტი, რომელიც მოქმედებდა და დღესაც ძალაშია, რადგან ის არავის გაუუქმებია. ეს დოკუმენტი შესანიშნავი ჩანაფიქრია კონფლიქტის ზონაში სეპარატისტული დაჯგუფებების თარეშის აღსაკვეთად. მართლაც, **ცეცხლმაქრის როლი ითავაშეს მშვიდობისმყოფალობა და ბავრი სივარტიც იქნა თავიდან აცილებული. ეს რომ არა, ვინ იცის, რამდენი უბედურების მომსწრე გავხდებოდით და რამდენი სიცოცხლე შეენიკებოდა იმ ქაოსს!** მოკლედ განვიხილოთ აქტი ССК.

სამშხრივი „შერეული საკონტროლო კომისია“ შეიქმნა საქართველოსა და გაეროს ეგიდით. მისი შესრულება, გაეროს გადანყვეტილებით, დაევალა რუსეთის საჯარისო ნაწილს. ფაქტობრივად, ეს საჯარისო ნაწილი გაეროს დაქირავებული რაზმია კონფლიქტის ზონაში, რომელიც უზრუნველყოფს მშვიდობის დაცვას და მოიერიშე ძალების დაშორებობას. სამშვიდობო ძალა შეზღუდული უფლებებით სარგებლობს. მის ფუნქციაში არ შედის პოლიციის უფლებები და სახელმწიფო საქმიანობაში ჩარევა. რაც შეეხება საბრძოლო გარემოებას, მას მინიჭებული აქვს მაქსიმალური უფლებები. ნებისმიერ ვითარებაში ის არავის ემორჩილება, გარდა ССК ფორმატისა. სამშვიდობო ძალა, ყოველგვარი ბრძანების გარეშე, მზადყოფნაშია ნებისმიერი წინააღმდეგობის განწევისთვის. ამ აქტის ერთ-ერთ მუხლში გარკვევით არის მითითებული, კონფლიქტის ზონაში თუ რომელიმე მხარე დაარღვევს ССК-ს შეთანხმების აქტს და განახორციელებს საბრძოლო (საომარ) მოქმედებას, მთავარსარდალს უფლება აქვს, ყოველგვარი შეკითხვის გარეშე, მიიღოს გადანყვეტილება მის აღკვეთაზე.

აქვე მითითებულია, რომ, თუ მოწინააღმდეგე (მეამბოხე) ძალა აღემატება მის შესაძლებლობას, მას (სამშვიდობო ძალას) აქვს უფლება, ექსტრემალურ ვითარებაში მიიღოს გადანყვეტილება რუსეთიდან სათანადო დამხმარე ძალების შემოყვანის შესახებ. სამშვიდობო ძალის უფლებებში შედის მოვალეობა, გაანადგუროს მეამბოხე ძალების საცეცხლე ობიექტები, რომლებიც განლაგებულია კონფლიქტის ზონის გარშემო გარკვეულ პერიმეტრზე.

ხელშეკრულების გაუქმების შემთხვევაში, რუსეთის ჯარი ველარ შემოვიდოდა ჩვენს ტერიტორიაზე; ხოლო თუ შემოვიდოდა, კანონიერად გამოცხადდებოდა აგრესორად! **რატომ არ ბააშქმა სააშვილმა ეს დოკუმენტი და, საერთოდ, თუ იცოდა მისი არსებობის თაობაზე, იმედ-ია, ამას სასამართლო ბარკ-ვეს!** ამიტომაც შემოსული რუსული ჯარი აღმოჩნდა გორისა და კასპის ტერიტორიაზე.

— თბილისი შედიოდა „გარკვეულ პერიმეტრში“?

— არა! დაგომისის ხელშეკრულების თანახმად, რუსებს თბილისში არაფერი ესაქმებოდათ. ისე კი, სააკაშვილი, როგორც პრეზიდენტი და იურისტი, ვალდებული იყო, სცოდნოდა ამ დოკუმენტის არსებობა!

აქვე მინდა დავარწმუნო ბატონი ბიძინა ივანიშვილი, იუსტიციის მინისტრი თეა წულუკიანი და რესპუბლიკის პროკურორი არჩილ კბილაშვილი, რომ მე და ჩემი ოსი ეროვნების მეგობრები მზად ვართ აქტიური მხარდაჭერისთვის ამ ძმათამკვლელი ომის წამომწყებების გამოსაშკარავებად! სააკაშვილმა თავისი უმეცარი ქმედებებით თავს მოგვახვია არაერთი უმძიმესი პრობლემა. მინდა აქვე საზოგადოებას განვუმარტო ის, რომ, **თუ ბატონმა ბიძინამ ომის თემის გამოძიებას გვირდი აშარა და ოს ხალხთან შერიგების სურვილი გამოთქვა, გარწმუნებთ ყველას, ეს საკითხი განუხორციელებელი იქნება მანამ, სანამ**

არ დავსჯით ორივე მხრიდან იმ დამნაშავეებს, რომლებიც ოსი და ქართველი ხალხის წინააღმდეგ მიზანმიმართულ ცეცხლს აღვივებდა!

ოსი ხალხი ხომ ჩვენი ისტორიული ძმა და მეგობარია. დავით აღმაშენებლისა და თამარ მეფის დროიდან მოყოლებული, ფაქტობრივად, ჩვენ ერთ ეროვნულ ყაიდაზე აღზრდილნი ვართ; საქართველოში სულ რაღაც 160 000 ოსი ცხოვრობს, აქედან 60 000 ცხინვალის გარშემო. სიკეთის მეტი რა უკეტებიან?! ჩვენ გვერდით ქვეყნის მშენებლობაში მონაწილეობდნენ და ზოგიერთ შემთხვევაში ტოლს არ გვიდებდნენ სამშობლოს სიყვარულში! დიახ, დადგა დრო, აღდგეს კანონიერება და დამნაშავენი დაისაჯონ! ორივე მხრიდან მივცეთ საშუალება სამართალდამცავ ორგანოებს, იმუშაონ სიმართლის დასადგენად.

ბატონ ბიძინას მივმართავ თხოვნით: არ შეკრთეთ და უკან არ დაიხიოთ, იბრძოლეთ ბოლომდე, რათა ძირფესვიანად ამოიძირკვოს ის ბოროტების კერები, რომლებიც, რამდენიმე წელია, სატანჯველად იქცა ჩვენი ხალხისთვის! თითქმის 23 წელია, საქართველოს მოსახლეობა ელოდება ტერიტორიული მთლიანობის აღდგენას!

— ბატონო ვაჟა, წლეულს, ოქტომბერში სრულიად საქართველო აირჩევს ახალ პრეზიდენტს. თქვენი აზრით, როგორი უნდა იყოს იგი?

— ჩვენ ის ქვეყანა ვართ, რომელმაც უნდა აღიდგინოს ტერიტორიული მთლიანობა, ამიტომ მომავალ პრეზიდენტს, უპირველეს ყოვლისა, კარგად უნდა იცნობდნენ სოხუმშიც და ცხინვალშიც, როგორც ავტორიტეტულ და სანდო პიროვნებას. ასევე, მომავალ პრეზიდენტს უნდა იცნობდნენ მოსკოვში, როგორც ხალხის ნდობით აღჭურვილ, სერიოზულ და სიტყვაგაუტყებელ ადამიანს! თუ ბატონი ბიძინა ივანიშვილი ამას გაითვალისწინებს, მაშინ ქვეყნის წინსვლა და აყვავება გარანტირებული იქნება!

ესაუბრა ბიორბი კორაქაძე

ვასილ ჭიჭინაძე:

დღეს საქართველო პასიური ომის რეჟიმია!

ომი, რომელიც სულ ხუთი დღე გაგრძელდა და საქართველოსთვის უმძიმესი შედეგის მომტანი აღმოჩნდა, კვლავ დისკუსიის საგანია. ექსპერტები და პოლიტიკოსები დღემდე გაცხარებით მსჯელობენ იმაზე, თუ რა მოხდა და კონკრეტულად რა ქმედებებმა მიიყვანა ორი ქვეყნის ურთიერთობა შეიარაღებულ დაპირისპირებამდე. შეჯერებული პოზიცია ისევ არ არსებობს.

სახელისუფლო წრეებში კი უკვე ღიად საუბრობენ ხელახალი საგამოძიებო კომისიის შექმნაზე. საჭიროა თუ არა ეს კომისია და ვინ ჩაერთვება დასკვნის მომზადების პროცესში, ამას, ალბათ, ახლო მომავალში მმართველი გუნდი გადაწყვეტს. მანამდე კი ორაზროვანი განცხადებები კეთდება, თუმცა წინა ხელისუფლების პოზიცია კვლავინდებურად ცალსახაა — ომი რუსეთმა დაიწყო... რა მოხდა ხუთი წლის წინ და რა უნდა გაითვალისწინოს ახალმა ხელისუფლებამ წინამორბედის შეცდომებიდან — ამ და სხვა მნიშვნელოვან საკითხებზე გვესაუბრება დიპლომატი ვასილ ჭიჭინაძე.

— ბატონო ვასილ, ხუთი წელი, ალბათ, საკმარისია იმისთვის, რომ მეტ-ნაკლებად ობიექტურად შევაფასოთ ესა თუ ის მოვლენა. დღევანდელი გადმოსახედიდან, როგორ ფიქრობთ, რა გამოცდილება შეიძლება იყოს ჩვენთვის აგვისტოს ომი და რა დასკვნამდე შეიძლება მიგვიყვანოს ამ ყველაფერმა?

— პირველ რიგში მინდა, მივუსამძიმრო ყველა ოჯახსა და მოქალაქეს ამ ტრაგიკული თარიღთან დაკავშირებით. რაც შეეხება გამოცდილებას, ვფიქრობ, საქართველოს 2008 წლამდეც საკმარისი გაკვეთილები ჰქონდა მიღებული, რომ ამ უბედურებამდე არ მიეყვანა საქმე, მაგრამ მაშინდელ ხელისუფლებას, რბილად რომ ვთქვათ, გონიერება არ ეყო. სხვათა შორის, იმ დროს „ნაცმოძრაობაში“ ბევრს გულწრფელად სჯეროდა, რომ რუსეთთან ომით რამის მიღწევა შეიძლებოდა, ბევრს კი, უბრალოდ, ხელს აძლევდა ის, რაც მოხდა, ამიტომ არ შეუშალა ხელი სააკაშვილის წინასაომარ სამზადისს, თორემ ერთი ზარი ვა-

«მთავრობას და პარლამენტის აბარიათ აღაშიანებს, როგლებსაც არ დაუჯდებიან და არ მოუსმენენ რუსეთში»

შინტონიდან იქნებოდა საკმარისი და ეს გიჟი, სროლას გაბედავდა კი არა, თავის რეზიდენციიდან ცხვირს ვერ გამოჰყოფდა... ახლა რა უნდა გაითვალისწინოს ახალმა ხელისუფლებამ წინამორბედის გამოცდილებიდან, ადრეც არა ერთხელ მითქვამს და კიდევ გავიმეორებ: **უნდა გადაიხედოს მთლიანობაში ქვეყნის საგარეო პოლიტიკური ორიენტირები, უნდა მოხდეს ბევრი რამის გადაფასება და მორბევა იმ კონკრეტულ ამოცანებზე, რომელთა წინაშეც დღეს ვდგავართ.** ეს ძალიან ზოგადი შეფასებაა, მაგრამ კონკრეტული სქემა ამისა ვერ დაიდება, სანამ ანალიზი არ გაკეთ-

დება და არ მიეცემა შესაბამისი შეფასება განვლილ უახლოეს პერიოდს მაინც. რაც უფრო ადრე დაიწყებს მმართველი გუნდი ამაზე ფიქრს, მით უფრო ადრე იქნება შესაძლებელი საუბარი სტაბილურობაზე. არაფერს ვამბობ ურთიერთობის მოგვარებაზე როგორც რუსეთთან, ისე აფხაზებთან და ოსებთან... — გინდათ, თქვათ, რომ ახალი ხელისუფლება ჯერ არც ფიქრობს რუსეთთან ურთიერთობის ნორმალიზებაზე? — არა, სხვა რამე ვიგულისხმე. რალაც ნამდვილად კეთდება, მაგრამ მოდი გულწრფელად ვთქვათ: ეს არაა საკმარისი. იმით, რომ რუსეთს არ ლანძღავ და პუტინს სა-

აკაშვილივით ლილიპუტინს არ ეძახი, სიტუაცია თავისთავად ვერ გამოსწორდება. გარდა ამისა, კიდევ მეორე ფაქტორია, რომელიც ძალიან აფერხებს ყველაფერს, — ესენიც „ნაციონალებივით“ გაიძახიან, საქართველოს ნომერ პირველი ამოცანა ევროატლანტიკურ სივრცეში შესვლა არისო. ჩვენ ხომ ყველამ ვიცით, რომ ამის შანსი, ყოველ შემთხვევაში ამ ეტაპზე მაინც, არ არსებობს. მაშ, როდის უნდა დამთავრდეს ეს ზღაპარი?!

— სხვათა შორის, ამას წინათ ჯონ მაკკეინმა მოუწოდა ობამას ადმინისტრაციას, ნატოს გაფართოების მეორე ეტაპზე გადავიდეს.

— ამ გაფართოებაზე ადრე თქვენს გაზეთში ვიხუმრე, მე მგონი, რუსეთს უფრო ადრე მიიღებენ ნატოში, ვიდრე ჩვენ-მეთქი. აქ, ფაქტობრივად, ყველაფერი გარკვეულია — სანამ ქვეყნის ტერიტორიული მთლიანობა არ არის დაცული და საბოლოოდ დადგენილი საზღვრები არ გაქვს, ნატოში შესვლაზე საუბარიც კი, უბრალოდ, ღიმილის მომგვრელია. დღეს საქართველო პასიურ საომარ მდგომარეობაშია. ვის რაში სჭირდება აუტკივარი თავის ატკივება?! **ნატოს ჩვენი მიღება რომ ნდობაჲოდა, მარცხუნეთ, არც ომი იქნებოდა და საგარეოპოლიტიკური მდგომარეობაც გაცილებით უკეთესი გვექნებოდა.**

— თქვენ თქვით, რომ ამ ხელისუფლების პოლიტიკა ნატოსთან დაკავშირებით წინამორბედის იდენტურია. როგორ ფიქრობთ, რამდენად შესაძლებელია, ეს კიდევ ერთი ომის მიზეზი გახდეს? რამდენიმე დღის წინ მედვედევმა კიდევ ერთხელ ხაზგასმით განაცხადა, რომ ის არ დაუშვებს მის სამხრეთით ალიანსის გაფართოებას.

— **ამ ეტაპზე რუსეთ-საქართველოს შორის ომი პრაქტიკულად გამორიცხებულია. ჯერ ერთი იმიტომ, რომ რუსეთს**

ეს არ სჭირდება და მეორეც, ალიანსის გაფართოება ახლო მომავალში არ იგეგმება.

რაც შეეხება მედვედევის განცხადებას, მე მოვისმინე მისი საუბარი ერთ-ერთ ქართულ ტელეარხთან და დამრჩა შთაბეჭდილება, რომ ის ძალიან გულწრფელი იყო. გასაგებია, ვილაცისთვის მიუღებელია მისი მოსაზრებები, მაგრამ ჩვენ, ამ შემთხვევაში, სიტუაციას უნდა შევხედოთ არა მარტო ჩვენი, არამედ მათი პოზიციიდანაც. მან პირდაპირ, ყოველგვარი დიპლომატიური კეკლუცობის გარეშე თქვა: ნატო არის რუსეთის პოტენციური მონინააღმდეგე. მორჩა, რატომ გვიკვირს, რომ მონინააღმდეგის მიახლოება ალიანსებს?!

— ეს ყველაფერი გასაგებია, მაგრამ, ერთის მხრივ, თვითონ ნატოც და, მეორე მხრივ, საქართველოს ხელისუფლებაც (როგორც წინა, ისე ამჟამინდელიც) რუსეთს არწმუნებენ, რომ ალიანსი მისთვის არ წარმოადგენს საფრთხეს.

— დავანებოთ თავი ნატოს. ის ვერ იქნება ჩვენსა და რუსეთს შორის შუამავალი, ვერც აფხაზეთთან მოგვიგვარებს ურთიერთობას და ვერც ოსებთან. ზუსტად ამას გაუხსნა ხაზი მედვედევმაც, — საჭიროა პირდაპირი დიალოგი.

— **დიალოგი ვისთან?**

— ყველასთან, ვისთანაც პრობლემა გვაქვს, პირველ რიგში კი,

ცხადია, რუსეთთან. ჰყავს საქართველოს, საბედნიეროდ, ხალხი, რომელსაც პატივს სცემენ და უსმენენ რუსეთში. აი, ეს ადამიანები უნდა წამოწიოს წინ ხელისუფლებამ და არა მარტო ისინი, ვინც პირდაპირ ამერიკის საელჩოდან იმართებიან...

— **ვინ არის დღეს ქართულ პოლიტიკაში ისეთი ფიგურა, რომელსაც რუსეთში, შესაძლოა, მოუსმინონ?**

— მაინცდამაინც პოლიტიკაში რატომ ვეძებთ ასეთ პიროვნებებს? სხვა სფეროებშიც ხომ არსებობს? **მაგალითად, ასლან აბაშიძის სერიოზული კონტაქტები აქვს მოსკოვში; აბარ ჩვენი ალიანსადრეა ჭაჭია, უჭკვინანისი ადამიანი. თუ ბინდა, რამის მიაღწიო, ამათი გამოუყენებლობა შეიძლება?! გოდიში და ათასი უვიცი, გაუნათლებელი რომ გიდგას გვირდით, დაუძახე ამ ხალხსაც და ჩააყენე ძველის სამსახურში.**

— **პრიორიტეტებზე ვსაუბრობდით და დღევანდელი ხელისუფლება იმასაც ამბობს, რომ საქართველოს ერთ-ერთი მთავარი ამოცანა რუსეთთან თანამშრომლობაა. როგორ ფიქრობთ, ეს არ არის რუსეთისთვის საკმარისი სიგნალი?**

— ყველაზე კარგი სიგნალი და განცხადება არის ხოლმე მოქმედება, მაგრამ, როცა შენი სიტყვა

ერთია და საქმე მეორე, ფიცი მწამს ბოლო მაკვირვებს. გულუბრყვილო არავინაა, ერთდროულად ნატოს წევრობა და რუსეთთან სიამტკბილობა რომ არ გამოვა, ყველას კარგად ესმის. დღევანდელ ვითარებაში შენი განცხადებებით ვერავის „დააბოლებ“. ამიტომ ამ ყველაფერს, უბრალოდ, აზრი არ აქვს.

— ჩვენმა ხელისუფლებამ გამოთქვა მზადყოფნა, რომ ითანამშრომლოს რუსულ მხარესთან უსაფრთხოებაში.

— ეს ყველაფერი თეორიულად გასაგებია, რასაც ემსახურება, მაგრამ, თუ რეალურად გვინდა, წინ წავიდეთ მეზობელ სახელმწიფოსთან ურთიერთობაში, მაშინ ამას უნდა გავცდეთ. არ გამოვა, ერთის მხრივ, თანამშრომლობაზე საუბარი და, მეორე მხრივ, ამერიკის ხელდასხმული ხალხით გატენო მთავრობა. ამას ძალიან კარგად ხედავენ და ესმით.

— შედარებით პრორუსულად მოაზროვნე ხალხიც ხომ არის მთავრობაში, პარლამენტშიც?

— მთავრობაც და პარლამენტიც დღეს, ფაქტობრივად, აბრაიით ისეთ ადამიანებს, რომლებსაც არ დაუჯდებიან და არ მოუსმენენ რუსეთში. დიახ, არ მოუსმენენ რესპუბლიკელებს, რაც უნდა ილაპარაკონ, არ მოუსმენენ ალასა-

ნიას ალიანსს. ზუსტად ამიტომ ვამბობ თითქმის ყველა ინტერვიუში ერთსა და იმავეს, — გამოიყენეთ საჭირო ხალხი. არის ჯერ კიდევ ამის შანსი და ნუ გავუშვებთ ამას ხელიდან.

— აქ, ალბათ, კიდევ ცალკე საკითხია, თვითონ იმ ადამიანებს რამდენად უნდათ დღევანდელ ხელისუფლებასთან თანამშრომლობა.

— სიმართლე გითხრათ, არ მქონია მათთან საუბარი და არ ვიცი, რა დამოკიდებულება აქვთ ამ ხელისუფლების მიმართ, მაგრამ მე ვიცი მათი ზოგადი შეხედულებები და მოსაზრებები არსებული პრობლემების მოგვარების გზებზე. გარდა ამისა, ვერ წარმოგიდგინებ, ისეთმა სულით და სორცით პატრიოტმა ადამიანმა, რომორც თუნდაც ალექსანდრე ჭაჭია, ძველნი მომავლისთვის უარი თქვას ხელისუფლებასთან თანამშრომლობაზე. ყოველ შემთხვევაში ასეთ ხალხს უნდა სთხოვონ მხარში ამოდგომა. სხვა დანარჩენს ვითარება აჩვენებს.

— დავუბრუნდეთ აგვისტოს ომის თემას. ამას წინათ ჟურნალისტის კითხვაზე, შესაძლებელია თუ არა, რუსეთმა აფხაზეთისა და ოსეთის აღიარება ოდესმე უკან წაიღოს, მედვედევმა ერ-

თვარად ორაზროვანი პასუხი გასცა. მან თქვა, რომ დღეს ამის წინაპირობას ვერ ხედავს. რომ ყველაფერი დამოკიდებულია კონფლიქტის მხარეებზე. როგორ ფიქრობთ, რას ნიშნავდა ეს განცხადება?

— ეს იყო ძალიან დელიკატური და მოზომილი განცხადება. მან, ფაქტობრივად, გვითხრა, რომ საქართველოს ბედი უნდა წყდებოდეს აქ, საქართველოში, და არა სადღაც ოკეანის გაღმა. ახლა ამას გააზრება სჭირდება, ეს ხომ არ იყო ცარიელი სიტყვები? ხელისუფლებამ მსგავსი განცხადებები კარგად უნდა აწონ-დაწონოს, რათა მომავალი ნაბიჯები სწორად გათვალს.

— გეთანხმებით, მაგრამ ხელისუფლება ვერ იქნება შეცდომებისგან დაზღვეული. თქვენი აზრით, რამდენად სჭირდება მას საზოგადოების მკაცრი კონტროლი საგარეო პოლიტიკის გატარების პროცესში?

— ერთგვარი აქსიომაა: ხელისუფლება, რომელიც მუდმივ საზოგადოებრივ კონტროლს ვერ გრძნობს, მიდრეკილია ერთპიროვნული მმართველობის, აბსოლუტიზმისა და დიქტატორობისკენ. ეს გინდა „ოცნება“ იყოს და გინდა — სხვა ვინმე, ობიექტური კანონზომიერებაა. ამიტომ, რა თქმა უნდა, საზოგადოების აქტიურობა აუცილებელია. მეტიც, ხალხმა რიგ შემთხვევებში უნდა მოითხოვოს მმართველი გუნდისგან განმარტებები, სად რა კეთდება, რა გადაწყვეტილებებია მიღებული. გასაგებია, რომ ყველაფრის გასაჯაროება შეუძლებელია, მაგრამ არის საკითხები, რომლებზეც ადამიანებს, რიგით მოქალაქეებს, ინფორმაცია უნდა ჰქონდეთ. ამას ჰქვია სახალხო დიპლომატია და ეს აუცილებელია. სხვანაირად ყოველთვის იქნება განცდა, რომ ხელისუფლება თავისთვისაა, ცალკე, როგორც სააკაშვილის რეჟიმის დროს იყო.

ესაუბრა ჯაბა ჟვანიძე

ჩეჩენი ხალხით ვაჭრობა და ისტორიის გაყალბება «ნაშრომობის» არსენალში

ჩერქეზულმა დიასპორამ ჩერქეზთა გენოციდის აღიარების თხოვნით საქართველოს პარლამენტს ოფიციალურად 2010 წელს მიმართა, მაგრამ ეს საკითხი ერთი წლის შემდეგ გადაწყდა. ამ პერიოდში კი პროფესორმა ჩუხუამ შესაბამისი მასალის მოგროვებაც მოახერხა და საქმეც „დროულად“ მოგვარდა. მსოფლიო მასშტაბით, ჩერქეზთა „გენოციდის“ საკითხი აშშ-ის შექმნილმა საერთაშორისო სტრუქტურებმა წამოჭრეს და ადიღეურ-ჩერქეზული დიასპორების წარმომადგენლებს აშშ-მა და ევროკავშირმა გრანტებიც გამოუყვეს. პროცესში დაუფარავად ჩაერთნენ აშშ-ის სპეცსამსახურების წარმომადგენლები, გამოიცა ტენდენციური მასალები ე. წ. ჩერქეზების გენოციდთან დაკავშირებით. იმავე წლის ნოემბრის ბოლოს, ამერიკული ჯეიმსთაუნის ფონდისა და ილიას უნივერსიტეტის ორგანიზებით, თბილისში ჩატარდა კონფერენცია თემაზე: „მიჩქმალული ერები – ბოროტმოქმედებები გრძელდება. ჩერქეზები და ჩრდილოკავკასიელი ხალხები — წარსულსა და მომავალს შორის“. სწორედ ამ კონფერენციაზე მიიღეს მიმართვა საქართველოს მთავრობისა და პარლამენტის მიმართ.

2011 წლის 20 მაისს საქართველოს პარლამენტმა 95 ხმით საზეიმოდ მიიღო რეზოლუცია ჩერქეზი ხალხის გენოციდის აღიარების თაობაზე. დოკუმენტი, რომელზე დაყრდნობითაც პარლამენტმა აღნიშნული გადაწყვეტილება მიიღო, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორმა, კავკასიოლოგმა მერაბ ჩუხუამ ერთი წლის განმავლობაში მოამზადა. მისი თქმით, საქართველოსთვის გენოციდის აღიარება პრესტიჟული და სამართლიანობის აღდგენის საქმე იქნებოდა.

მაშინდელი საპარლამენტო „ნაცივლიტა“ ხოტბას ასხამდა ამ გადაწყვეტილებას, რომლის მიღმა ისინი ფერად მომავალს ხედავდნენ.

„როგორც არასდროს, ისე ვარ დარწმუნებული, რომ მეშვიდე მონვევის პარლამენტის ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი პროდუქტი, რომელსაც ახლა ვქმნით, არის განმსაზღვრელი იმისა, რომ მიხარია და ვამაყობ, რომ ვარ

ქართველი“, — თქვა მაშინ დიმიტრი ლორთქიფანიძემ. რუსუდან კერვალიშვილი კი უფრო შორს წავიდა: „ვგრძნობ, რომ მე ვარ ქართველი და, ამავე დროს, ვარ ჩერქეზი, რადგან თქვენ დღეს იცავთ კავკასიის ხალხთა ინტერესებს“.

ოპოზიციამაც დაუკრა კვერი და „იამაყა“ იმით, რომ საქართველოს პარლამენტი იქნება პირველი, რომელიც ჩერქეზთა „გენოციდს“ აღიარებს. მაგრამ რაოდენ გასაკვირიც უნდა იყოს, ცოტათი რეალურად მოაზროვნეები „ნაციონალების“ პარტიაში მაინც მოიძებნენ. **ხათუნა ოჩიაურმა** განაცხადა, რომ ამ გადაწყვეტილების მიღება, **„გარკვეულ რისკებსაც შეიცავს, მაგრამ მაინც იქნება სამართლიანი და ღირსეული“**. ასევე მმართველი პარტიიდან მისმა კოლეგამ, **რატი სამყურამვილმა**, ხაზი გაუსვა იმას, რომ ეს გადაწყვეტილება **მათი პოლიტიკური გუნდის პოლიტიკური პასუხისმგებლობის საკითხი იყო**.

ერთადერთი დეპუტატი, რომელმაც რეზოლუციის კენჭისყრაში მონაწილეობა არ მიიღო, ჯონდი ბალათურია იყო: „მორალურად მხარს ვუჭერ ჩერქეზი ხალხის მიმართ სოლიდარობის გამოხატვას, თუმცა ჩვენ უნდა გვექონდეს პრაგმატული პოზიცია, თუ რა მოჰყვება ამ გადაწყვეტილებას, და ამიტომ მიჭირს ამის მოწონება“. მან ასევე განაცხადა, რომ რეზოლუციის მიღებით, შესაძლოა, სომხებისთვის გვეწყენინებინა, რომლებსაც არასდროს ჰქონდათ მხარდაჭერა საქართველოსგან სომეხთა გენოციდის საკითხში.

რეზოლუციის მიღებიდან ერთი კვირის შემდეგ კი კავკასიური ორგანიზაციების ფედერაციის სამმართველოს წევრმა **ხამდან ჩემიროზიმ** განაცხადა: „ჩვენ მოვითხოვთ თურქეთისგან, სცნოს აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის დამოუკიდებლობა, იმ ორი რესპუბლიკის დამოუკიდებლობა, რომლებსაც მთელი მსოფლიო საქართველოს შემადგენელ ნაწილად მიიჩნევს. როგორ უცნაურადაც უნდა ჟღერდეს, გასულ კვირას საქართველომ ჩერქეზთა გენოციდი აღიარა, რაც რუსეთის მიმართ აშკარად არამეგობრული ყვესტია. თუმცა ეს არ ნიშნავს იმას, რომ საქართველო შეძლებს ჩერქეზთა სათემოს გულის მოგებას. ჩერქეზთა ხოცვა-ჟლეტის დროს ქართველები რუსეთის მეფის ჯარის მხარეზე იყვნენ; გენოციდში ბრალი მათაც მიუძღვით და ამიტომ მათ, უპირველეს ყოვლისა, ბოდიში უნდა მოეხადათ. ამის გარდა, 1992 წლის ომის დროს ქართველებმა აფხაზეთში კვლავ გაიმეორეს თავისი სასტიკი საქციელი: ჩერქეზთა მონათესავე ენა აკრძალეს, ინტე-

ლიგენციის წარმომადგენლები ჩახოცეს. არა მგონია, რუსეთმა აღიაროს გენოციდი, მაგრამ ის ახლა სოჭის ოლიმპიადის მშვიდობიან ჩატარებაზე ფიქრობს“.

ამდენად, ჩარქაზები ორმაბთამაშს ეწვივან: მათ არანაირად არ აქლავს ხელს რუსეთთან ურთიერთობის გაფუჭება, რადგან მხოლოდ რუსეთს აქვს უფლება, შეცვალოს კანონმდებლობა ჩარქაზთა მიმართ. ამავე დროს ისინი ყველა შესაძლებლობას იყენებენ, რათა აიძულონ რუსეთი, შეიცვალოს აზრი. აქაზებენ რუსეთთან არამეგობრულ ურთიერთობაში მყოფ რაქიმიებს, აღიარონ გენოციდი. ჯარჯაროვით მხოლოდ საქართველო წამოაგო ამ ნაქმს. და რა მივიღეთ შედეგად? საქართველო ტრამპლინად გამოიყენეს: ჩვენი აღიარების წყალობით, გაეროსაც მიანდვინეს ხმა, ჩვენი უხარხარო მდგომარეობაში, ასევე ვთქვამთ, საფანგში აღმოვჩნდით.

ყოველივე ეს იძლევა საფუძველს, ვთქვათ, რომ საქართველოს პარლამენტის მიერ ე. წ. ჩარქაზთა გენოციდის აღიარება არ არის დამოუკიდებელი გადაწყვეტილება და ემსახურება საქართველოსა და რუსეთს შორის ურთიერთობის კიდევ უფრო მეტად დაძაბვას. ამასთან, რა თქმა უნდა, როგორც ეს უკვე ნაწილობრივ აღინიშნა, აშშ თვითონ არ აპირებს, წინა პლანზე გამოჩნდეს და

რაიმე გენოციდი აღიაროს ჩრდილოეთ კავკასიაში.

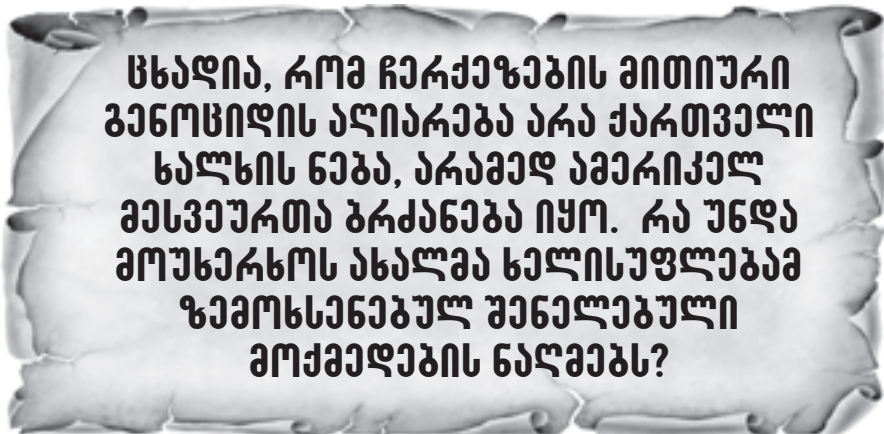
ამკარა საბოტაჟის, დასავლეთში საკუთარი ქვეყნის ლანძღვისა და სხვა წვრილმან მავნებლობათა გარდა, სააკაშვილის რეჟიმი ახალ ხელისუფლებას იმ შენელებული მოქმედების ნაღმებითაც უშლის ხელს, რომელთა ჩადება 9-წლიანი მმართველობის მანძილზე „ნაციონალურმა მოძრაობამ“ ამერიკელი პარტნიორების ხელშეწყობით უხვად და ბევრგან მოასწრო. ერთ-ერთი ასეთი ნაღმია ჩერქეზების გენოციდის აღიარებაა. დღეს უკვე ცხადია, რომ 2008 წელს როგორც არჩევნები, ასევე, შესაბამისად, პლებისციტიც ტოტალურად გაყალბდა. ცხადია, რომ ჩერქეზების მითიური გენოციდის აღიარება არა ქართველი ხალხის ნება, არამედ ამერიკელ მესვეურთა ბრძანება იყო. რა უნდა მოუხერხოს ახალმა ხელისუფლებამ ზემოხსენებულ შენელებული მოქმედების ნაღმებს? საქართველოს მიერ ჩერქეზთა გენოციდის ცალმხრივი აღიარება, რაც, ექსპერტების მოსაზრებით, ემსახურება მხოლოდ რუსეთის გაღიზიანებას, მნიშვნელოვან პრობლემებს ქმნის. ითქვა ისიც, რომ ეს აღიარება არის შენელებული მოქმედების ნაღმი, რომელიც მნიშვნელოვნად უწყობს ხელს საქართველოში სეპარატისტული განწყობილების კულტივირებას. საკითხავია, უნდა მოხდეს თუ არა ამ აღიარების გადასინჯვა.

უშიშროების ყოფილი მინისტრი, ვალერი ხაბურძანია, მიიჩნევს, რომ არ არის ჩვენი საქმე

ჩერქეზთა, ინდიელთა და სხვა ხალხების ისტორიის (და ისიც ცალმხრივად) შეფასება, რა თქმა უნდა, დადგენილი წესით უნდა მოხდეს ჩერქეზების გენოციდის „აღიარების“ ნიველირება.

პოლიტოლოგი ჰამლეტ ჭიპაშვილი მიიჩნევს, რომ პარლამენტის ამ გადაწყვეტილების გადასინჯვა დღეს ძალიან დიდი არასერიოზულობა იქნება. ჩერქეზების გენოციდის აღიარების საკითხიც ამერიკელების მიერ იყო ინსპირირებული. მათ უნდოდათ და აიძულებს კიდევ საქართველო, რომ ეს ნაბიჯი გადაედგა. „ნაციონალურ-საც“ სურდათ რუსეთის გაღიზიანება და ეს სრულიად არარაციონალური გადაწყვეტილება მიიღო პარლამენტმა. თქვენ იცით, რომ გენოციდის აღიარებასთან დაკავშირებით გართულება ჰქონდა და აქვს სომხეთს. სომხები ამბობენ, თუკი თქვენმა პარლამენტმა ჩერქეზთა გენოციდი ცნო, რატომ არ შეიძლება მან სომხთა გენოციდიც ცნოს თურქეთის მხრიდან. ამ შემთხვევაში საქართველო ერთობ უხერხულ მდგომარეობაში აღმოჩნდა როგორც აზერბაიჯანის, ისე სომხეთისა და თურქეთის მიმართ. საქართველოს არ უნდა გადაედგა ეს ნაბიჯი, მაგრამ ამერიკელებს დაუჯერეს. ამერიკის ჯეიმსთაუნის უნივერსიტეტმა სამი თუ ოთხი კონფერენცია გაამართინა ამ საკითხზე საქართველოს წინა ხელისუფლებას. სამწუხაროდ, ამერიკელები აღარ ჩანან, მაგრამ ვჩანვართ ჩვენ. დღეს ძნელია იმაზე საუბარი, რომ პარლამენტი დაუბრუნდეს ამ საკითხს და თავიდან განიხილოს და უარი თქვას წინა პარლამენტის მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებაზე.

ამ საკითხთან დაკავშირებით თემურ შაშიაშვილი, მოძრაობა „თეთრების“ ლიდერი თვლის, რომ, „ვინც რუსეთს აღიზიანებს, ლანძღავს, რუსულ საქმეს აკეთებს. ისინი აძლევენ რუსეთს თავისუფალი მოქმედების საშუალებას საქართველოში. არც რუსეთის მორჩილებაა კარგი და არც — ამერიკის. ან ორივესთან კარგად უნდა

იყო, ან მათთან ნეიტრალური პოზიცია გეჭიროს. ერთთან კარგად იყო და მეორესთან ცუდად, მხოლოდ ქვეყნის საინინალმდეგოა. **საქართველოში ძალიან ცოტა პოლიტიკოსი ფიქრობს საქართველოს მომავალზე.** ისინი, ძირითადად, არჩევნებზე ფიქრობენ. საქართველოში დაამშის და დათრგუნეს ხალხი და ახლა მათ მოსყიდვას ცდილობენ. გონება დაკარგული პოლიტიკოსები აკეთებენ ზუსტად იმას, რაც, მაგალითად, ჩერქეზთა გენოციდის აღიარებასთან დაკავშირებით მოხდა და რაც ჩრდილოკავკასიელებთან დაკავშირებით ხდება. **ჩერქეზების გენოციდის აღიარება, რუსეთის მტრობა კი არა, საქართველოს მტრობაა.**

აკადემიკოს **ელიზბარ ჯაველიძის** აზრით, ამერიკას ხელს აძლევს რუსეთსა და საქართველოს შორის ურთიერთობის გაფუჭება, თორემ თვითონ არასდროს ყოფილა დაჩაგრული ერების დამცველი: **ჩერქეზები ჩვენი მონათესავე ტომია და მათდამი ძალიან დიდი პატივისცემა მაქვს. ბევრი რამ გვაკავშირებს კულტურულადაც და ტრადიციებით, მაგრამ საქმე ისაა, რომ წინა ხელისუფლებას ეს სულ არ აინტერესებდა. სააკაშვილს ჩერქეზები კი არა, თავისი ქვეყანა ეკიდა ფეხზე. ამ კაცს საკუთარი ხალხის გენოციდი ჰქონდა გამიზნული. რამდენი რამის ჩამოთვლა შეგვიძლია, რომელი ერთი გავიხსენოთ. ამათი გეგმა იყო ქართველი ერის მოსპობა და ასრულებდნენ კიდევ პირნათლად, რამეთუ ეს ამერიკის მასონური ძალების მიერაა დაგეგმილი. რაც შეეხება აღიარებას, გასაგებია, რა განზრახვით წავიდნენ ამაზე, თავიანთი მოკლე ჭკუით, ვითომ რუსეთს უკბინეს. სინამდვილეში, ფინია რომ სპილოს უყეფს, ისეა ამათი საქმე... კიდევ ვიმეორებ: ჩერქეზები ჩვენი მონათესავე ეთნოსია და მათდამი მხოლოდ პატივისცემა გვმართებს, მაგრამ ეს, რაც გაკეთდა, გენოციდის აღიარებას ვგულისხმობ, ჩვენს ინტერესებს ეწინააღმდეგება. რა შეიძლება**

სააკაშვილმა ამ თავისი სულეური ნაბიჯით ერთდროულად რამდენიმე საშიშროების წინაშე დაგვაყენა. ესაა ბომბი, რომელიც, როდის აფეთქდება, კაცმა არ იცის

ამას მოჰყვეს მომავალში, კაცმა არ იცის“.

მომავალში კი ამან, შესაძლოა, სომხებს გაუღვიძოს მადა და მათაც წამოჭრან მსგავსი საკითხი. სავსებით რეალურია და შესაძლოა, რომ სწორედ ამ მიზნით გადადგა წინა ხელისუფლებამ ასეთი ნაბიჯი. **„არსებობს საქართველოს შვიდ ჯუჯა სახელმწიფოდ დაშლის გეგმა და მიპირდავდ ის ნანახი მაქვს“**, — დაბეჯითებით ირწმუნება ბატონი ელიზბარი.

სომხების გენოციდის აღიარებით საქართველო აზერბაიჯანის სახით სამუდამო მტერს შეიძენს, თურქეთზე რომ არაფერი ვთქვათ. ხოლო ჩვენს სახელმწიფოს აზერბაიჯანთან დაპირისპირება ძალიან ძვირად დაუჯდება — **გაზი იქნება თუ სანჯავი, მოგეხსენებათ, იქიდან შემოდის.**

სავსებით რეალურია თურქმესხებთან დაკავშირებული საფრთხეც. შესაძლოა, მათაც მოითხოვონ გენოციდის აღიარება.

ასე რომ, **სააკაშვილმა ამ თავისი სულეური ნაბიჯით ერთდროულად რამდენიმე საშიშროების წინაშე დაგვაყენა. ესაა ბომბი, რომელიც, როდის აფეთქდება, კაცმა არ იცის.**

საქართველოს აზერბაიჯანელთა ეროვნული კონგრესის თავმჯდომარე ალი ბაბაევი აცხადებს, რომ საქართველოში მცხოვრებ არც ერთ აზერბაიჯანელს არ აქვს რაიმე ამბიცია დამოუკიდებლობის ან გამოყოფის, დესტაბილიზაციის შემოტანის და ა. შ. ეს არის სააკაშვილის ბინძური ფანტაზია.

„დარწმუნებული ვარ, ახალი ხელისუფლება არასოდეს გადადგამს იმ ნაბიჯს, — განაცხადა მან, — რომელმაც, შესაძლოა, სტრატეგიული პარტნიორები დაგვაკარგინოს. ეს ყველას უნდა ესმოდეს და არც უნდა მოითხოვოს ვინმემ ჩვენგან ჩვენივე ინტერესების საინინალმდეგო ნაბიჯების გადადგმა. მსგავსი რამ სახელმწიფოთა შორის ურთიერთობაში არ ხდება...“

რაც შეეხება სომხების გენოციდის შესაძლო აღიარების შედეგებს, შემიძლია გითხრა, რომ ამაზე ცალსახად უარყოფითი რეაქცია ექნება თურქეთს და არა მარტო თურქეთს, კიდევ ძალიან ბევრ სახელმწიფოს. ისინი ითხოვენ თითქმის ასი წლის წინ მომხდარი გარკვეული ფაქტისთვის კონკრეტული სტატუსის მინიჭებას. ამ დროს საკითხავია, იყო თუ არა ეგ საერთოდ გენოციდი. მეორეც, საერთაშორისო ექსპერტები, ძალიან დიდი ეჭვით უყურებენ ამ ყველაფერს. ამიტომ, მე ვიტყვოდი, რომ ეს გენოციდი უფრო ფანტაზიის ნაყოფია; აი, ხოჯალის გენოციდთან დაკავშირებით კი, რომელიც აგერ სულ რაღაც 21 წლის წინ მოხდა, ისტორიკოსებს ნამდვილად აქვთ კითხვები. ასე რომ, ასე მარტივად ვერ დადგება ეს საკითხი.

საქართველო, ისევე, როგორც ყველა ქვეყანა, უწინარესად, საკუთარი ინტერესების გათვალისწინებით მოქმედებს. აქედან გამომდინარე, დარწმუნებული ვარ, ჩვენი ხელისუფლება არასოდეს გადადგამს იმ ნაბიჯს, რომელმაც, შესაძლოა, სტრატეგიული პარტნიორები დაგვაკარგინოს“.

ლევ სვანიძე

ილია ჭავჭავაძე და გაზეთი «ივერია» აფხაზეთის შესახებ

(გაბრძელება. დასაწყისი იხ. „ისტორიული მემკვიდრეობა“ №7)

დიდი ქართველი მწერალი და საზოგადო მოღვაწე ილია ჭავჭავაძე მონდომებით, მისთვის ჩვეული გულისყურით ადევნებდა თვალს კავკასიელი ხალხების ცხოვრებას გასული საუკუნის მეორე ნახევრის მანძილზე, მეტად დაინტერესებული იყო აფხაზეთით, აფხაზი და ქართველი ხალხების ურთიერთობით, მათი წარსულით, აწმყოთი და მომავლით.

სწორადაა აღნიშნული ქართულ სამეცნიერო ლიტერატურაში, რომ „ი. ჭავჭავაძე უბრწყინვალესი ქართველი სოციოლოგია, რომელმაც საზოგადოებრივი კანონზომიერების ღრმა ჩანვლომის შესანიშნავი ნიმუშები დაგვიტოვა“.

მისი ინტერესი აფხაზეთისა და აფხაზებისადმი, ამ მოძმე ხალხის ყოფა-ცხოვრების, კულტურის, ადათ-წესების, სარწმუნოების, ზეპირსიტყვიერებისა და ტრადიციებისადმი გაიზარდა მას შემდეგ, რაც საკუთარი პერიოდული ორგანო „ივერია“ დააარსა (1877 წ.).

ზუგდიდში ქალთა სამასწავლებლო სასწავლებლის დასაარსებლად

მონინავე ქართული პრესა და, კერძოდ, ი. ჭავჭავაძის „ივერია“, ფხიზლად ადევნებდა თვალს, თუ რა ხდებოდა სამეგრელოს სოფლებსა და დაბებში, რა მიმართება არსებობდა აფხაზ და ქართველ ხალხებს, მათს მონინავე შვილებს შორის, როგორ ეხმარებოდნენ ისინი ერთმანეთს ქვეყნის ეკონომიური და კულტურული აღორძინებისთვის. მოვიტანთ მრავალთაგან ერთ მეტად დამახასიათებელ მაგალითს:

სალომე დადიანის (მიურატის მეუღლე) თაოსნობითა და მატერიალური დახმარებით 1900 წელს ზუგდიდში დაარსდა „მეორე კლასიანი სამასწავლებლო კურსით და სამეურნეო განყოფილებით სანიმუშო სამრევლო დედათა სასწავლებელი“. მთავრობას ამ ღონისძიებისათვის გაუღია 17.000 მანეთი, ხოლო სალომე დადიანს სკოლისთვის უფასოდ გადაუცია სამი ქცევა მიწა ზუგდიდში და შენობა. მაგრამ ამასთან

ხალხს უნდა შეეგროვებინა კიდევ დამატებით 5.000 მანეთი.

ეს დიდი ეროვნული საქმე, ბუნებრივია, „ივერიის“ ფურცლებზე მსჯელობის საგანი გახდა. მას სტატიით გამოეხმაურა ზუგდიდელი მოქალაქე მიხეილ კაკუღია, რომელმაც ჩინებულად გააშუქა სასწავლებლის უდიდესი მნიშვნელობა დასავლეთ საქართველოს მოსახლეობისთვის. მან განსაკუთრებით აღნიშნა, თუ რაოდენი მნიშვნელობა ჰქონდა ქვეყნის კულტურული და მატერიალური წინსვლისთვის განათლებას, ცივილიზაციას, ხალხის გათვითცნობიერებას, ახალგაზრდობის მორალურ და ინტელექტუალურ აღზრდას. ხოლო რადგან მოზარდი თაობის აღზრდას ოჯახში უშუალოდ დედები ხელმძღვანელობდნენ, ამიტომ, მიუთითებს იგი, **„ჩვენი შინაური და საზოგადოებრივი კეთილდღეობა დამოკიდებულია იმათგან, თუ გონებრივ განვითარებასთან ერთად რაზომ კეთილზნეობრივი განათლება მიუღია მომეტებულს ნაწილს ჩვენის დედებისა. მეცნიერებამ ცხად ქეშმარიტებად აღიარა, რომ მშობელთა ყოველი ზნე-ხასიათი, ასე თუ ისე,**

დედის ძუძუსთან ერთად შვილზედ დედისგან უფრო გადადის, ვინემ მამისგან. ამიტომ თუ გვსურს, სამშობლოსა და ოჯახის ბედნიერება-კეთილდღეობას სასურველი ნიადაგი დავუშზადოთ, უნდა ვეცადნეთ კარგი დედები აღვუზარდოთ. მხოლოდ გონებრივად და ზნეობრივად კარგად აღზრდილი განათლებული დედები შეადგენენ ოჯახისა და საზოგადოების მტკიცე ბურჯს, მხოლოდ „კარგი დედები“ შესძენენ მამულს „კარგ შვილებსა“.

აი, როგორ სწორი წანამძღვრებიდან ამოდიოდა „ივერიის“ კორესპონდენტი, როდესაც ასაბუთებდა დაბა ზუგდიდში ქალთა სამასწავლებლო სასწავლებლის დაარსების აუცილებლობას. ეს სკოლა მას სამართლიანად მიაჩნდა ერთ-ერთ ეროვნულ ბურჯად დასავლეთ საქართველოში. ამიტომ იგი ამავე სტატიის დახმარებისათვის მიმართავს აფხაზეთის მკვიდრ მოსახლეობასაც. ჩვენ ამ საქმეში მარტონი ვერაფერს გავხდებით, თუ სამურზაყანოს მოსახლეობა არ დაგვეხმარა. ჩვენ ხომ ძმები ვართ და ჩვენმა შვილებმა ერთად ისწავლონო. აი, რას ვკითხულობთ შემდეგ ამ სტატიის მიხედვით:

„არა ნაკლებ ზუგდიდის მაზრი-სა უნდა ესია მოვინოს მეორეკლასიან სამასწავლებლო კურსით დედათა სასწავლებლის გახსნა ზუგდიდში ჩვენს მოსაზღვრე სამურზაყანოს. სამურზაყანოელნი ჩვენი ძმები არიან, იმათ ქალიშვილებისათვის ეგ სკოლა, სადაც სხვა საგანთა შორის ქართულს ენას დიდი ალაგი ექნება დათმობილი, მეტად საჭირო და ხელმისაწვდომი იქნება“, ამიტომ იმედია, სამურზაყანოელნი დახმარებას აღმოგვიჩვენენო.

ხალხთა ურთიერთობაში „ივერიის“ მიერ გაბნეული „კეთილი ნერვი“

„ივერია“ და მისი რედაქტორი ი. ჭავჭავაძე ასე აღწერს: ვაჟდა ამოგასა და მამოგრობას, ურთიერთ გაბაგასა და პატივისცემას, ეროვნული თვითშეგნების აუცილებლობას ისტორიულად ნაწამებ მშურ ხალხებს შორის, რომელთა გათიშვასა და განაქრობვას ბევრი გულმოდგინედ ცდილობდა. ხალხთა ურთიერთობაში „ივერიის“ მიერ გაბნეულ „კეთილის ნერვის“ ყოველთვის სასურველი შედეგი მოჰქონდა.

ასეთი ხასიათის პროპაგანდა, ხალხთა ძმობისა და მეგობრობის ქადაგება და ამ იდეის პრაქტიკული ხორცშესხმა დამახასიათებელი ნიშან-თვისება იყო „ივერიის“

სათვის“ და, პირველ რიგში, მისი რედაქტორისთვის.

„ივერია“ სათავეში ედგა ყოველგვარ საქველმოქმედო საქმიანობას, ხედავდა რა მასში ეროვნული აღორძინების ერთ-ერთ საშუალებას. გაზეთის ფურცლებზე იბეჭდებოდა განცხადებები და გრძელი სიები იმ მოქალაქეებისა, რომლებიც შემონირულების სახით გარკვეულ თანხას იღებდნენ რაიმე ეროვნულ-საზოგადოლონისძიების ჩასატარებლად. ასეთ საქმიანობას ინიციატივანი მესვეურები ჰყავდა.

„ივერიაში“ 1894 წელს გამოქვეყნდა ოჩამჩირის სკოლის ზედამხედველის ლაზ. ხმალადის ასეთი შინაარსის განცხადება:

„გიგზავნით დაბა ოჩამჩირეში შეკრებილს 65 მანეთს შოთა რუსთაველის ფონდის სასარგებლოდ და გთხოვთ დაბეჭდოთ ერთ-ერთ ნომერში თქვენის გაზეთისა სია შემომწირველთა“.

სულ 40 კაცს გაუღია ეს თანხა. ზოგს 10 მან., ზოგს — 5; ზოგს — 2 მან., ზოგს — 50 კაპ. უმრავლესობას კი თითო მანეთი. ასეთი ხასიათის შემონირულებას დიდი საზოგადოებრივი მნიშვნელობა ჰქონდა. იგი უთუოდ აღვივებდა სამშობლოს სიყვარულისა და ხალხთა მეგობრობის კეთილშობილურ გრძნობას, ზრდიდა თაობებს სახალხო მეგობრობის კეთილშობილურ გრძნობას, ზრდიდა თაობებს სახალხო საქმისადმი თავდადების სულისკვეთებით, ამტკიცებდა ხალხთა ძმობასა და ურთიერთგაგებას...

ი. ჭავჭავაძე განსაკუთრებული

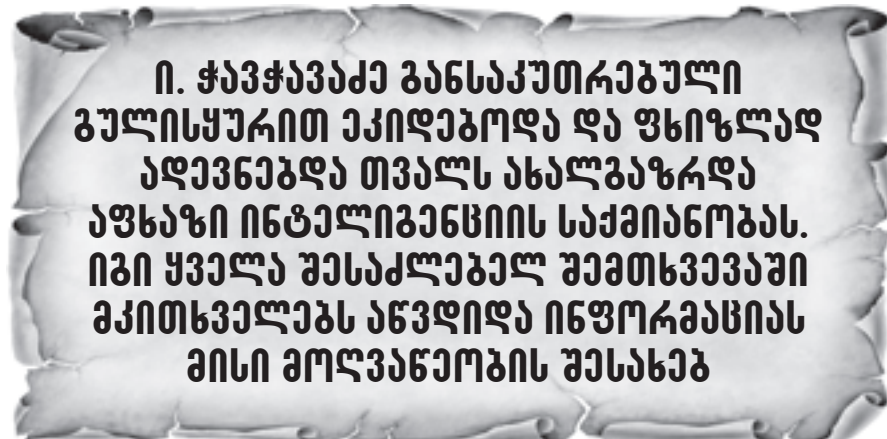
გულისყურით ეკიდებოდა და ფხიზლად ადევნებდა თვალს ახალგაზრდა აფხაზი ინტელიგენციის საქმიანობას. იგი ყველა შესაძლებელ შემთხვევაში მკითხველებს აწვდიდა ინფორმაციას მისი მოღვაწეობის შესახებ. „ივერიაში“ ქვეყნდებოდა მდიდარი მასალა აფხაზი პედაგოგებისა და საზოგადო მოღვაწეების შესახებ.

იმ პერიოდის ცნობილი აფხაზი საზოგადო მოღვაწე იყო ოჩამჩირის ბლალორჩინი დიმიტრი მარლანია, რომელსაც თავისი ერისა და ხალხთა ურთიერთობის სასიკეთოდ ბევრი კარგი საქმე გაუკეთებია. ქართველ მკითხველს მისი თავი, როგორც საზოგადო მოღვაწისა, პირველად „ივერიაში“ გაცნო. გაზეთის კორესპონდენტი აფხაზეთიდან ნიკო ჯანაშია წერდა:

„აქ (ოჩამჩირეში. — ო.ჭ.) ახლა გადმოიყვანეს ბლალორჩინად მამა დიმიტრი მარლანია. მამა დიმიტრი მარლანია წარმომადგენელია იმ ახალგაზრდა აფხაზთა ჯგუფისა, რომელნიც სულითა და გულით მონადინებულნი არიან არ მოისპოს ძველებური კავშირი აფხაზთა და ქართველთა შორის“.

ეს იყო ახალგაზრდა აფხაზი მოღვაწის შრომის არა მარტო დაფასება, არამედ მისი ერთგვარი ნახალისებაც, მის შესახებ ავტორიტეტული საზოგადოებრივი აზრის შექმნაც.

...ი. ჭავჭავაძის დაულალავი ზრუნვის საგანს წარმოადგენდა აფხაზეთის ცხოვრება, აფხაზი ხალხის ყოფა, მისი კულტურა და ისტორია, ქართულ-აფხაზური ურთიერთობა, ქვეყნის ეკონომიური და სოციალური განვითარება. „ივერიას“ არაერთგზის აღუძრავს საკითხი იმის შესახებ, რომ სოხუმს, ისე როგორც რუსეთის ბევრ სხვა ქალაქს, მისცემოდა თვითმმართველობა. ეს კი ქალაქისა და საერთოდ აფხაზეთის განვითარების ახალი და შედარებით თავისუფალი გზა იქნებოდა, რომელიც შეზღუდვად მეფის მთავრობის მსახურთა ძალმომრეობასა და აღვირახსნილობას.

მაგალითად, „ივერია“ ერთ-ერთ თავის ნომერში წერდა:

ასეთმა დაჟინებულმა მოთხოვნებმა სასურველი ნაყოფი გამოიღო და 1899 წლიდან ქალაქს თვითმმართველობის არჩევის უფლება მისცეს.

ი. ჭავჭავაძე აქაც საქმის კურსში იყო. იგი სოხუმელ მკვიდრთა ძლევდა სათანადო რჩევა-დარიგებას, ზოგჯერ კი მათ მიერ დასახელებული ქალაქისთვის კანდიდატურაზე საკუთარ აზრსა და შეხედულებასაც სთავაზობდა საჭიროებისამებრ. ასე მოხდა, მაგალითად, 1890-იანი წლების დასასრულს, როდესაც სოხუმის თვითმმართველობაში მეტად გამწვავდა მდგომარეობა და საჭირო შეიქმნა ისეთი კანდიდატურის მოძებნა ქალაქის მოურავად, რომელიც იქნებოდა პატიოსანი, კეთილსინდისიერი, სამართლიანი, განათლებული, კულტურული, თანაბარი ძალით დაიცავდა ყველა მშრომელის, ყველა ხალხის უფლებას, მიუხედავად მათი ეროვნული და სოციალური წარმოშობისა და რელიგიისა. აი, აქ აუცილებელი გახდა ქართველი ინტელიგენციის საუკეთესო წარმომადგენლების — ი. ჭავჭავაძის, ი. გოგებაშვილის, ნ. ნიკოლაძის, ალ. ხახანაშვილისა და ვ. პეტრიაშვილის აზრის გათვალისწინება.

1899 წელს სოხუმში პირველად იქნა შემოღებული ქალაქის თვითმმართველობა.

ქალაქის საბჭოს ხმოსნებმა, სადაც უმრავლესობა ქართველები და აფხაზები იყვნენ, გადანყობეს ქალაქის თავად აერჩიათ გამოცდილი და უმნიკვლო ადამიანი, ცნობილი ლიტერატორი, საზოგადო და სახელმწიფო მოღვაწე ალექსანდრე სარაჯიშვილი. თ. სახოკია მას ასე ახასიათებდა: „კაცი დიდხანს ნამსახური სხვადასხვა სახელმწიფო პასუხსაგებ პოსტებზე. დამსახურებული ჰქონდა სრული ნდობა მთავრობის თვალში, ამასთან ცნობილი იყო, როგორც ქართველი თვალსაჩინო ლიტერატორი, საზღვარგარეთ განათლება მიღებული, ადამიანი უმნიკვლო პატიოსნები-

სა და თავის სამშობლოს კეთილდღეობის იდეით გამსჭვალული“.

ამ საკითხზე სოხუმელმა ქართველმა მოღვაწეებმა, ქალაქის საბჭოს ხმოსნებმა, წერილები გაუგზავნეს ქართველი ხალხის საუკეთესო შვილებს და სთხოვეს რჩევა-დარიგება. ასე გაიბა მიმონერა ი. ჭავჭავაძესთან, ნ. ნიკოლაძესთან, ი. გოგებაშვილთან, ოდესის უნივერსიტეტის პროფესორ ვ. პეტრიაშვილთან და მოსკოვის ინსტიტუტის პროფესორ ალ. ხახანაშვილთან.

„ვისაც შევატყობინეთ ჩვენი გაჭირვება, — წერდა თ. სახოკია, — ყველამ გამოგვიგზავნა პასუხი და გამოსთქვა თავისი დადებითი აზრი ალ. სარაჯიშვილის შესახებ“.

სოხუმელმა ქართველმა და აფხაზმა ხმოსნებმა ი. ჭავჭავაძისადმი წერილის მიწერა დაავალეს პედაგოგ ანთ. ჯუღელს, რომელმაც ილიას ასეთი შინაარსის ბარათი გაუგზავნა:

„თქვენ კარგად მოგეხსენებათ, თუ რა ცუდ პირობებშია ჩაყენებული ქ. სოხუმი და აქ მცხოვრები ქართველნი. დღეს ღმერთმა ინება და როგორც იყო თვითმმართველობის შემოღების ღირსი გავხდით. ხმოსნებათ უმეტესობა ჩვენები არიან, მაგრამ ესენი რის მაქნისი იქნებიან, თუ ქალაქის თავი ჩვენებური რიგიანი კაცი არ იქნა. ამის გულისათვის ჩვენ გვსურს თავად გვყავდეს კარგი როგორც ჭკუა-გონებით, ისე მოქმედებით მხნე და გამოცდილი კაცი. ამას აქ ბევრი საქმე ექნება. ბევრის თათბირის შემდეგ ჩვენ, აქაური ქართველობა, შევჩერდით ალექსანდრე სარაჯიშვილზე, რომელიც ამჟამად განჯის საგუბერნიო სამმართველოში მსახურობს და გადაწყვიტეთ დაგეკითხოთ თქვენც ამ კაცის შესახებ, რამდენად სასარგებლო იქნება იგი ჩვენთვის“.

ამ დოკუმენტს თარიღად უზის 1899 წლის 22 აპრილი.

ი. ჭავჭავაძემ ორ დღეში გასცა პასუხი. აი, ისიც:

„დიდად პატივცემულო ბატონო ანთიმოზ ივანისავ!

მადლობელი ვარ, რომ პატივი

მომანიჭეთ და ჩემს აზრს ჰთხოვლობით შესახებ ალექსანდრე სარაჯიშვილისა. ჩემის ფიქრით, უკეთეს კაცს ვერ იშოვით სოხუმის მოურავად. კაცი დარბაისელია, ჭკვიანი, განვითარებული და ძალიან გამოცდილი... თუ ალექსანდრე სარაჯიშვილის არჩევანი მოხერხდა, მე წინადავე მომილოცვინია სოხუმისათვის ცალკე და ქართველებისათვის საერთოდ, რომ ამისთანა კაცს ერთი ჩვენი უდიდესი საქმეთაგანი ებარება. ღმერთმა ხელი მოგიმართოთ, სწორედ შესაფერის კაცისათვის მიგიგინათ“.

სოხუმელებმა ასევე დადებითი პასუხი მიიღეს სხვებისაგანაც. ალ. სარაჯიშვილს ყველა ახასიათებდა, როგორც მეცნიერს, პატიოსანს, კეთილშობილს, საქმიანს და ინტერნაციონალისტ მოღვაწეს. მათ შორის ი. გოგებაშვილი იტყობინებოდა:

„უკეთეს კანდიდატს ვერ იშოვით ვერც ქართველები და ვერც რუსები. კაცს უსწავლია საქართველოში, რუსეთში, ევროპაში. სწორედ რომ განათლებული ქართველია, გარდა ქართულისა და რუსულისა, ევროპული ენებიც იცის. ჩვენს ლიტერატურაში უღვაწია და ეხლაც მოღვაწეობს... ამასთან, ძლიერ პატიოსანი და მშრომელი კაცია.“

რუსები, როცა გაიცნობენ, მადლობას გეტყვიან ქართველებს, რომ ამისთანა კაცი მოგინახავთ. სისხლითაც ენათესავენა რუსებს. დედა რუსი ჰყავს და ცოლადაც რუსის ქალი შეურთავს, რაც მას სრულიად არ უშლის ქართველი მამულიშვილი იყოს, თუმცა ლობიოს პატრიოტობას კი, რასაკვირველია, მოშორებულია“.

სოხუმის ქალაქისთავად ორი კანდიდატურა იქნა დასახელებული — ალ. სარაჯიშვილი და ბერენსი. ფარული არჩევნების შედეგად პირველმა მიიღო 24 დადებითი და 8 უარყოფითი ხმა, ხოლო მეორემ — 24 უარყოფითი და 8 დადებითი ხმა. მიუხედავად ამისა, ქუთაისის გუბერნატორმა არ დაამტკიცა კენჭის ყრის შედეგები. „თავისი გაიტანა უსამართ-

ლობამ და ტლანქმა ძალამ“. — წერდა ამ უკანონობის შესახებ თ. სახოკია.

გუბერნატორმა, წინააღმდეგ ყოველივე წესდებულებისა, სოხუმის მოურავად დაამტკიცა ქალაქის საბჭოს მიერ გაშავებული ბერენსი.

მსგავსადვე მოუვიდა თ. სახოკიას. „ივერიაში“ ვკითხულობთ:

„ჩვენ გვატყობინებენ, რომ სოხუმის ქალაქის საბჭოს მიერ გამგეობის წევრად არჩეული თ. სახოკია გუბერნატორს არ დაუმტკიცებია ამ თანამდებობაზე“.

**რუსი მოღვაწეები
ქალმომრეობის
წინააღმდეგ
ადგილობრივების
მხარდახმარ**

უსამართლობისა და ქართველი და აფხაზი მოღვაწეები მართონი როდი იყვნენ. მათ გვერდით ედგნენ მოწინავე რუსი მოღვაწეები. მათ კარგად ჰქონდათ შეგნებული, თვითმპყრობელობის ძალმომრეობის სუსხი თუ რა მძიმე ასატანი იყო მშრომელი ხალხისთვის, განსაკუთრებით რუსეთის იმპერიის განაპირა მხარეებში მცხოვრები არარუსი ხალხებისთვის. ამიტომ ისინი, ხელმძღვანელობდნენ რა ჰუმანური ზრახვებით, მშრომელი ჩაგრული ერების მხარეზე იდგნენ და ოფიციალურ პრესაშიც გამოდი-

ოდნენ მათი ინტერესებისა და უფლებების დასაცავად, მხარში ედგნენ ადგილობრივ ინტელიგენციას. სამართლიანად მიუთითებს პროფ. გ. ძაძარია:

„Вопреки реакционной политике царизма, попавшие на Кавказ прогрессивные представители русской интеллигенции в меру своих возможностей оказывали плодотворное влияние на все развитие его народов“.

ასეთ პროგრესულ რუს მოხელეთა რიცხვს მიეკუთვნებოდა ი. ჭავჭავაძის ქვისლი, გენერალ-ლეიტენანტი დ. ს. სტაროსელსკი. გაზეთ „დროების“ ერთ-ერთ ნომერში არის მეტად საყურადღებო ინფორმაცია იმის შესახებ, რომ მეფისნაცვლის მთავარი სამმართველოს უფროსი, გენერალ-ლეიტენანტი დ. სტაროსელსკი წინააღმდეგი იყო აფხაზეთში სხვა ერის დასახლებისა, გარდა აფხაზებისა და ქართველებისა. სტაროსელსკის სპეციალურად დაუთვალე რებია აფხაზეთის სანაპირო ადგილები და შემდეგ მეფისნაცვლისთვის წარუდგენია მოხსენებითი ბარათი, რომელშიც, „დროების“ ცნობით, შემდეგს წერდა:

„ამ მხარის წარმატებისთვის აუცილებლად საჭიროა რიგიანი გზების გაყვანა, სკოლების გამართვა და ცარიელ ადგილებზე ისევ აფხაზების, მეგრელებისა და საზოგადოდ ადგილობრივი ხალხის დასახლებაო, რადგან რუსები აქ, განსაკუთრებულ ბუნების, ჰა-

ვის გამო ვერ სძლებენო“.

„დროების“ რედაქცია ამ ინფორმაციას ასეთ შენიშვნას უკეთებს:

„დიდი ხანია, ჩვენც ამ აზრისა ვიყავით და ახლაც ვართ. მით უფრო სასიამოვნოა, რომ ლენ. სტაროსელსკიც ამ ბეჯით და მიუდგომელ დასკვნამდის მისულა“.

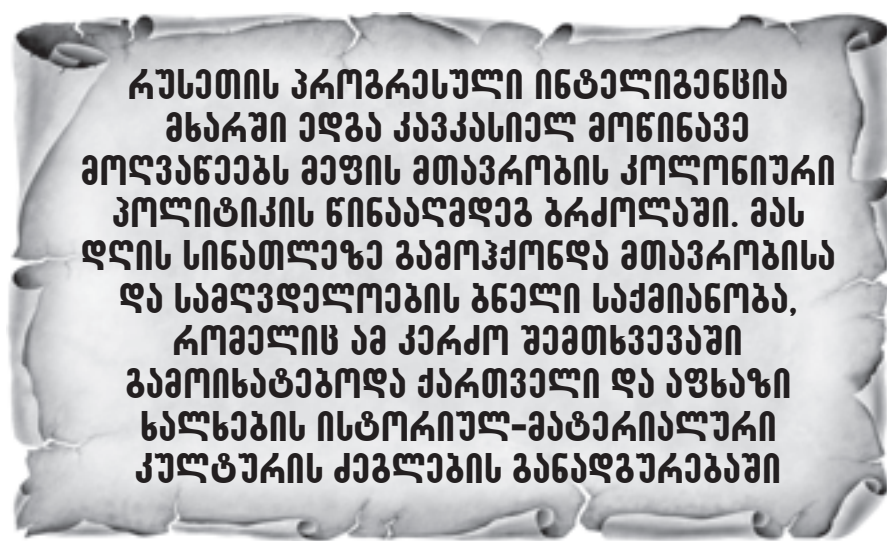
ასევე ცნობილია, რომ დ. ს. სტაროსელსკის ხელშეწყობით დ. ყიფიანმა, ი. ჭავჭავაძემ, ი. გოგებაშვილმა, ვ. თულაშვილმა და ბ. ლოლობერიძემ 1879 წელს დააარსეს ისეთი დიდი ეროვნული კულტურული დაწესებულება, როგორც იყო „ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოება“.

დ. ს. სტაროსელსკის შეხედულებებს ემთხვეოდა ჟურნალ „სელსკი ხოზიაინის“ თანამშრომლის — ე. ა. ბონდარენკოს მოსაზრებები კავკასიაში უცხო ტომთა დასახლების საკითხზე. ეს პროგრესული ჟურნალისტი წერდა:

„გადასახლება კავკასიასა და ამიერკავკასიაში დიდად სამწუხარო და არასასურველი მოვლენაა. გაუგებრობაა, მეტი რომ არა ვსთქვათ, ადგილობრივ მკვიდრთ წაწვრთვით ლუკმაპური და მივცეთ იგი სხვა მხარიდან მოსულთ, რომელნიც ვერ ეთვისებიან ვერც ადგილობრივ ბუნებას, ვერც ხალხს, რომელნიც არ არიან დაკავშირებულნი მათ საისტორიო და საზოგადოებრივ ცხოვრებასთან“.

გაზეთ „კვალის“ ცნობით, ქების ღირსი ყოფილა, აგრეთვე, მოსკოვის უნივერსიტეტის პროფესორი, ექიმი ოსტროუმოვი, რომელსაც „განუზრახავს სოხუმში გულით დაავადებულთათვის სამაზრო სადგური დააარსოს“. თ. სახოკია ოსტროუმოვს უწოდებდა „ყველგან პატივცემულ პროფესორს და სოხუმის კეთილისმყოფელს“.

სოხუმელთა დიდი პატივისცემა დაუმსახურებია ექიმ დ. დიმიტრიევს. „ცნობის ფურცლის“ სოხუმელი კორესპონდენტის გ. ბარკალაიას აღიარებით, ადგილობრივ მკვიდრთა მიმართ კეთილი ადამიანური დამოკიდებულებით გამოირჩეოდა სოხუმელი მომრი-

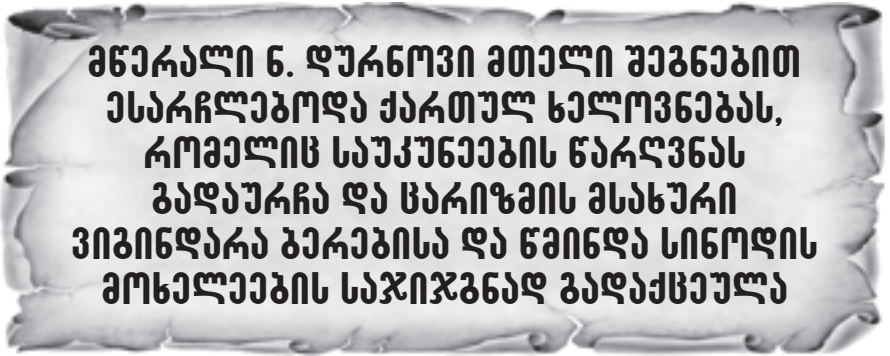

გებელი მოსამართლე ფეოდორ უსტინოვიჩი.

ოჩამჩირეში ასეთი მოღვაწე ყოფილა მასწავლებელი ივანე კუგატივი, რომელსაც მშობელთა და აღსაზრდელთა დიდი სიმპათია დაუმსახურებია. აგრეთვე, ოჩამჩირელების დიდი სიყვარული მოუპოვებია პროვიზორ ი. კაციცხის. ოჩამჩირელ სცენისმოყვარეთა წრეს დიდი ამაგი დასდო ოჩამჩირის საზღვაო სააგენტოს თანამშრომელმა პ. ზაიცევმა, რომელიც უანგაროდ აფორმებდა მოხალისეთა სპექტაკლებს. მას მეტად ჰუმანური და კეთილი ადამიანის სახელი ჰქონდა მოხვეჭილი მოსახლეობაში და დიდი პატივისცემითაც ეპყრობოდნენ.

რუსეთის პროგრესული ინტელიგენცია მხარში ედგა კავკასიელ მონინავე მოღვაწეებს მიჯნის მთავრობის კოლონიური პოლიტიკის წინააღმდეგ ბრძოლაში. მას დღის სინათლეზე გამოჰქონდა მთავრობისა და სამღვდლოების ბნელი საქმიანობა, რომელიც ამ კარკოშვითხვევაში გამოიხატებოდა ქართული და აფხაზი ხალხების ისტორიულ-მატიარიალური კულტურის ძებლების ბანაღბურებაში. ბნელეთისა და უმეცრების მსახური ბერები, და საერთოდ სასულიერო მოღვაწეები, შოვინიზმის ბანგით გაბრუებულნი, ტაძრებსა და მონასტრებში შეგნებულად ანადგურებდნენ ფრესკებს, წარწერებს, კედლების მოხატულობას, რომ წაეშალათ ეროვნული კვალი.

მათ წინააღმდეგ ბრძოლაში აღსანიშნავია სახელგანთქმული რუსი მხატვრის ვ.ვ. ვერეშჩაგინის თავგამოდება. იგი გამოვიდა მაშინდელ ცენტრალურ პრესაში („რუსსკიე ვედომოსტი“, №246, 1901 წ.) ქართველებისა და აფხაზების ეროვნული კულტურის დასაცავად შავრაზმელი სამღვდლოებისგან. მას ყურნალისტმა ი.ს. დურნოვომაც დაუჭირა მხარი. ამ უკანასკნელმა ხმამაღლა დაიწყო ლაპარაკი პრესის ფურცლებზე („პეტერბურგსკიე ვედო-

მწერალი ნ. დურნოვი მთელი უხვებით ესარჩლებოდა ქართულ ხელოვნებას, როგორც საუკუნეების წარღვნას გადაურჩა და სხარისგანის მსახური ვიგინდარა ბერებისა და წმინდა სინოდის მოხელეების საჯიჯგნად გადაქცეულა

მოსტი“), რომ თბილისში დაარსებულიყო უნივერსიტეტი და პოლიტექნიკური ინსტიტუტი ადგილობრივ მკვიდრთათვის.

„ცნობის ფურცელი“ ფართოდ გამოეხმაურა ამ კეთილშობილ ადამიანებს, თავის ფურცლებზე გამოაქვეყნა მათი წერილები, რომლებშიც დიდი ადამიანური სითბო და თავგამოდება ჩანს. 1901 წელს გაზეთმა (№586) მოათავსა სარედაქციო წერილი სათაურით „ძველი ნაშთების განადგურების გამო“, სადაც მოტანილია მხატვარ ვ. ვერეშჩაგინისა და ყურნალისტ ი. დურნოვოს შეხედულებები ზემოაღნიშნულ საკითხებზე.

ვ. ვერეშჩაგინი აღშფოთებული იყო ახალი ათონელი და ბიჭვინთელი რუსი ბერების ბარბაროსული საქციელით, რომელთაც გაეფუჭებინათ საამაყო ფრესკები. მათ ყოველგვარი სინიღისის ქენჯნის გარეშე შეუღესიათ და შეუთითხნიათ ისინი, რომ დაეკარგათ ეროვნული კვალი. ეს ნაცადი ხერხი იყო. ასე გააჩანაგეს სვეტიცხოვლის, ალავერდის, ქაშვეთისა და მრავალ სხვა ძეგლთა სიღიადე.

აი, რას წერდა ჰუმანისტი რუსი მხატვარი:

„რადგან საუბარი ჩამოვადგე ძველი ნაშთების დაცვაზე, მომყავს რამდენიმე მაგალითი ყოველად ბარბაროსული მათდამი მოპყრობაზე, რომელიც სრულიად უდრის ფურცლების ამოგლეჯას ისტორიიდან. თუ ბეჯითი ზომები არ იქნა მიღებული, მოკლე დროში, არამც თუ განქრება რუსეთში ხისგან აგებული ნაშთები, არამედ თვით ქვითკირის შე-

ნობანიც, — რომელნიც მოეწონებათ ბაზრული გემოვნების მცირედ განათლებულ გამგეთ...“

მე ძალიან მონადინებული ვიყავი დამეთვალყვირებინა სახელგანთქმული ბიჭვინთის ტაძარი, სოხუმის ახლოს მდებარე. ეს მართლა დიდებული ღირსშესანიშნავი ნაშთია... ამ ტაძრის კედლები, როგორც მარწმუნებენ, შემკული იყო ფრესკებით.

ამ ფრესკების, უკეთ ვსთქვათ, ამათი ნაშთების ნახვა მე, როგორც მხატვარს, უმთავრესად მიმიზიდავდა. იქ მისაღწევად მე მივედი ახალი ათონის მონასტერში, რომელსაც ამ ბოლო დროს მიაწერეს ბიჭვინთის მონასტერი“.

...მწერალი ნ. დურნოვი მთელი შეგნებით ესარჩლებოდა ქართულ ხელოვნებას, რომელიც საუკუნეების წარღვნას გადაურჩა და ცხარისგანის მსახური ვიგინდარა ბერებისა და წმინდა სინოდის მოხელეების საჯიჯგნად გადაქცეულა.

„საქართველოს ყოველი კუთხიდან ისმის ძველი ტაძრების დაქცევა, მათი მშვენიერი ხუროთმოძღვრების და ქანდაკების ნაწარმოების გადაგვარება, განადგურება და აოხრება“, — წერდა ნ. დურნოვი.

ასეთი გულისწუხილით, ადამიანური თანაგრძობით ესარჩლებოდა მონინავე რუსი ინტელიგენცია ქართველი და აფხაზი ხალხების სულიერი და მატერიალური კულტურის საუნჯეს.

დასასრული შემდეგ ნომერში

ოთარ ჭურულაია,
„ნარკვევები ქართულ-აფხაზური კულტურულ-ლიტერატურული ურთიერთობებიდან“, სოხუმი, 1983 წ.

ჯემალ მებონია:

საკაპუვილის რეჟიმმა დაანბრია უნივერსიტეტი კანონების უგულვალყოფით, ეს ხელისუფლება ანბრავს უმოქმედოებით

განათლების სამინისტრო კოაბიტაციას უფრთხილდება და კანონით მინიჭებულ უფლებებს არ იყენებს... განათლების სისტემაში მიმდინარე რეფორმებზე, მის შედეგებსა და უმაღლეს სასწავლებლებში არსებულ მდგომარეობაზე გვესაუბრება თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორი **ჯემალ მებონია**.

— ბატონო ჯემალ, ამას წინათ პარლამენტში, ბიუროს სხდომაზე განხილულ საკანონმდებლო ინიციატივას, რომელიც რექტორების დანიშვნის პროცედურის ცვლილებას შეეხებოდა, უმაღლესი სასწავლებლების აკადემიურ საბჭოებში ხმაური და მითქმა-მოთქმა მოჰყვა. ამჟამად, როგორც ვიცით, ეს საკანონმდებლო ინიციატივა შეჩერებულია. კონკრეტულად რა იყო ამის მიზეზი და რა მდგომარეობაა დღეს უმაღლეს სასწავლებლებში?

— მოდი, ცოტა შორიდან დავიწყოთ. 1 ოქტომბრის შემდეგ, როცა ახალი ხელისუფლება მოვიდა, ყველას გაგვიჩნდა იმედი, რომ რაღაც შეიცვლებოდა მთლიანად ქვეყანაში და მათ შორის უნივერსიტეტშიც. მანამდე რაც ხდებოდა, ყველამ კარგად ვიცით — სწავლის დონე დაეცა და უმძიმესი მდგომარეობა იყო. ჩვენ ჩვენი მხრიდან, ქართული აკადემია, ყველანაირად მზად ვიყავით თანამშრომლობისთვის და ჯერ კიდევ გასული წლის დეკემბერში შევთავაზეთ პარლამენტს გამოსავალი, როგორ შეიძლებოდა უნივერსიტეტში რეორგანიზაციის განხორციელება. საქმე მდგომარეობდა შემდეგში: უნდა გაციხადებულიყო გარდამავალი პერიოდი, ამ პერიოდში დანიშნუ-

ლიყვნენ დროებითი მმართველობები, დალაგებულიყო სისტემა და შემდეგ ჩაგვეტარებინა არჩევნები. ამით სამართლიანობაც აღდგებოდა და საქმეც გაკეთდებოდა, მაგრამ შემდეგ დაისვა ასეთი შეკითხვა: სამართლებრივად რომ გამართლებული იყოს ეს ყველაფერი, რა მოტივით დავანესოთ გარდამავალი პერიოდი? მალე ზოგი ჭირი მარგებელიასავით გამოვიდა და გამოსავალი თავისთავად მოიძებნა, იმიტომ, რომ 2011 წელს, გილაურის ბრძანებით უნივერსიტეტს შეეცვალა სტატუსი

— **მანამდე თუ იყო საჯარო სამართლის იურიდიული პირი, გახდა კერძო სამართლის არასამეწარმეო პირი.** კონკრეტულად რატომ და რა მიზნით გაკეთდა ეს ასე, ამაზე საუბარი შორს წაგვიყვანს, მაგრამ აქვე ერთ მარტივ მაგალითსაც გეტყვით. თავის დროზე კახა ბენდუქიძემ სწორედ არასამეწარმეო პირად გადაკეთების შემდეგ მოახერხა აგრარული უნივერსიტეტის მთლიანად ხელში ჩაგდება. მე რის თქმა მინდა, ეს იყო ამათი ხელისუფლების დროს კარგად აპრობირებული სქემა, რომლითაც ხდებოდა სახელმწიფო უმაღლესი სასწავლებლების კერძო სასწავლებლებად გადაკეთება და მისაკუთრება. იგივე მოხდა ვთქვათ ილია ჭავჭავაძის უნი-

ვერსიტეტის შემთხვევაშიც, ანუ, როცა ის დააფუძნა სახელმწიფომ, მისი თანადამფუძნებელი იყო ერთ-ერთი შპს, რომელიც ეკუთვნოდა გიგი თევზაძეს. შემდეგ თევზაძე მის შესყიდვას აპირებდა და დარწმუნებული ვარ, სააკაპუვილი სიმბოლურ ფასადაც მისცემდა, მაგრამ მოუსწრო ოქტომბრის არჩევნებმა და ბუნებრივია, ეს ვერ მოხერხდა. ანალოგიური გეგმა ჰქონდათ ჯავახიშვილის უნივერსიტეტთან დაკავშირებითაც...

— **კი, მაგრამ უნივერსიტეტში ხომ წილი არ ჰქონდა არც ერთ შპს-ს?**

— ამ შემთხვევაში სქემა ცოტა განსხვავებული იყო, აქ შექმნეს რაღაც ე.წ. განვითარების ფონდი, რომელიც კაცმა არ იცის, რას აკეთებდა და რას ემსახურებოდა. რომ ჩაიხედოთ უნივერსიტეტის

ნესდებაში, წერია, რომ ამ განვითარების ფონდს უფლება აქვს, გაასხვისოს სასწავლებლის ქონება, ანუ, ფაქტობრივად, მექანიზმები იყო შექმნილი უნივერსიტეტის ხელში ჩასაგდებად. ამას ესენი მიზანმიმართულად, წინასწარ განსაზღვრული გეგმით აკეთებდნენ და რა ბედიც ენია აგრარულ უნივერსიტეტს, მალე, ალბათ, იგივე ელოდა ჯავახიშვილსაც. რომ არა, კიდევ ვიმეორებ, ის ცვლილება, რომელიც 1 ოქტომბრის არჩევნების შედეგად მივიღეთ...

— შეგიძლიათ, დაასახელოთ კონკრეტული პიროვნებები, ვინც იდგა ამ ყველაფრის უკან?

— ილიას უნივერსიტეტის შემთხვევაში ესენი იყვნენ, ერთის მხრივ, გიგი თევზაძე და მის შპს-ში შემავალი სუბიექტები, მეორე მხრივ კი, იყო სახელმწიფო — სააკაშვილის ხელისუფლება. ანალოგიური სქემა მოქმედებდა აგრარულ უნივერსიტეტშიც, „ნაციონალებმა“ ბენდუქიძეს აჩუქეს ან სიმბოლურ ფასად გადასცეს ეს უზარმაზარი ქონება.

— თუ ეს ასეა, როგორ ფიქრობთ, რატომ არ ინტერესდება დღეს ხელისუფლება ამ საკითხით?

— ბენდუქიძე იმაზე ჭკვიანი აღმოჩნდა, ვიდრე ბევრს ეგონა. მან ფაქტობრივად მოატყუა და გააბითურა განათლების სამინისტრო. თავის დროზე აკრედიტაციის არქონასთან დაკავშირებით პრობლემები რომ შეექმნა აგრარულ

უნივერსიტეტს, არც მის მიერ შეგებული თემა იყო, რომ ამით უფრო დიდი დარტყმა აეცილებინა. ანუ, რეალურად რა დარღვევებიც ჰქონდა მაგ უნივერსიტეტს, ამ პროვოკაციული საკითხით გადაფარეს. დღეს კი უკვე ხელისუფლება შებოჭილია და მეტს ვეღარ შეედავება სასწავლებელს, იმიტომ, რომ იმ ხმაურისა და აჟიოტაჟის შემდეგ, რომელიც რამდენიმე კვირა გაგრძელდა, ეს შეიძლება ვიღაცამ პოლიტიკურ დევნად ჩაუთვალოს. მით უფრო რომ არჩევნებშიც მოახლოებულია.

— დაფუძრუდეთ იმ საკანონმდებლო ინიციატივას, რომელზეც დასაწყისში გკითხეთ, რას ისახავდა ეს ინიციატივა მიზნად?

— პირველ რიგში ახალმა ხელისუფლებამ გადანყვიტა, დაებრუნებინა უნივერსიტეტებისთვის წართმეული სტატუსი. ამის გამო, გახსოვთ, პარლამენტში ერთი ამბავი იყო და უმრავლესობას პრეზიდენტის ვეტოს დაძლევა მოუხდა. „ნაცები“ ითხოვდნენ, თვითონ გადანყვიტონ სასწავლებლებმა, რა სტატუსი ჰქონდეთო. თავის მხრივ, რექტორატიც და აკადემიური საბჭოც, ბუნებრივია, წინააღმდეგი იყვნენ, უფრო მაღალი სახელმწიფო სტატუსი დაბრუნებოდა უნივერსიტეტს. მათ ეს მდგომარეობა ყველანაირად ხელს აძლევდათ, მაგრამ ცვლილებების აუცილებლობასაც ყველა ვხედავდით. მოკლედ, ხელისუფლებამ იმოქმედა წმინდა

სახელმწიფო ინტერესებიდან გამომდინარე და ის ინიციატივაც, რაზეც მეკითხებოდით, სრულიად სამართლიანად განიხილებოდა. ვეტოს დაძლევის შემდეგ პარლამენტმა განათლების სამინისტროს მიანიჭა უფლება, უნივერსიტეტის ხელმძღვანელობის დაუკითხავად დაეფუძნებინა ის საჯარო სამართლის იურიდიულ პირად. ყველაფერი თითქოს კარგად მიდიოდა, მერე კი, არ ვიცი, რა მოხდა, სამინისტროს ხელ-ფეხი გახსნილი ჰქონდა და შეეძლო, დაენყო ეს პროცესი, მაგრამ არ გააკეთა.

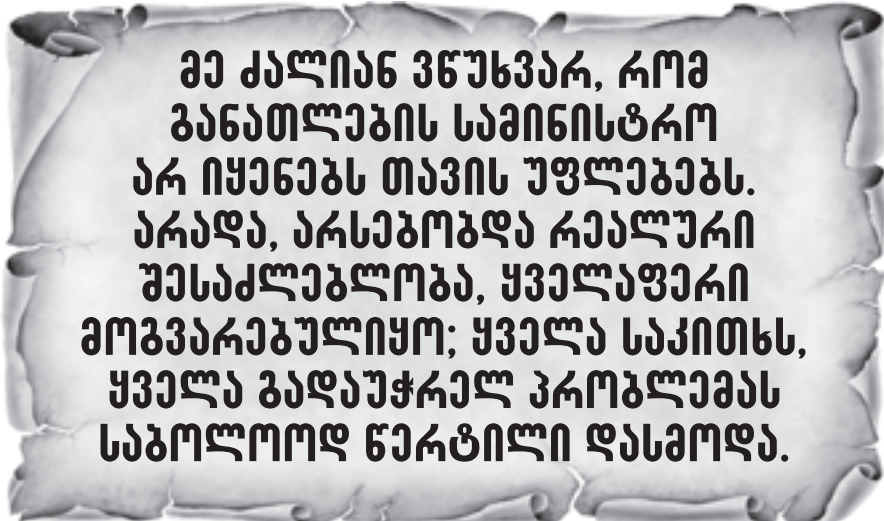
— იქნებ უფრო დავაკონკრეტოთ, რა პროცედურები უნდა განეხორციელებინა განათლების სამინისტროს და რაზე შეიკავა თავი ან უარი თქვა?

— ელემენტარული რამაა, მინისტრს ან მის წარმომადგენელს, უფლებამოსილ პირს უნდა შეეთავაზებინა მთავრობისთვის, პრემიერისთვის შესაბამისი დოკუმენტის ხელმოწერა და მორჩა. ეს უმარტივესი პროცესია, მაგრამ ამის ნაცვლად ახლა შემოგადეს სულ სხვა თემა, რომელიც საერთო არაა პრობლემური.

— რომელ თემას გულისხმობთ?

— ახლა რაც განიხილება პარლამენტში და რასაც, ალბათ, ისევ ვეტოს დაადებს პრეზიდენტი, — რექტორის მოვალეობის შემსრულებელი უნდა დანიშნოს თუ არა პრემიერმაო. რად უნდა ამას მსჯელობა, ამას ხომ კანონი არეგულირებს?! ეს ძალიან კარგად იციან „ნაცებმა“, მაგრამ, კიდევ ვიმეორებ, შემოგადეს თემა და ამაზე გადააქვთ მთელი ყურადღება. მე ძალიან ვწუხვარ, რომ განათლების სამინისტრო არ იყენებს თავის უფლებებს. არადა, არსებობდა რეალური შესაძლებლობა, ყველაფერი მოგვარებულიყო; ყველა საკითხს, ყველა გადაუჭრელ პრობლემას საბოლოოდ ნერტილი დასმოდა.

— თქვენი აზრით, რატომ არ იყენებს სამინისტრო ამ უფლებებს? ხომ არ ფიქრობთ, რომ შიგნით უწყებაში, შესაძლოა, წინა

ხელისუფლებისადმი ლოიალურად განწყობილი ხალხი იყოს?

— იმას, რაც დანამდვილებით არ ვიცი, ვერ ვიტყვი, თუმცა რასაც თქვენ ამბობთ, მსგავსი ეჭვები ბევრს უჩნდება. არაა გამორიცხული, იქ ვინმე მართლა იყოს ისეთი, ვინც ამ ყველაფერს ბლოკავს, მაგრამ უფრო სხვა რამე მგონია, ჩემი აზრით, ხელისუფლება საკუთარ იმიჯს უფროთხილდება გარკვეული ძალების თვალში და არ უნდა მიმდინარე ე.წ. კოაბიტაციას ზიანი მიაყენოს. ყოველ შემთხვევაში, მე ვისაც ველაპარაკე სამინისტროს წარმომადგენლებიდან, ყველა ერთსა და იმავეს ამბობდა, — არა, ჩვენ ამას არ გავაკეთებთ, თორემ იტყვიან, კომისრები გამოგაზავნესო. რას ნიშნავს კომისრები? კანონი გაძლევს უფლებას, რისი გეშინიათ-მეთქი. ვერ შევასმინე და გავაგებინე... მოკლედ, არაერთხელ მითქვამს და ახლაც ვიმეორებ: სააკაშვილის რეჟიმმა უნივერსიტეტი დაანგრია კანონების უგულვებელყოფით, ამჟამინდელი ხელისუფლება კი აგრძელებს ამ პროცესს უმოქმედობით. ახლა მითხარით, შედეგის თვალსაზრისით ჩვენთვის რა მნიშვნელობა აქვს ან ერთს, ან მეორეს?! ასე დამარქმევთ თუ ისე, განსხვავება არის?! რეალობა სახეზეა...

— წლების მანძილზე გვესმოდა საუბარი იმაზე, რომ უნივერსიტეტში ძირითადად „ნაცმოდრობისადმი“ ლოიალურად განწყობილი პროფესორები იყვნენ. დღეს რა შეიცვალა ამ კუთხით?

— აბსოლუტურად არაფერი, ამას სრული პასუხისმგებლობით ვამბობ. ისევ ის ხალხია, ის კადრები, რომლებიც სწორედ ლოიალურობის ნიშნით იყვნენ თავის დროზე შერჩეული. თქვენ კარგად გახსოვთ, სააკაშვილის მოსვლისთანავე რა პროცესები დაიწყო უნივერსიტეტში, — ღირსეული დამსახურებული ადამიანები ძალის გამოყენებით გამოყარეს. 80-მდე პროფესორის სიცოცხლე შეენირა მაშინ სამართლიანობისთვის ბრძოლას, არც ერთი მათგანი

დღეს არავის გახსენებია. მე არ ვიცი, რა ვიფიქრო, დროს ვკარგავთ არაფერში. ისევ და ისევ კოაბიტაციაო, რა კოაბიტაციაზეა ლაპარაკი, კაცს ჩადენილი აქვს დანაშაული, პასუხი არ უნდა აგოს?! ის, ვინც გეუბნება, თანაცხოვრება ისწავლეთო, მტერია შენი! აბა, თვითონ ნახე, თავის ქვეყანაში თუ პატიობს ვინმეს რამეს, — აგერ ბერლუსკონის შვიდი წელი მისცეს, იქ კიდევ სარკოზი ცხრაჯერ დაიბარეს და კითხვაზე.

— ხელისუფლების შეცვლის შემდეგ თითქმის ყველა უწყებაში და დანესებულებაში, რომლებიც სახელმწიფოს მიერ ფინანსდებოდა, შესაბამისი სამსახურები შევიდნენ და გამოძიება ჩატარდა. ზოგან სერიოზული დარღვევები აღმოაჩინეს, როგორც ფინანსური, ისე სხვა სახის. თქვენი აზრით, უნივერსიტეტში თუ არის მსგავსი გამოძიების ჩატარების აუცილებლობა და როგორ ფიქრობთ, რამდენად შესაძლებელია, იქ მნიშვნელოვანი კანონდარღვევა იყოს?

— გამოძიება, მინიმუმ, უნდა დაინტერესდეს, იმიტომ, რომ კითხვებს მართლა ბევრი რამ აჩენს. თუნდაც შარშანდელი არჩევნები რომ ავიღოთ უნივერსიტეტში, სერიოზული დარღვევები იყო. დარღვევაში მე ვგულისხმობ გაცალბებას, რომლის დამადასტურებელი მტკიცებულებაც მაშინ პროფესორმა სილაგაძემ წარმოადგინა.

— კონკრეტულად რა მტკიცებულება იყო?

— მან გაასაჩივრა ამ არჩევნების შედეგები, მიმართა ექსპერტიზას და სამხარაულის ბიუროზე გაატარა ეს ყველაფერი. სწორედ ექსპერტიზამ დაადგინა მაშინ, რომ ათი საარჩევნო ოქმიდან შვიდი იყო გაცალბებული. მერე სასამართლომ უნივერსიტეტს გამოუგზავნა დადგენილება რეაგირებისათვის და უნივერსიტეტის აკადემიურმა საბჭომ, იცით, რა ქნა?

— ეს დადგენილება განსახილველად გადასცა იმ რვაკაციან კომი-

სიას, რომლის მიერ ჩატარებული არჩევნებიც გაყალბებულად ცნო სასამართლომ.

— და რა რეაგირება მოახდინა ამ რვაკაციანმა კომისიამ?

— რას გააკეთებდნენ, თავიანთ თავს ხომ არ გამოუტანდნენ განაჩენს, ადგნენ და ჩანერეს, რომ კი, რალაც დარღვევები იყო, მაგრამ საბოლოოდ მაინც ყველაფერი კარგად ჩატარდა. მეტი დანაშაული რაღა გინდათ?!

— როგორ ფიქრობთ, პროკურატურას აქვს თუ არა ეს ინფორმაცია?

— პროკურატურაში ეს ყველაფერი იდო მაშინაც და დღეს დღესაც, მაგრამ იმ დროს თაროზე იყო შემოდებული. ვიმედოვნებ, ახლა მიაქცევენ ამ საქმეებს ყურადღებას და ყველაფერს დაერქმევა თავისი სახელი. ყოველ შემთხვევაში ახლა ამას ხელს არაფერი უშლის.

— თქვენ, წინა ხელისუფლების დროს დაზარალებული პროფესორები რას აპირებთ?

— ჩვენ გვაქვს უამრავი ფაქტი, ინფორმაცია და მტკიცებულება. ბოლოს და ბოლოს მომსწრეები ვართ ყველა იმ უკანონობის და უსამართლობის, რაც წინა ხელისუფლების დროს ხდებოდა. მაგრამ ადრეც ვთქვი და კიდევ ვიმეორებ, რომ სანამ ხელისუფლება იქნება ასეთი ინერტული, ვერაფერს გავხდებით. მართლ ჩვენი ძალისხმევა არაფერია, აქ, მე მგონი, საზოგადოებაც უნდა ჩაერთოს აქტიურად. ერთად უნდა ვაიძულოთ მთავრობა, პრემიერი — ყველა, ვისაც ეს საკითხი ეხება, რომ იმოქმედოს, რომ გამოუძიებელი არ დარჩეს არც ერთი საქმე. მერე თუ ვინმე დასასჯელია, ცხადია, უნდა დაისაჯოს, ოღონდ იმის მიხედვით კი არა, იქიდან, დასავლეთიდან რას გიკარნახებენ, არამედ შენი სასამართლოთი და კანონმდებლობით. ღირსეული სახელმწიფო ეს არის, ამას დაუჭირა მხარი 1 ოქტომბერს ქართველმა ხალხმა.

ესაუბრა ჯაბა შვანია

მინის ჩეჭორება საქართველოში

„რას ვაქნევ ცარიელ მშვიდობას ცარიელ სტვამაქით? რაი არნ მშვიდობა? უხმარ სატევეარს ჟანგი დაედევის, უსრბოლო წყალჩი ბაყაყნი, ჭიაჭუაი, ქვემძრომი გამრავლდის. უდეგარ, უსვენარ თერგჩი კი კალმახი იცის! რაი არნ მშვიდობა ცოცხალ კაცთათვის? რაი არნ მტერობა, თუ ერი ერობს? ცარიელ მშვიდობა მინაჩი გვეყოფის“, — ლელთ ლუნიას პირით ნათქვამი ეს ჭეშმარიტება სამშობლოში მომავალ ილიას ისარივით მოხვდა გულში. მისი აზრით, ყოველი ქართველი მოვალეა, ალადგინოს ჩვენი დაცემული ვინაობა, ფეხზე დააყენოს და დაიცვას ყოველგვარი ფათერაკისგან. ილიამ ამისათვის ყველაფერი გააკეთა. მის მიერ საქართველოს აღმშენებლობის საძირკველში ჩადებული პირველი მაგარი ქვა ის ფუნდამენტი, რომელიც დღესაც უჩვენებს ქართველ ერს ერთიანი, ძლიერი, დემოკრატიული ღირებულებებით დამშვენებული ახალი საქართველოს მშენებლობის გზას.

საუკუნეებით დაგროვილი გამოცდილებისა და ცოდნის გამოყენებით ქვეყნის წინსვლაზე მოფიქრალი ადამიანები, საბედნიეროდ, დღესაც არიან საქართველოში, რომლებიც მზად არიან, უშურველად, უანგაროდ მიიღონ მონაწილეობა ძლიერი სახელმწიფოს აღმშენებლობაში. ზოგიერთმა მათგანმა ჟურნალ „ისტორიულ მემკვიდრეობაში“ რუბრიკით „წინ წავედით თუ უკან“ უკვე გაგვიზიარა თავისი მოსაზრება. ამჯერად ჩვენი სტუმარია ეკონომიკურ მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი, თსუ-ს პროფესორი ნლების მანძილზე — ამირან ჯიბუტი.

ამირან ჯიბუტი

(დასასრული. დასაწყისი იხ. „ისტორიული მემკვიდრეობა“ №7)

მცირემინიანი ქვეყნის მინების უცხოელებზე გაყიდვა სასტიკად უნდა აიკრძალოს

დამოუკიდებელი საქართველოს პარლამენტს უნდა ჰქონდეს ეროვნულ ნიადაგზე შემუშავებული აგრარული პოლიტიკა. „მინის შესახებ კანონი“ უნდა შემუშავდეს აგრარელებისა და ეკონომისტების აქტიური მონაწილეობით. ამ კანონმა უნდა უზრუნველყოს მინების რაციონალური გამოყენების, ნიადაგის ნაყოფიერების ზრდის და მინის რესურსების სათანადო დაცვის პირობები. ასეთი კანონი გადანყვეტს დამოუკიდებელ საქართველოში აგრარული პოლიტიკის განხორციელებასთან დაკავშირებულ ყველა საკითხს და მტკიცედ დადგება ხალხის, კერძოდ, ქართველი ფერმერების ინტერესების სადარაჯოზე.

რაც შეეხება მათ, ვინც საქართველოს მინები გაყიდეს, ისინი ისეთივე დამნაშავეებად უნდა ჩაითვალოს, როგორც ისინი, ვინც მონაწილეობდა საკუთარი ქვეყნისა და ხალხის წინააღმდეგ ჩადენილ დანაშაულში, რომელსაც აფხაზე-

თისა და სამაჩაბლოს რუსეთისთვის გადაცემა ჰქვია. ვინ მისცა ამათ საქართველოს მინა-წყლის გაყიდვის უფლება? სად არის ერი, ქართველი საზოგადოება?

ამ ვაჭბატონებმა არც საქართველოს ისტორია და, რა თქმა უნდა, არც საკუთარი ქვეყნის ეკონომიკა იციან. მინა ხომ ჩვენი მარჩენალი დედაა და მისი უცხოელებზე გასხვისება იგივე საკუთარი დედის გაყიდვას არ ნიშნავს? რომ ყიდით, არ უნდა იცოდეთ, რას ყიდით, ვის მინას ყიდით? საქართველოდან დღეს 1.5 მლნ კაცია უცხოეთში გადახვენილი და მის მინას ყიდით? ქართველებს საქართველოში ჩამოსვლისა და ცხოვრების უფლებას ართმევთ? სამშობლოს ყიდით? **საქართველო მსოფლიოში ერთ-ერთი ყველაზე მცირემინიანი ქვეყანაა და მისი მინების გაყიდვა არ შეიძლება!!!**

და აი რატომ: საქართველოს ტერიტორია 69.7 ათ კვ. კილომეტრს, ანუ დაახლოებით 7 მლნ ჰექტარს შეადგენს. ერთ მცხოვ-

რებზე საშუალოდ (მოსახლეობის 1986 წლის აღწერის მონაცემების მიხედვით) მოდიოდა 13.317 კვ. მეტრი ფართობი. ხოლო სასოფლო-სამეურნეო სავარგულები ქვეყანაში შეადგენს 2.991.100 ჰექტარს, მათ შორის: სახნავი — 759.3-ს, მრავალწლიანი ნარგავები — 307.0-ს, ნასვენი მინები — 14.7-ს, სათიბები — 147.9-ს, საძოვრები — 1762.2 ათას ჰექტარს.

მსოფლიოში, ფაქტობრივად, არსებობს საქართველოსავით მცირემინიანი ან კიდევ უფრო ნაკლები ტერიტორიების მქონე ქვეყნები, მაგრამ ჩვენი ქვეყნის პირობები მათგან მაინც მკვეთრად განსხვავებულია. აქ მინების საერთო ფართობში ყველაზე დაბალია სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულებით გამოსაყენებელი (სახმარი) სავარგული მინების ხვედრითი წონა. იგი შეადგენს 2991.100 ჰექტარს, ანუ ქვეყნის საერთო ტერიტორიის მხოლოდ 42.9%-ს. ამასთან, საქართველოსათვის დამახასიათებელია მკვეთრად გამომხატული რელიეფის ვერტიკალური ზონალობა.

საქართველოს ტერიტორია (ზღვის დონიდან), ვერტიკალური

ზონალობის მიხედვით, შემდეგ-
ნაირად ნაწილდება:

- 500 მეტრამდე შეადგენს მთელი ტერიტორიის 26.7%-ს;
- 500-დან 1000 მეტრამდე — 21.7%-ს;
- 1000-დან 1500 მეტრამდე — 19.1%-ს;
- 1500-დან 3000 მეტრამდე — 31.0%-ს;
- 3000-ს მეტრს ზევით — 15%-ს.

საქართველოში სასოფლო-სამეურნეო სავარგულების ფართობი 3 მილიონ ჰექტარსაც ვერ აღწევს და მისი უდიდესი ნაწილი ალპურ საძოვრებსა და სათიბებზე მოდის. ამდენად, მსოფლიოს სხვა დანარჩენი მცირემინიანი ქვეყნებისგან განსხვავებით, **საქართველოს სასოფლო-სამეურნეო წარმოების უფრო არახელსაყრელი პირობები აქვს. აქ მეტისმეტად მცირეა სახნავი მიწების ფართობი; იგი 759.3 ათ ჰექტარს შეადგენს, რაც ქვეყნის მთლიანი ტერიტორიის მხოლოდ 10.9%-ია.**

საქართველოს თითოეულ მცხოვრებზე სასოფლო-სამეურნეო სავარგულების ფართობი 5716 კვ. მეტრია, ხოლო სახნავის ფართობი 1450 კვ. მეტრს უდრის. რეფორმის შედეგად ქვეყანაში არსებული 747.2 ათასი ჰა სახნავიდან განაწილდა 438.5 ათას ჰა, აქედან 190.4 ათასი ჰა გაიცა იჯარით, ხოლო 248.1 ათასი ჰა განაწილდა საქართველოს დანარჩენ მოქალაქეებზე, ე. ი. **ამჟამად საშუალოდ ერთ სულ მოსახლეზე მოდის მხოლოდ 474 კვ. მ სახნავი მიწა, რაც ყველაზე დაბალი მაჩვენებელია მთელ კონტინენტში და მსოფლიოს მთელი რიგი ქვეყნების ანალოგიურ მაჩვენებლებთან შედარებით. მაგალითად, ეს მაჩვენებელი შეადგენს: სომხეთში — 1570-ს, აზერბაიჯანში — 2089-ს, ტაჯიკეთში — 2173-ს, თურქმენეთში — 3030-ს, ყირგ-ზეთში — 3500-ს, მოლდოვაში — 4390-ს, ესტონეთში — 6000-ს, ლატვიაში — 6538-ს, ლიტვაში — 6666-ს, რუსეთში — 9300 კვ. მეტრს. ქვეყანაში სასოფლო-სამეურნეო სავარგულები და**

მათ შორის სახნავი მიწები დაქუცმაცებულია წვრილ კონტურებად. სახნავი ფართობების ორი მესამედი 1 ჰექტრამდე ნაკვეთებზე მოდის. მიწის რეფორმის შედეგად მოქალაქეთა სარგებლობაში 4 მილიონზე მეტი ნაკვეთია გადაცემული, რომელთა საშუალო სიდიდე 0.2 ჰექტარს არ აღემატება. ნაკვეთების წვრილკონტურიანობა მნიშვნელოვნად აფერხებს სოფლის მეურნეობის განვითარებას. მიწების დაქუცმაცებით მიღებული უარყოფითი შედეგების დაძლევა კი ურთულეს პრობლემას წარმოადგენს.

საქართველოს მიწის ფართობების დიდი ნაწილი ხასიათდება დაბალი ნაყოფიერებით. იგივე ვერტიკალური ზონალობის გამო საქართველოს სოფლის მეურნეობა მრავალდარგოვანია. აქ წარმოდგენილია ერთი ან თუნდაც რამდენიმე დასახელების პროდუქციის იმ რაოდენობით წარმოება, რომელზე დაყრდნობითაც შესაძლებელი გახდებოდა მთელი აგრარული სფეროს განვითარება. მთისწინეებსა და მთებში მრავალნაკვეთიანობის, სავარგული ფართობების სიმცირისა და დახრილობის გამო დამახასიათებელია წარმოების სპეციალიზაცია და კონცენტრაციის მეტისმეტად დაბალი დონე.

საქართველოში სასოფლო-სამეურნეო კულტურათა მოვლამოყვანის მექანიზაციის ბუნებრივ-ეკონომიკური და სანარმოო პირობები მრავალფეროვანია და მკვეთრად განსხვავებულია საერთო პირობებისგან.

იმის გამო, რომ საქართველოში სასოფლო-სამეურნეო სავარგულთა დიდი ნაწილი განლაგებულია სხვადასხვა დახრილობის მქონე ფერდობებზე, მათზე თანამედროვე ტიპის სასოფლო-სამეურნეო მანქანების გამოყენება ძალზე შეზღუდულია, ხოლო ხშირ შემთხვევაში, შეუძლებელიცაა. ამიტომაც გაძნელებულია სამრეწველო საფუძველზე სასოფლო-სამეურნეო წარმოების განვითარება. ამ ტიპის მეურნეობებში ხელით შრომა დიდი ხვედრითი წილითაა წარმოდგენილი.

ჩვენში, რთული რელიეფის გამო, გაცილებით უფრო ინტენსიურად მიმდინარეობს ეროზიული თუ ნიადაგის დამანგრეველი და წამლევადი პროცესები, მთის მდინარეებისა და ხეობების, აგრეთვე, კოკისპირული წვიმებისა და ღვარცოფების შედეგად აქ ზარალი მეტია, ვიდრე სადმე, თუნდაც მსოფლიოს რომელიმე სხვა ქვეყანაში. ამასთან, საქართველო სარისკო მინათმოქმედების ქვეყანაა. აღმოსავლეთ საქართველოში მორწყვის, ხოლო დასავლეთში დაშრობის გარეშე მნიშვნელოვან ფართობებზე გარანტირებული მოსავლის მიღება შეუძლებელია.

არსებობს ასევე, სასოფლო-სამეურნეო სავარგულების და მათ შორის სახნავი მიწების შემცირების სხვა მიზეზებიც. საერთოდ, მოსახლეობის რიცხოვნობის ზრდასთან ერთად იზრდება როგორც სამრეწველო ობიექტების, ისე დასახლებული პუნქტების (ქალაქების, სოფლებისა და ა. შ.) რაოდენობა, რაც მნიშვნელოვნად

ამცირებს სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულებით გამოსაყენებელი სავარგულების ფართობს. აკადემიკოს ს. გ. სტრუმილინის გაანგარიშებით, 1970 წელს რუსეთში სასოფლო-სამეურნეო ბრუნვიდან ამოღებული იყო 50 მლნ სასოფლო-სამეურნეო სავარგული. მისი გაანგარიშებით, ასეთი ფართობები ყოველწლიურად იზრდება და კაცობრიობას პრობლემას უქმნის.

ქალაქების, სამრეწველო და ინფრასტრუქტურული ობიექტების ზრდის შედეგები შეიძლება ნათლად წარმოვიდგინოთ საქართველოს მაგალითზე, სადაც არის 95 ქალაქი და ქალაქის ტიპის დასახლება და 911 სოფელი.

განსხვავებულია, აგრეთვე, საქართველოს დემოგრაფიული პირობები. კერძოდ, ქალაქისა და სოფლის მოსახლეობის შეფარდება. 1986 წლის მონაცემებით, საქართველოში ცხოვრობდა 5234.0 ათასი კაცი, აქედან ქალაქად 2.833.0 ათასი (54.0%), ხოლო სოფლად — 2401.0 ათასი (46.0%). სოფლის მეურნეობაში დასაქმებული იყო სოფლად მცხოვრებთა საერთო რაოდენობის 26.4%.

როგორც ვნახეთ, მსოფლიოს ქვეყნების უმრავლესობისთვის დამახასიათებელ საერთო ნიშნებთან და კანონზომიერებებთან ერთად საქართველოს სოფლის მეურნეობისთვის დამახასიათებელია რიგი თავისებურებები, განსაკუთრებით ის, რომ იგი ხორციელდება მცირემიწიანობის პირობებში, რომელსაც თანახლავს მდგომარეობის დამამძიმებელი მთელი რიგი ობიექტური და სუბიექტური ფაქტორები.

აი, ასეთ სიტუაციაში იყიდება ქართული მიწები და ამ მიმართულებით არავითარი ანგარიში არ ეწევა ქვეყნის სპეციფიკურ პირობებს. არაოფიციალური მონაცემებით, დღეისათვის უცხოელებზე 29.322 ჰექტარი სასოფლო-სამეურნეო სავარგულია გაყიდული.

საქართველოს ინტარესებისთვის მიუღებელია ისეთი რეკომენდაციები, რომლებ-

ბიც ითვალისწინებს სასოფლო-სამეურნეო სავარგულების უცხოეთის მოქალაქეებზე თავისუფალ მიყიდვას.

მაგალითად, პარლამენტში „ქართული ოცნება“ — ფრაქცია „რესპუბლიკელები“ არ იზიარებს უცხოელებისა და უცხო ქვეყნებში რეგისტრირებული იურიდიული პირებისთვის სასოფლო-სამეურნეო მიწების საკუთრებაზე უფლების შეზღუდვის ინიციატივას.

ფრაქციის ხელმძღვანელი პრესაში სახალხოდ აცხადებს, „სკეპტიკურად ვუყურებ და ვარაუდობ, რომ ჩვენი ფრაქცია არ იქნება მომხრე, იმპერატიულად წავიდეთ იმ მიმართულებით, რომ, პრინციპში, შეუძლებელი იყოს ევროკავშირის წევრი ქვეყნების მოქალაქისთვის, დასავლეთის თუ სხვა ქვეყნების წარმომადგენლებისთვის პრინციპულად აკრძალოთ მიწაზე საკუთრების უფლება.“

რესპუბლიკელებისთვის მთავარი პრობლემა ის კი არაა, საქართველოში მიწის მესაკუთრე სხვა ქვეყნის მოქალაქეები რომ იქნებიან, არამედ მთავარია საკანონმდებლო უზრუნველყოფა, რომლის მიღებას ისინი მოუთმენლად ელიან.

სამწუხაროდ, არც „ქრისტიან დემოკრატები“ არიან სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწების უცხოელების საკუთრებაში გადაცემის წინააღმდეგი. მხოლოდ საქართველოს ევროკავშირში შესვლამდე მოითხოვენ მორატორიუმის გამოცხადებას.

ჩვენი აზრით, ასეთი რეკომენდაციები ისეთი პატარა ქვეყნის დამოუკიდებლობას, როგორც საქართველოა, დიდად არ წაადგება.

როგორც ეს ოფიციალური მონაცემებით დასტურდება, საქართველოში მიწები შესყიდული აქვთ ჩეხებს, ჩინელებს, ინდოელებს, ირანელებს, ამერიკელებს, ებრაელებს, ინგლისელებს, იტალიელებს, ფრანგებს, გერმანელებს, თურქებს, ბურებს და ა. შ.

საქართველოში ოფიციალურად

დარეგისტრირებულ ირანელთა რაოდენობა 6000 შეადგენს; ბათუმსა და მის შემოგარენში საუკეთესო მიწებზე, სულ მცირე, 20 ათასი ეთნიკური თურქია დასახლებული; აგრეთვე, მიწებს ყიდულობენ სომხები; თბილისის ზღვაზე 127 ათასი ჩინელისთვის ეწყობა დასახლება; საქართველოში სხვადასხვა რეგიონში ათიათასობით ბურია ჩასახლებული და ა. შ. ქვეყანაში უცხოელების ასეთი დიდი რაოდენობით შემოსვლა და დამკვიდრება ახლო მომავალში იქამდე მიგვიყვანს, რომ საკუთარ ქვეყანაში ეროვნულ უმცირესობად ვიქცევით.

როგორც ვხედავთ, ბოლო პერიოდში მრავლად დაგროვდა უცხო ქვეყნის მოქალაქეების მიერ საქართველოში ბინადრობის და სამომავლოდ სხვადასხვა სახის ბიზნესის განხორციელების სურვილით შეუფერხებელი შემოსვლის მაგალითები. იმიტომ, რომ 22 წლის განმავლობაში საქართველოს მოსახლეობის უდიდესი ნაწილი გაღატაკდა, ამის გამო მიწა საგრძნობლად გაიაფდა და უცხოელებისთვის, განსაკუთრებით ჭარბი მოსახლეობის მქონე ქვეყნებისთვის, მიმზიდველი გახდა.

წინა ხელისუფლებამ სრული უპასუხისმგებლობა გამოიჩინა და მთლიანად აიღო ხელი სოფელსა და სოფლის მეურნეობაზე.

ქვეყანაში შეიქმნა ჩინელთა, თურქთა და ინდოელთა კომპაქტურად განსახლების ადგილები. ისინი საქართველოში, რეალურ საბაზრო ფასებთან შედარებით, სიმბოლურ ფასად ყიდულობენ მიწებს. ეს ყველაფერი „ნაციონალური მოძრაობის“ რეჟიმის გაუმართლებელი და არასწორი სახელმწიფო პოლიტიკის შედეგია. სამწუხაროდ, ეს პოლიტიკა ინერციით გრძელდება, რაც სახელმწიფოს მხრიდან გადაუდებელ რეაგირებას საჭიროებს.

აუცილებელია, განსაკუთრებული ყურადღებითა და სიფრთხილით მოვეკიდოთ საკმაოდ დელიკატურ საემიგრაციო კანონმდებლობას, განსაკუთრებუ-

ლი პასუხისმგებლობა უნდა დაეკისროს ხელისუფლებას. უცხო ქვეყნების მოქალაქეებზე ქონების გადაცემაზე საქართველოში მორატორიუმი უნდა გამოცხადდეს და სასტიკად აიკრძალოს მიწის გაყიდვა. ყველასთვის გასაგები უნდა იყოს ის, რომ საქართველო მცირემიწიან ქვეყანას წარმოადგენს.

მიწების პრივატიზება და განსახელმნიფორმობა აგრარული სფეროს საბაზრო ეკონომიკურ ურთიერთობებზე გადასვლის ძირითადი მიმართულებაა და კანონზომიერ პროცესს წარმოადგენს. როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, მისი კერძო საკუთრებაში გადაცემა და ყიდვა-გაყიდვის ობიექტად გადაქცევა სრულიადაც არაა საშიში. პირიქით, სწორედ მიწების კერძო საკუთრებაში გადაცემით ეყოლება მიწას ნამდვილი პატრონი. მიწაზე კერძო საკუთრების კანონმდებლობით დამკვიდრების პირობებში გლახობა მტკიცედ დაუბრუნდება მიწას და ბეჯითად შეეცდება აღადგინოს მდიდარი სამინათმოქმედო ტრადიციები. აქედან გამომდინარე, ხელი კი არ უნდა ავიღოთ მიწების კერძო საკუთრებაში გადაცემისა და (ქვეყნის შიგნით) მისი ყიდვა-გაყიდვის ობიექტად აღიარებაზე, არამედ პირიქით — მიწის ყიდვა-გაყიდვა უნდა შეეძლოს საქართველოს ყველა მოქალაქეს. ხოლო ქართული მიწების უცხოელ ფიზიკურ და იურიდიულ პირებზე გაყიდვა კანონით (სასტიკად) უნდა აიკრძალოს. სახელმწიფომ ბოლომდე უნდა აღმოფხვრას ქვეყანაში ფესვგადგმული განუკითხაობა, როცა იყიდება საქართველოს უძველესი და უნიკალური ძეგლებით დაფარული ტერიტორიები, ქართველი ერის ხელშეუხებელი ისტორიული საგანძური და ა.შ. მიწების პრივატიზების პროცესი დარღვევებით თუ მიმდინარეობს, ეს უფრო კანონის უზენაესობის უგულვებელყოფისა და სახელმწიფო ჩინოვნიკების დაუსჯელობით გამონვეული პრობლემაა და არა მიწების პრივატიზების შესახებ

პარლამენტის მიერ მიღებული კანონის შედეგი. პირიქით, პრივატიზების შესახებ მიღებული კანონი არის წინ გადადგმული სერიოზული ნაბიჯი სოფლად აგრარული ურთიერთობების მოწესრიგების თვალსაზრისით.

მიწების ყიდვა-გაყიდვის დაკანონების გარეშე წარმოუდგენელია სასოფლო-სამეურნეო წარმოების სპეციალიზაციისა და კონცენტრაციის დონის ამაღლება, საკუთრების მრავალფორმიანობის დამკვიდრება და მეურნეობის მრავალფეროვანი, კერძოდ, მსხვილი კლასიკური ტიპის ფერმერული მეურნეობების ჩამოყალიბება.

მიწების პრივატიზების პროცესში დაშვებული შეცდომების მიუხედავად, იგი არ შეიძლება ცალსახად უარყოფითად შეფასდეს. მან თავისი მისია ერთგვარად შეასრულა. ჩამოყალიბდა მესაკუთრეთა ფენა, დამკვიდრდა მეურნეობრიობის სხვადასხვა ფორმა, მოსახლეობამ გააცნობიერა საკუთრების, ბაზრისა და მოთხოვნა-მიწოდების სიკეთე, ადგილი და როლი. მიუხედავად ამისა, პრივატიზების პროცესის მიმდინარეობა, მისი შედეგები და კერძო საკუთრებაში გადაცემულ საწარმოსა და საქმიანობა არ პასუხობს სახელმწიფოსა და ხალხის ინტერესებს.

მიწისა და ტყის რესურსების დაცვაზე პასუხისმგებლობა სახელმწიფოს უნდა დაეკისროს

ყველამ კარგად უნდა გაათვითცნობიეროს, რომ მიწის საკითხი ქვეყნის უმთავრესი პრობლემაა, მასზე დამოკიდებული დემოგრაფიული და ეთნიკური, სოციალურ-ეკონომიკური და პოლიტიკური განვითარება. ამიტომ, მიწის პრივატიზაციის კანონში გათვალისწინებული უნდა იქნეს, რომ პრივატიზებას არ უნდა დაექვემდებაროს ქვეყანაში არსებული მთელი მიწები. შენარჩუნებული უნდა იქნეს მიწის რეზერვი, რომელიც აუცილებელია მთიდან და მთისწინეთიდან ბარში ნამეტი მოსახლეობის დასახლებლად, სტიქიური უბედურებებით (მიწისძვრა, მეწყერი, წყალდიდობა) აყრილი მოსახლეობის და მრავალრიცხოვანი დევნილი ადამიანებისთვის საკარმიდამო ფართობებისა და სასურსათო სავარგულების გამოსაყოფად. გათვალისწინებული უნდა იქნეს მსოფლიო გამოცდილება იმასთან დაკავშირებით, რომ დღეს არ არსებობს სახელმწიფო, რომელსაც არ აქვს თავის გან-

კარგულებაში მიწების 30-40% რეზერვის სახით.

ამდენად, სახელმწიფომ ხელში უნდა აიღოს მიწის ყიდვა-გაყიდვის, გაცვლის, ჩუქების, ანდერძის და სხვათა გაფორმების პრიორიტეტი და სავსებით გამორიცხოს მიწების განიავებისა და სპეკულაციის, აგრეთვე, განსაკუთრებით, უცხოელთა მიერ მიწების ხელში ჩაგდების ყოველგვარი მცდელობა. მიწაზე, როგორც მეურნეობის ობიექტზე, უნდა არსებობდეს საკუთრების მრავალფორმიანობა. აგრარული პოლიტიკის უმნიშვნელოვანესი მიმართულება უნდა გახდეს მიწაზე მფლობელობის, სარგებლობის და განკარგვის ასპექტები, როგორც რეალური ეკონომიკური ურთიერთობის ფორმირების, განვითარებისა და სრულყოფის პირობა. ფართო შესაძლებლობები უნდა მიეცეს საკუთრების ყველა ფორმას. მხოლოდ ასე შეიძლება სოფლად საბაზრო ეკონომიკური ურთიერთობების განვითარება.

ამჟამად საქართველოში არსებულ წვრილ, ნახევრადნატურალურ გლეხურ მეურნეობებს არ შეუძლია მიწის რაციონალური და მაღალნაყოფიერი გამოყენება და სოფლის მეურნეობაში სანარმოო ძალების სწრაფი განვითარების უზრუნველყოფა. ამდენად, საბაზრო ეკონომიკური სისტემის ინტერესები მსხვილ (კლასიკურ) ფერმერულ მეურნეობათა ჩამოყალიბებას მოითხოვს. შექმნილი მდგომარეობიდან გამოსავალი სწორედ ფერმერულ სანყისებზე გადასვლაა, ეს აგრარული სექტორის საბაზრო ურთიერთობებზე გადასვლის მთავარი და მაგისტრალური გზაა და ქვეყნის ეკონომიკის ალორძინების ერთ-ერთ ძირითად მიმართულებას წარმოადგენს.

უმოკლეს ვადებში უნდა დამთავრდეს მიწის რეფორმა და ქვეყანაში გაუნაწილებლად დარჩენილი 1338.8 ათასი ჰა სასოფლო-სამეურნეო სავარგული გადავიდეს ფერმერთა ინდივიდუალურ, სათემო და სახელმწიფო საკუთრებაში.

შემუშავებული და მიღებული უნდა იქნეს სრულყოფილი მიწის კოდექსი.

უნდა გაუქმდეს ქვეყნის პარლამენტის მიერ საზოგადოების ფარულად მიღებული კანონები – ორმაგი მოქალაქეობის მქონე პირებზე და საქართველოში რეგისტრირებულ უცხოურ ფირმებზე სახელმწიფო საკუთრებაში დარჩენილი სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულებისა და სასაზღვრო ზოლის მიწების მიყიდვის შესახებ. „ქართულმა ოცნებამ“ და მისმა ხელისუფლებამ კატეგორიული უარი უნდა თქვას უცხოელებზე ქართული მიწების გაყიდვაზე და სახელმწიფო ქონების არაკანონიერ პრივატიზებაზე. ამასთან, სათანადო სამართლებრივი ბაზა უნდა შეიქმნას ქვეყნის შიგნით მიწების თავისუფალ გასხვისებაზე და მიწის ბაზრის შესახებ.

მნიშვნელოვანი შესწორებები უნდა იქნეს შეტანილი კანონში „იჯარის შესახებ“. საჭიროა, აიკრძალოს ამ კანონით დაშვებული ქვეიჯარა, რომელიც ეწინააღმდეგება კანონს „ნიადაგის დაცვის შესახებ“ და იწვევს ნიადაგის ნაყოფიერების შემცირებას. ქვემოიჯარე ჩვეულებრივ შრომამიგებით დამოკიდებულებაშია და მქირავებლთან. შრომამიგებითი სისტემა კი გულისხმობს მოქალაქეობრივ არასრულყოფილებიანობას და იგი არა მხოლოდ ეკონომიკურ, არამედ გარეშე ეკონომიკურ იძულებას განაპირობებს.

აგრეთვე, უნდა შეიცვალოს მიწის იჯარით გაცემის ნორმები და ვადები, მათი შემცირების მიმართულებით. საჭიროა ჩატარდეს მიწების სრული ინვენტარიზაცია, ნიადაგის ლაბორატორული შემოწმება და მიწის საკადასტრო სამუშაოები. თითოეულ მიწის ნაკვეთზე უნდა შედგეს მიწის საკადასტრო ბარათი, რომელშიც ამომწურავი მონაცემები იქნება მიწის ბუნებრივი, სამეურნეო და სამართლებრივი მდგომარეობის შესახებ.

სასწრაფოდ უნდა დადგინდეს საზღვრები რეგიონებს, დეპარტამენტებს, სოფლებსა და ცალკეულ ნაკვეთებს შორის.

მიწა საზოგადოების უპირველესი სიმდიდრეა, იგი წარმოების უმთავრესი საშუალებაა სოფლის მეურნეობაში და ეროვნული მეურნეობის ყველა დარგის განვითარების სივრცობრივი ბაზისია. ამდენად, ქვეყნის მთელი მიწების მეცნიერულად დასაბუთებული, რაციონალური გამოყენება, მათი დაცვა და ნიადაგთა ნაყოფიერების ყოველი ღონისძიებით გაზრდა საყოველთაო-სახალხო ამოცანაა.

ადამიანის ცხოვრებაში მიწის მნიშვნელობის ასეთი შეფასებიდან გამომდინარეობს მისი პოტენციურ-სანარმოო შესაძლებლობათა მაქსიმალურ-გონებრივ გამოყენებაზე დაუცხრომელი ზრუნვის აუცილებლობა.

«იზარღე, მწვანე ჯეჯილო»

მართალი გითხრათ, ის, რაც ბატონი ევგენი უშვერიძის გამოგონებაზე მითხრეს, არარეალური და უტოპიური მეჩვენა. უფრო ზუსტად, დაუჯერებელ ამბად წარმომიდგა. თქვენც ასე დაგემართებოდათ, თუ გეტყოდნენ, რომ, მაგალითად, ხორბლის უხვი მოსავლის მოყვანა შესაძლებელია არა ზღვასავით გაშლილ ყანაში, არამედ... შენობაში. დიახ, შენობაში, მრავალსართულიან სპეციალურ შენობაში, თანაც — ყოველდღიურად! ზღაპარს ჰგავს — „ქათო იქა, ფქვილი აქა“ მაგრამ მას შემდეგ, რაც საკმაოდ ხანგრძლივად და დეტალურად ვისაუბრეთ ჩვენს რედაქციაში, ყველაფერი გასაგები გახდა და „ფქვილი“, დღეს და ხვალ თუ არა, ორწლიან პერსპექტივაში, ზღაპრის სურვილის თანახმად, აქ დარჩება. მის ოთხ აღმოჩენასა და ხუთ გამოგონებაზე დაფუძნებული სასოფლო-სამეურნეო კულტურების ქსოვილზე თესვით სადღეღამისო, რეკორდული მოსავლის მოყვანის უნიკალური მეთოდი, რომელიც ისახება, როგორც პრაქტიკული გზა საკვების უსაფრთხოების გლობალური პრობლემის გადასაჭრელად. ამაზეა ჩვენი პუბლიკაცია. მაგრამ ჯერ ავტორს წარმოგიდგენთ.

ევგენი უშვერიძე

უნიკალური და მრავალმხრივი ნიჭიერება

ბატონი ევგენი უშვერიძე ქართველი გამომგონებელია, ინჟინერ-მეტალურგი გახლავთ, არის ტექნიკურ მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი, უკრაინის საინჟინრო მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი.

1997 წლიდან დღემდე არის შპს საკონსტრუქტორო საწარმოო გაერთიანების გენერალური დირექტორი. 1980-1997 წლებში ხელმძღვანელობდა საქართველოს ტექნიკურ უნივერსიტეტთან მის მიერვე ჩამოყალიბებულ საცდელ წარმოებასა და საკონსტრუქტორო საწარმოო გაერთიანებას. 1976-1980 წლებში იყო საქართველოს ცეკავშირის საპროექტო დეპარტამენტის მთავარი ინჟინერი.

ორმოცდაათწლიანი საინჟინრო კარიერის განმავლობაში განხორციელებული აქვს შემდეგი პროექტები:

კოსმოსური ანტენის გამოსაცდელად საჭირო უნიკალური სტენდების დამზადება და დამონტაჟება საქართველოში (1984-1992);

ქართველ მეცნიერებთან ერთად პრეცენზიული სახეხი ჩარხების შექმნა და დამზადება (1983-1989); ხილ-ბოსტნეულისა და ციტრუსების შრობისა და ფქვილად გარდაქმნის ტექნოლოგიის შექმნა (1987-1995);

უკრაინულ მეცნიერებთან ერთად რუსთავის მეტალურგიული ქარხნისთვის ახალი ტიპის კონვერტერის შექმნა (1988-1996);

მაღალი მწარმოებლობის მქონე თბოგენერატორების შექმნა და დამზადება (1990-2002);

საქართველოს სახელმწიფოს დავალებით ქართველ მეცნიერებთან ერთად ცეცხლსასროლი იარაღის ლულების საჭედი მანქანის შექმნა და დამზადება (1992-1994);

მინების მოღირების გაუმჯობესებული ტექნოლოგიის დამუშავება (1993-2003);

ბაზალტისგან ძაფის მიღების ტექნოლოგია და მისგან ზემტკიცე, ცეცხლგამძლე და კოროზიამედეგი ქსოვილების, მილებისა და არმატურის წარმოება;

უკრაინულ და ქართველ მეცნიერებთან ერთად მაღალი წნევის მთლიანლითონური ბალონების ძირისა და თავის ჩამგლინავი დაზგების შექმნა და დამზადება (2003-2008);

ბუნებრივ გაზზე მომუშავე მაღალი წნევის მთლიანლითონური ბალონების წარმოების შექმნა (2003-2006).

1980-იანი წლებიდან მისი საწარმოს მიერ დამუშავებული პროექტებით დამზადებულია მრავალი მანქანა-დანადგარი, რომლებიც რეალიზებულია იაპონიაში, საფრანგეთში, გერმანიაში და პოსტსაბჭოთა ქვეყნებში.

გამოქვეყნებული აქვს 20-ზე მეტი სამეცნიერო ნაშრომი და არის 12 გამოგონების ავტორი.

მსოფლიოს დასაპირებლად

— მსოფლიოს 7 მილიარდი მოსახლეობიდან 925 მილიონი ადამიანი შიმშილობს, — ამბობს ბატონი ევგენი, — საჭირო ოდენობის კალორიების მიუღებლობის მიზეზით, ყოველდღიურად პლანეტის 24 ათასი მკვიდრი იღუპება. კლიმატის ცვლილებასთან ერთად ყოველწლიურად დეგრადირდება ნიადაგი. ხდება მისი გაუდაბნობა. მეცნიერთა კვლევების შედეგები ამ მიმართულებით საგანგაშოა. ისინი გვარწმუნებენ, რომ 2020 წლისთვის სასოფლო-სამეურნეო სავარგულე-

ბის პროდუქტიულობის დაცემა გამოიწვევს მარცვლეულის გლობალურ დეფიციტს.

— შხამ-ქიმიკატებითა და პესტიციდებით რომ ზრდიან მოსავლიანობას?

— დიას, ზრდიან, მაგრამ დღეს უკვე დამალული არ არის, რომ ამ გზით, ჯერ ერთი, ეცემა ხარისხი, მეორე, ბიომრავალფეროვნება რეალური საფრთხის წინაშე დგება. ეს ხდება ისეთ ქვეყნებშიც კი, რომლებშიც სოფლის მეურნეობის წარმოების მაღალი კულტურაა დანერგილი.

საბოლოო ჯამში ეს იწვევს სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის არასტაბილურობას და სერიოზულად ვნებს ადგილობრივ და საექსპორტო ეკონომიკას.

იმ მეთოდის დანერგვით, რომელსაც მე ვთავაზობ ქვეყნის ხელმძღვანელობას, არა მარტო ავიცილებთ ასეთ საფრთხეს, არამედ მინიმუმ 7 მილიარდი დოლარის მოგებას მივიღებთ.

— ზღაპარს ჰგავს!

— ჰგავს, სანამ არ გაეცნობით იმ უნიკალურ ტექნოლოგიას, რომელიც ჩემ მიერაა დამუშავებული.

— სასწაულთმოქმედია?

— არა, სავსებით რეალურია და ეფუძნება სასოფლო-სამეურნეო კულტურების თესვას სპეციალურ ქსოვილზე, რომელიც მიღებულია მკვრივი ქანებისგან და ორგანული ბოჭკოს შესაბამისი თანაფარდობით ნაწარმოები ნართისგან.

— სანამ ამ ორიგინალურ ნართზე მეტყვით რამეს, ერთ საკითხში გამარკვევთ. თქვენ ამბობთ, რომ მოსავლის აღება ყოველდღიურია. ადამიანი იოლად წარმოიდგენს ქათმის ფერმებში ყოველდღიურად კვერცხის „მოსავლის“ აღებას, მაგრამ ხორბალი?! ალოობა ყოველდღიური?! დაუჯერებელია!

— დაუჯერებელი არაფერია, თუ წარმოიდგენთ, რომ ეს არის კონვეიერული სისტემით მომუშავე საწარმო, ხორბალი კონვეიერის თავში ითესება, ბოლოში მწიფდება.

— დამწიფება ხომ ბიოლოგიური პროცესია, რასაც გარკვეული დრო სჭირდება?

— ამ 60-მეტრიან კონვეიერზე ხორბლის დამწიფებას 60 დღე და

ღამე სჭირდება. ხორბალი ისეთი მცენარეა, რომელიც დღეც „მუშაობს“ და ღამეც. ღამით სინათლეს ვრთავთ. პროცესი გრძელდება, ხორბალი იზრდება. ქსოვილი, რომელზეც დათესილია ხორბალი, ისეთი მასალითაა გაკეთებული, რომელიც მინის შემცველია.

ჩვენ შესწავლილი გვაქვს, რა სჭირდება ხორბალს ფესვის, ლეროსა და თავთავის განვითარების სტადიებზე და ვრწყავთ ნათესს ამ სტადიების შესაბამისად, იმის მიხედვით, თუ რა და რამდენი სჭირდება.

ლაბორატორიულად ვამონებთ წყლის შედგენილობას. მაგრამ სულ დამპალი წყალიც რომ იყოს, ჩემი გამოგონებული გამათბობლის მეშვეობით პასტერიზდება, ისპობა ბაქტერიები, და ამ წყლითა და ქსოვილით, რომელიც თავისთავად საკვებია, იზრდება ხორბალი.

— რანაირი საკვებია უკვე ერთგზის ნახსენები ქსოვილი?

— შევეცდები, ავიხსნათ. **ბუნებრივი მკვრივი ქანი არის ბუნებრივად სუბლიმირებული სხვადასხვა მინარევიანი მინა — მტვარი. საუკუნეების განმავლობაში ბუნებრივი კაქტაქლიზმების შედეგად დაპარასიტი, გამომშრალი ქანი. საკმარისია, მას დავუბრუნოთ ისეთი მდგომარეობა, რომელიც საშუალებას მისცემს მცენარეს, ისაზრდოს მისგან და ერთი შეხედვით საამისოდ გამოუსადეგარი ძველი იძცევა საუკეთესო, მოყიარ ნიადაგად.** აი, ამას მივაგენი მე 36-წლიანი კვლევის შედეგად: ბუნებრივი მკვრივი ქანებისგან მივიღე საჭირო თვისებების მქონე ბოჭკო (როვინგი), რომლის ნართში საჭირო რაოდენობის ორგანული ნაერთის გარეგით შევქმენი ის ქსოვილი, რომელმაც თქვენ დაგაინტერესათ.

— ახლა, თუ შეიძლება, ისიც აუხსენით ჩვენს მკითხველებს, სად მატერიალიზდება თქვენი ეს იდეა?

— ეს არის ორსართულიანი მოდული, რომელიც შეიძლება გამეორდეს მანამდე, სანამ კონსტრუქციები გაუძლებს.

— ესე იგი, მეორდება ორ-ორი სართულით. რატომ მაინცდამაინც

ორი სართული? დანყვილება რით არის ნაკარნახევი?

— აქ არის გამოყენებული ოთხი აღმოჩენა, ამაზე სიტყვას არ გავაგრძელებ და, თუ ვახსენებ, მხოლოდ იმიტომ, რომ დაგარწმუნოთ — ყველაფერი, ყველა გადანყვილება მეცნიერულ გათვლებზე დაყრდნობით არის დასაბუთებული და მიღებული.

ახლა — მოდულის შესახებ.

შენობაში ყოველი წყვილი სართული იდენტურია. მაგალითისთვის განვიხილოთ ცხრასართულიანი შენობა.

— ცხრა რატომ?

— იმიტომ, რომ პირველი სართული სარდაფია. მეორე, მეოთხე, მეექვსე და მერვე სართულები ეთმობა ხორბლის მოყვანას. **აქ, ჭერზე დამონტაჟებულია მოძრავი სისტემა, რომელზეც ჩამოკიდებულია ბაზალტოპლასტიკური არმატურისგან დამზადებული ხორბლის სათესი 120 მოდული, რომელთა ფერდებზე (თითო 4 კვადრატული მეტრია) მოთავსებულ ნიადაგის შემცველ ქსოვილზე ითესება ხორბალი, ჭერზევეა დამონტაჟებული განათებისა და სარწყავი სისტემები, რომლებიც მოსავლის უწყვეტ სადღეღამისო რეჟიმში მოყვანის საშუალებას იძლევა.**

ეს — ერთი სართული.

მისი ზემო სართული მთლიანად ეთმობა სოკოს მოყვანას. სოკო ფოტოსინთეზისთვის საჭირო ნახშირორჟანგით ამარაგებს ხორბალს, რომელიც მის მიერ გამოყოფილი ჟანგბადით ამდიდრებს ზედა სართულის „მეზობელს“. ამით უწყვეტი ხდება რესპირაციის ციკლი.

აი, ეს არის მთელი ფილოსოფია.

— როგორც ყველა გენიალური აღმოჩენა, მარტივი. მაგრამ ამ სიმარტივემდე მისვლას წლები სჭირდება.

— პირველი სართული, როგორც ვთქვით, სარდაფია, რომელიც მრავალფუნქციურია.

მაგალითზე ავხსნი. სოკო მალფუჭებადი კულტურაა, ამ ნაკლის თავიდან ასაცილებლად სარდაფში დამონტაჟებულია სოკოს საშრობი, საფქვავე და საკვები სითხის მოსამზადებელი სისტემები.

პირველ სართულზევეა მოწყობილი გათბობის, ხორბლის სალენი, სანიავებელი, ვენტილაციის, გამოყენებული მასალების სტერილიზაციის დანადგარები, მინისაფქვაკი — ნისქილი.

მოსავლის ალების შემდეგ აქ ხორბლის ფესვებთან ერთად ქუცმაცდება „ნიადაგი“ — სათესი ქსოვილი, რომელიც მომდევნო ციკლში საკვებად გამოიყენება.

ხარჯი და უქდები

— ბატონო გიორგი, როგორც ვხედავ, ეს რვასართულიანი კომპლექსი საკმაოდ რთული სანარმოა, რომლის აგება-ამუშავება-ექსპლუატაცია არც მარტივი საქმეა, არც იაფი დაჯდება.

— მოდით, ამაშიც გავარკვიოთ ჩვენი მკითხველი, თუ როგორია ამ კომპლექსის მახასიათებლები.

უწინარეს ყოვლისა, ვთქვათ, რომ მისი საერთო მოცულობა 900 კუბური მეტრია, ნონა — 1800 ტონა, რომლის ზიდვა შეუძლია ძალიან მკვრივ და მტკიცე სამშენებლო მასალას. ამისთვის ვიყენებთ ბაზალტის ბოჭკოს ნართით (როვინგით) დამზადებულ ფიბრობეტონს არმირებული ბაზალტოპლასტიკური არმატურით.

იგივე მასალისგან მზადდება ფილები კედლებისთვის, შიფერი — სახურავისთვის.

ფანჯრებისთვის, რომლებიც უნდა ჩაისვას ყველა სართულზე, გამოვიყენებთ საკუთარი ტექნოლოგიით დამზადებულ მოლირებულ მინას, რომელიც 7-8-ჯერ ზრდის მინის მედეგობას.

შენობის ასაგებად 6 თვეა გათვალისწინებული, მუშახელის რაოდენობა — 23 კაცი (20 მუშა და 3 სპეციალისტი).

ახლა — ხარჯების შესახებ.

საჭირო თვისებების მქონე ბუნებრივი მკვრივი ქანებიდან და ბაზალტის ბოჭკოს (როვინგის) მიმღები, ნართის მწარმოებელი და ბაზალტოპლასტიკური არმატურის, მიღებისა და სამშენებლო კონსტრუქციების დამამზადებელი ქარხნის ასაშენებლად, მოკლედ, პროცესის ასამოქმედებლად, მომსახურე პერსონალის ხელფასებისთვის, გადასახადების გასასტუმრებლად და

რვასართულიანი კომპლექსის გეგმა

ა. შ. სულ 50 მილიონი ევრო იქნება საჭირო.

სახელმწიფოსთვის ეს დიდი ხარჯი არ არის.

— სააკაშვილი უფუნქციო ხიდის ასაგებად და საკუთარი თვითმფრინავების შესასყიდად გაცილებით მეტს ხარჯავდა... რა შედეგს უნდა ველოდოთ მოდულის ამოქმედებიდან?

— მეტი თვალსაჩინოებისთვის წარმოგიდგენთ ცხრილს, რომელიც შედარების საშუალებას მოგცემთ, მკითხველი ნათლად დაინახავს, თუ რისი მიღება შეგვიძლია ერთი რვასართულიანი კომპლექსის ამოქმედებით. **(იხ. ცხრილი)**

რვასართულიანი კომპლექსში წელიწადში მოდის 525 600 კგ სოკო. აქ არსებული საშრობისა და საფქვაკის მეშვეობით შეიძლება 89 350 კგ სოკოს ფქვილის მიღება (1 კგ სოკოდან მიიღება მინიმუმ 17% სოკოს ფქვილი). ვინაიდან 1 კგ სოკოს ფქვილის საბაზრო ფასი 30-60 ევრომდე მერყეობს, კომპლექსისთვის საჭირო ყველა ხარჯის დაფარვა მხოლოდ სოკოს მოსავლის რეალიზაციითაა შესაძლებელია.

საერთო უპირატესობის შესახებ კი, აი, რისი თქმა შეიძლება: ერთი, რვასართულიანი კომპლ-

ექსის მინიმალური მოსავალი სულ მცირე 23-36-ჯერ უფრო პროდუქტიულია იმავე ფართობზე ხორბლის მოყვანის ტრადიციული მეთოდის სარეკორდო მოსავალზე;

მარცვლის სათესი ფართობის შემცირებითა და ჯეჯილის გადაჭრის მეთოდის გამოყენებით ხორბლის მოსავალი შეიძლება გაიზარდოს 10-ჯერ, ანუ რვასართულიანი კომპლექსში მოყვანილი მოსავალი 233,6-ჯერ გადააჭარბებს იმავე ფართობზე ტრადიციული მეთოდით მოყვანილი ხორბლის სარეკორდო მოსავალს;

მოსავალი გარანტირებული და სტაბილურია, ვინაიდან დამოკიდებული არაა ამინდის ცვლილებაზე, ბუნებრივ მოვლენებსა (წყალდიდობა, სეტყვა და სხვ.) და მინიდან საკვები ნივთიერებების არათანაბარ მიწოდებაზე;

კომპლექსების აშენება შეიძლება დედამიწის ნებისმიერ ადგილას, ისეთ ქვეყნებშიც კი, სადაც მემარცვლეობა სოფლის მეურნეობის არატრადიციული დარგია, თუკი მოხდება კომპლექსებისთვის საჭირო სინათლისა და საკვები რეჟიმების უზრუნველყოფა;

ბაზალტის ბოჭკოსგან მიღებული სამშენებლო მასალებით კომპლექ-

	მატერიაზე თვისვის ტექნოლოგია (0.04 ჰექტარი სასარგებლო ფართობი)		ტრადიციული ტექნოლოგია (0.04 ჰექტარი ხართვი ფართობი)
	მინ. რაოდენობა	მაქს. რაოდენობა	რეკორდული მოსავალი
ხორბალი	14'016 კგ	140'160 კგ	600 კგ
ნამჯა	42'048 კგ	420'480 კგ	1'800 კგ
სოკოს ფხვნილი	89'350 კგ		—

* მაქსიმალური რაოდენობა მიღებულია ერთი მარცვლისათვის 1 კვადრატული მეტრის ფართობის შემცირების (x4) და ჯეჯილის გადაჭრის მეთოდის გამოყენებით (x2.5)

სების აშენება ტრადიციულ სამშენებლო მასალებთან შედარებით 4-ჯერ უფრო იაფი ჯდება და 8-ჯერ უფრო მსუბუქია, რაც მოხერხებულა ტრანსპორტირებისთვისაც;

კომპლექსის სართულების რაოდენობა მოთხოვნასთან თავსებადია.

იკონომიკური ეფექტიანობა:

კომპლექსებს აქვს დაბალი ყოველწლიური ხარჯი, რაც განაპირობებს მათ ეკონომიკურ შენარჩუნებადობას ხანგრძლივი ვადით;

არ ჭირდება სასოფლო-სამეურნეო მანქანა-დანადგარები;

დარჩენილი ნამჯა ხელს უწყობს მესაქონლეობის განვითარებას;

ხორბალთან ერთად ხდება სოკოს ფხვნილის დამზადებაც, რაც ხელს შეუწყობს ადგილობრივი ბაზრის არჩევანის გაზრდასა და ექსპორტს;

ერთ კომპლექსს გასამართავად სჭირდება 90 მუშა-მოსამსახურე, რაც ხელს შეუწყობს ქვეყანაში დასაქმების საკითხის მოგვარებას;

პროექტს აქვს ქსოვილზე თესვის გზით სხვა მარცვლეული კულტურების მოყვანის პერსპექტივა;

კომპლექსების მდინარეებთან სიახლოვეს აშენების პირობებში შეიძლება მათი უფასო ელექტროენერჯით მომარაგება 100 კილოვატამდე სიმძლავრის მინიჰიდროელექტროსადგურების აშენებით, ამ შემთხვევაში წყლით მომარაგება უზრუნველყოფილი იქნება მსუბუქი ბაზალტოპლასტიკური მილებით.

არ უნდა იყოს მეორეხარისხოვანი გარემოება ის, რომ ჩვენი მეთოდით მოწეული ხორბალი ეკოლოგიურად სუფთა იქნება. ხორბლის ხარისხზე არ იმოქმედებს სარეველა მცენარეები, რომლებიდანაც ხორბალში ხვდება არასასურველი ბაქტერიები. წყლის მიწოდების რეჟიმში გაკონტროლებულია, შესაბამისად, გამორიცხულია არასასურველი ნივთიერებებით სარწყავი წყლის კონტამინაცია, რაც უარყოფითად იმოქმედებდა მოსავლის ხარისხზე და ასე შემდეგ.

— თეორიულად ეს ყველაფერი მიმზიდველი და დამაჯერებელია. პრაქტიკულად თუ გამოცდილია?

— კი, რა თქმა უნდა. მოსკოვის ერთ-ერთმა ბანკმა დიმიტროვის გზატკეცილზე ორსართულიანი შე-

ნობა გვიქირავა, სადაც განვახორციელეთ ჩვენი მეთოდი, ოღონდ მაშინ მოდული სტაციონალური იყო. სამუშაოდ მოვიწვიეთ მოსკოვის ЦАГ-ის ოთხი ახალგაზრდა ინჟინერი, მეცნიერებათა კანდიდატები. ერთხელ, როცა ქალაქში ვიყავი წასული, მაინცდამაინც მაშინ იქ მისულა ბანკის ერთ-ერთი უცხოელი მენილე ამ ჩვენი საწარმოს დასათვალიერებლად. საქმის არსში რომ გარკვეულა, განუცხადებია, რომ ამ იდეის ავტორს წავიყვანთ და ხაშხაშს მოვაყვანინებთო. ხაშხაშიდან, მოგეხსენებათ, ოპიუმს ამზადებენ.

დაბრუნებისთანავე იმ ბიჭებმა მითხრეს: „შალვოვიჩ, ძალიან ცუდადაა ჩვენი საქმეო“. მომიყვინენ, რაც იქ მოხდა. რა ვქნათ-მეთქი, რომ ვკითხე, „Давайте угробим это дело!“ — მიპასუხეს.

სხვა გზა არ იყო, უნდა შეგვეწყვიტა ცდა, რადგან წინ ნარკომაფიის ხელში ჩავარდნის პერსპექტივა გველოდა. ბიჭებმა წყალში, არ ვიცი, გოგირდმჟავა თუ რა შეურიეს და სტევიამ, რომელიც დათესილი გვექონდა, ყურები ჩამოყარა. ბანკის მმართველს მოვახსენეთ, რომ ჩვენს მეთოდს დახვეწა სჭირდებოდა და ამიტომ შევწყვიტეთ ცდა. ამის შემდეგ სამი თვე აღარ გამოჩენილვარ მოსკოვში — მხოლოდ კლიმოსკოში ჩავდიოდი და იქიდან თბილისში ვბრუნდებოდი.

მოკლედ ასე შევაჯამებ: 1990-იან წლებში მოსკოვში განხორციელებული ცდები ხორბალსა და სტევიას ნარმატებით დამთავრდა. გამოვიყენეთ ჯუჯა ხორბლის სათესლე მასალა ყოფილი საბჭოთა რესპუბლიკებიდან, აშშ-დან, ინდოეთიდან და მექსიკიდან. სასინჯი ცდები ნარმატებით დასრულდა ბრინჯის, სამკურნალო მცენარეების, ბალახებისა და ბოსტნეულის ჯიშებზეც.

ამასთან ერთად, 1990-იან წლების მიწურულს თბილისში აშენდა პირველი ბაზალტის ბოჭკოს (როვინგის) მილებისა და ნართის გამომშ-

ვები საწარმო, რომელმაც გამოუშვა 4 ტონა ნართი, დამზადდა კომპლექსისთვის საჭირო ბაზალტოპლასტიკური არმატურის, მილებისა და სხვა სამშენებლო კონსტრუქციების საცდელი ნიმუშები.

2001-2012 წლებში მოხდა პროექტის სრულყოფა, დახრილგვერდებიანი მოდულის საბოლოო სახით დაპატენტება და სამუშაოების დაწყება პროექტის განსახორციელებლად.

ტექნოლოგიურ მიღწევებზე საპატენტო უსაფრთხოების მიზნით, პროექტთან დაკავშირებული ცდები ჩავატარეთ დახურულად, ხოლო ციფრობრივი ანათვლების დაფიქსირებისა და ანალიზის შემდეგ ყველაფერი, რაც ცდებთან იყო დაკავშირებული, განადგურდა.

ჩვენი ეს პროექტი რომ განხორციელდეს, ინვესტორებს რომ ვაჩვენოთ და აუფხნათ, რის გაკეთებასაც ვაპირებთ, მთელი მსოფლიოდან იმდენი ფული შემოვა, წარმოდგენაც კი ძნელია. მილიარდი მოსახლე რომ გამოკვებო, თითო რვასართულიანი მოდულიდან მინიმუმ ერთი მილიონი დოლარი მოგება დაგრჩება.

სხვა დანარჩენზე ზემოთ უკვე ვილაპარაკეთ.

რა მანერვიულებს, იცით? მთავრობაში ჭკვიან კაცს არაფერს ეკითხებიან. ან ვილა დარჩა ჭკვიანი, ნასწავლი და გამოცდილი თაობებიდან? დაიხოცნენ. წავალთ ჩვენც და ეყოლებათ ბანკის ვირთხები.

— ამით იმის თქმა გსურთ, რომ სახელმწიფო სტრუქტურების მხრიდან მხარდაჭერა არ გაქვთ?

— სახელმწიფო კი გვაქვს?! ჩვენ გვეუბნებიან, რომ სახელმწიფოს უნდა მართავდეს ბიზნესმენი. ბიზნესი ეს არის შრომა საკუთარი გამდიდრებისთვის. რა არის მენეჯმენტი? ბიზნესის მართვაა, მაგრამ არა მართვა ხალხის საკეთილდღეოდ.

ამიტომ არ მიკვირს, რომ ხალხის საკეთილდღეო საქმეს, მათ შორის, ჩემს შეთავაზებას ყურადღებას არავენ აქცევს.

ესაუბრა არამზ სანებლიკი

P.S. მთავრობის ბატონო წევრებო, მინისტრებო, ბატონო პრემიერ-მინისტრო, ეგებ გამონახოთ დრო და მოახერხოთ ევგენი უშვერიძესთან შეხვედრა, დაინტერესდეთ მისი შემოთავაზებით, სხვა თუ არაფერი, ბევრ საინტერესოს გაიგებთ.

ქართული ნავთობი

ნავთობი უხსოვარი დროიდანაა ცნობილი ადამიანისთვის, მაგრამ მისი გამოყენების სფერო დიდხანს ძალიან ვიწრო იყო და მოპოვებაც ამის შესაბამისად — საკმაოდ შეზღუდული. მას, ძირითადად, სამკურნალო მიზნებისთვის ხმარობდნენ — წვეთ-წვეთად აგროვებდნენ და ძვირადაც ფასობდა. იმ დროს ის თბილისის ხმაურიან ბაზრებზე ტიკებით იყიდებოდა. ვაჭრები მისთვის აღმოსავლეთის სხვადასხვა ქვეყნიდან მოდიოდნენ და მალე შავი, ზეთისებური სითხით დატვირთული ქარავნები გაუდგებოდნენ ხოლმე გზას თბილისის გარეუბნიდან, რომელსაც სწორედ ამ ნავთობიანობის მისანიშნებლად დაერქვა შორეულ წარსულში ნავთლული. ეს სტატია საქართველოში სწორედ ნავთობის მრეწველობის განვითარებას ეძღვნება, რომლის ავტორია გეოლოგი ნოდარ ბერიძე. მან თბილისის სტალინის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გეოგრაფია-გეოლოგიის ფაკულტეტის დამთავრებისთანავე, 1961 წლიდან, საქნავთობის გეოლოგიურ საძიებო კანტორაში დაიწყო საქმიანობა, რომელიც მოგვიანებით ნავთობისა და გაზის ძებნა-ძიების სამმართველოდ გადაკეთდა. ათწლეულების განმავლობაში ქართველი გეოლოგების თავდაუზოგავი შრომით ეს დარგი ფეხზე იდგა, თუ რამდენად მომგებია იყო და რა ადგილი ეკავა ქვეყნის მრეწველობაში, ამაზე — ქვემოთ.

ნავთლულის ნავთობის გამოსავლების კუსტარული დამუშავების ისტორია წყვეტილი მონაცემებითაა შემონახული. მისი მოპოვება მცირე სიღრმეზე აქ, გათხრილი ჭებიდან უკვე 1847 წლიდან ნარმოებდა. თბილისის საქალაქო სამმართველოს მიერ ნავთობშემცველი მიწების იჯარით გაცემის შედეგად მიღებული შემოსავალი წელიწადში 5000 მანეთს აღწევდა. მთელი რიგი მონაცემების თანახმად, 1869 წელს 7 ჭიდან 167 ვედრო ნავთობს იღებდნენ დღე-ღამეში. 1871 წელს 4 ჭიდან მოპოვებული ნავთობის რაოდენობა დღეღამეში 64 ვედრომდე შემცირდა. 1880 წელს კი სულ რაღაც 11 ვედრო ნავთობი მოიპოვებოდა დღე-ღამეში.

ჩვენთვის ცნობილი უკანასკნელი მონაცემები 1900 წელს 700 ფუთი ნავთობის მოპოვების შესახებ ლაპარაკობენ, მაგრამ იმ დროს უკვე მცირე სიღრმის ჭაბურღილების ბურღვა იყო დაწყებული. **ნავთლულის საბადოს კუსტარული დამუშავების შეწყვეტა თბილისისა და ბაქოს რკინიგზით შეერთების ხანებს მიეკუთვნება.** იქიდან მოზიდულმა იაფმა ნავთობმა არარაციონალურ საქმედ აქცია ნავთლულის ჭების ექსპლოატაცია.

სტეარინის სანთლის მაგიერ სახლებში ნავთის ლამფების გამოჩენა ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი მოვლენა იყო და ის ახალი მანათობელი? ტექნიკის ახალი დარგის? ნავთობმოპოვებელი და გადამამუშავებელი მრეწველობის შექმნის ბიძგად იქცა.

განათებისთვის სულ უფრო მეტი ნავთობი ხდებოდა საჭირო და მენარმეებმაც სწრაფად აუღეს ალლო ამ საქმეს, მაგრამ ნავთობიდან ნავთის გამოხდის თანაპროდუქტს? — ბენზინს, ვერაფერში იყენებდნენ, ნარმოებისათვის მავნედ განიხილავდნენ და ჩვენთვის კარგად ცნობილ ამ უძვირფასეს საწვავს უბრალოდ ანადგურებდნენ — წყალსაცავებში ასხავდნენ ან წვავდნენ, მაგრამ ბენზინზე მომუშავე კარბიურატორული შიდაწვის ძრავების შექმნამ მალე იგი სამრეწველო პროდუქციის ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს სახედ აქცია.

ქართული ნავთობმოპოვების ოქროს ხანა

თავისი ოქროს ხანა საქართველოს ნავთობმოპოვებასაც ჰქონდა. 1975 წლის 28 აგვისტო ქართველ

მენავთობეთა ახალ დიდ გამარჯვებათა საწყისად იქცა. იმ დღეს სამგორის № 7 ჭაბურღილმა, რომელიც თბილისთან სულ ახლოს, სოფელ სართიჭალის მიდამოებში მდებარეობს, დიდი ნავთობი მისცა. მისი ბურღვა 1974 წლის 29 იანვარს დაიწყო. ჭაბურღილის საპროექტო სიღრმე 3800 მ იყო, საპროექტო ჰორიზონტი კი — ქვედა ეოცენური ასაკის ნალექები. ასეთი საპროექტო ამოცანით ამ უბანზე უკვე რამდენიმე ჭაბურღილი იყო გაბურღული უშედეგოდ. ამიტომაც ტრესტის მთავარი გეოლოგის თანამდებობაზე იმ დროს ახლად დანიშნულმა, გეოლოგია-მინერალოგიის მეცნიერებათა დოქტორმა, პროფესორმა ალექსანდრე ლალიევმა დიდი სიღრმეების დაპყრობას უფრო რეალური და საინტერესო ამოცანა — შუა-ეოცენური ასაკის „მშთანთქმელი ჰორიზონტის“ წყლით ბურღვა და მისი შემდგომი დასინჯვა ამჯობინა.

ეს ჰორიზონტი თითქმის ყველა ჭაბურღილში, ძლიერ უცნაურად იქცეოდა დიდი ნაპრალიანობის გამო, ყველანაირი შემსუბუქებელი საბურღი ხსნარები მასში უკვალოდ იკარგებოდა. რას არ იყენებდნენ მბურღავები შთანთქმის სალიკვიდაციოდ, მაგრამ ჰორიზონტი მა-

ინც ჯიუტობდა. ამიტომ ძლიერ უჭირდათ ხოლმე მისი გავლა და თუმცა ბურღვის დროს იყო ნავთობისა და გაზის გამოვლინების შემთხვევები, სამუშაოთა დამთავრების შემდეგ, როცა ის საიმედოდ გადაიხურებოდა საცავი კოლონით და ქაბურღილი საპროექტო სიღრმემდე მივიდოდა, დასინჯვითი სამუშაოები უკვე აღარაფერს იძლეოდა. ამ ნალექების ნავთობიანობაზე კი, ყოველ შემთხვევაში, სამრეწველო მნიშვნელობის ნავთობიანობაზე მაინც, არავის უფიქრია, რაკი თბილისის მიდამოებში, სწორედ იმ ჰორიზონტიდან, გოგირდიანი ცხელი წყლებია მიღებული, ცოტა უფრო დასავლეთით, თელეთის ანტიკლინის თაღში კი, შუა ეოცენური ასაკის სწორედ იმ „მშთანქმელი ჰორიზონტის“ ვულკანოგენურ-დანალექი არეულშრებრივი კონგლომერატები მშვენივრად ჩანს ყოფილი მეტეხის ციხის ძირში და ამდენად, თუკი ოდესმე მასში მართლაც იყო ნავთობი ან გაზი, ის უკვე გამოიწურებოდა და წყლებით გამოირეცხებოდა, ვარაუდობდნენ ისინი და ამიტომ უფრო ღრმად განლაგებულ ქანებში მოელოდნენ ნავთობისა და გაზის პოვნას.

იმ ბედნიერი №7-ის შემთხვევაში კი: 2600 მეტრის სიღრმეზე ქაბურღილი საიმედოდ გადახურეს ფოლადის საცავი მილებით და შუაეოცენური ე. წ. „მშთანქმელი ჰორიზონტის“ ბურღვა თიხის ხსნარის მაგიერ წყლით დაიწყეს, რომელიც თიხის ხსნარზე მსუბუქია და შთანქმის ნაკლებ საშიშროებასაც ქმნიდა. ასე გაიარეს ამ ჰორიზონტის 180 მეტრი და მერე 20 აგვისტოს, როცა სანგრევი უკვე 2780 მეტრს შეადგენდა, ბურღვა შეწყვიტეს და დასინჯვა-გამოცდით სამუშაოებს შეუდგნენ. წყლის წნევის შემცირების შემდეგ, ქანი „ამუშავდა“, მაგრამ ნახევარი საათის მერე, ნაკადი შეწყდა, მაშინ წყალი ნავთობით შეცვალეს და პირველივე დღეს მიღებული ნავთობი უკანვე ჩატუმბეს 50 ატმოსფეროს წნევაზე. მეორე დღეს იმდენივე ნავთობი, უკვე 60 ატმოსფეროს წნევაზე ჩატუმბეს. და ბოლოს,

28 აგვისტოს იმდენივე ულუფა ნავთობის ჩატუმბვის შემდეგ შადრევანი მიიღეს.

დასინჯვისას აღმოჩნდა, რომ სანგრევის წნევა 270, ფენისა კი 230 ატმოსფერო იყო. ე. ი. 40 ატმოსფერო უარყოფით წნევასთან გვექონდა საქმე. აი, რატომ ჭირვეულობდა ქაბურღილი. 3 სექტემბრიდან № 7 ექსპლოატაციაში გადასცეს. 19 სექტემბერს კი 12 და 14-მილიმეტრიანი შტუცერებით (მილყელებით) 304 ტ ნავთობი მიიღეს. ეს იმ დროის რეკორდი იყო, „საქნავთობის“ მიერ წარმოებულ საქსპლოატაციო სამუშაოთა მთელ ისტორიაში, მაგრამ ნავთობის გადაზიდვასთან არსებულ სიძნელებებთან დაკავშირებით, ის 8 მმ-იან შტუცერზე გადაიყვანეს და უკვე ყოველდღიურად 123 ტ ნავთობს იძლეოდა.

1977 წლის 28 თებერვლიდან ნავთობს იძლეოდა სამგორის №3 ქაბურღილიც. მისი ბურღვა ჯერ კიდევ 1973 წლის 16 ნოემბერს დამთავრდა. მერე დასინჯეს და „სასიკვდილო განაჩენიც“ გამოუტანეს. იმ ფენის შესახებ, რომელმაც შემდგომში № 7 ქაბურღილიდან დიდი ნავთობი მოგვცა, დაასკვნეს, „მშრალიაო“ და ასეთი მარტო № 3 კი არა, კიდევ რამდენიმე სხვა ქაბურღილიც იყო და ყველა ამ „განწირულმა“ ქაბურღილმა, განმეორებითი დასინჯვის შემდეგ, ნავთობის დიდი შადრევანი მისცა. ეს უკვე მას შემდეგ, როცა №7-ში ნათელი გახდა, შუაეოცენური „მშთანქმელი ჰორიზონტის“ ნავთობიანობა. ახლა კი ისევ, ნავთობმოპოვების მეორე ეტაპს უნდა მიუბრუნდეთ.

ყველაფერ ამას, ნავთობმოპოვების მეორე ეტაპის დიდ ნარმატივებს, ტრესტიმის ახალ მმართველს, შესანიშნავ ორგანიზატორს, რევაზ თევზაძეს უმადლოდა. მისი სახელი მადნეულის მადნეული საბადოს აღმოჩენასთან იყო დაკავშირებული, სწორედ ამიტომ მიენიჭა მას სოციალისტური შრომის გმირობა. მერე კი უკვე, დიდი ქართული ნავთობის აღმოჩენის პიონერიც გახდა. ასეთ კაცზე იტყვიან ხოლმე, ბედნიერ ვარსკვლავზეა დაბადებულიო.

ნავთობის ძებნა საქართველოში

გასული საუკუნის ოციან წლებში დაიწყო ორგანიზებულ და ფართო მასშტაბიან სამუშაოებს მოგახსენებთ, თორემ საქართველოს სხვადასხვა კუთხეებში მცირე სიღრმის, ერთეული ქაბურღილები, ჯერ კიდევ გასული საუკუნის დასაწყისში იბურღებოდა და ნავთობის მოპოვებასაც ეწეოდნენ. ნავთობის სამრეწველო მოპოვება კი 1930 წლიდან იწყება — იმ დროიდან, როცა აღმოაჩინეს და ექსპლოატაციაში შეიყვანეს მირზაანის საბადო. სწორედ მაშინ, კახეთის ნავთობის საბადოების დაზვერვისა და ექსპლოატაციის მიზნით, შეიქმნა ტრესტი „საქნავთობი“ და დაიწყო გეგმიური გეოლოგიურ-საძიებო სამუშაოების წარმოება. 1937 წლიდან ის ნავთობის სახალხო კომისარიატის შემადგენლობაში შევიდა. 1930-დან 1973-ამდე მოპოვებით სამუშაოთა პირველი ეტაპია, ამ ეტაპზე მთელი რიგი მცირე საბადოების აღმოჩენა მოხდა, რომლებიც ნავთობის მცირე მოპოვებით ხასიათდებოდა. **ნავთობის მოპოვების ყველაზე მაღალი წლიური დონე 57,5 ათასი ტონა, სამამულე ომის დროს, 1941-1943 წლებშია მიღწეული, შესაბამისად — 57532, 56108 და 57477 ტ წელიწადში. დანარჩენი წლების განმავლობაში კი მოპოვება 20-40 ათასი ტონის ფარგლებში მერყეობდა. იმ უკანასკნელ წლებში, საქსპლოატაციო ფონდს არ გადასცემია არც ერთი მაღალ დებიტიანი ქაბურღილი. ექსპლოატაციაში არსებულ ქაბურღილებში კი, ნავთობმოპოვების გაზრდის მიზნით ჩატარებული, ფენზე ზემოქმედების უახლესი მეთოდების გამოყენების მიუხედავად, მოპოვება განუზრუნვლად ეცემოდა და 1973 წელს 22 222 ტონა მოიპოვეს.** საქმე იქამდეც კი მივიდა, რომ „ნავთობის აპკებისა და გაზის ბუმტულაკების ტრესტად“ მონათლეს „საქნავთობი“. მაგრამ გამარჯვება ხომ უეცრად არასოდეს მოდის. ზოგჯერ გეოლოგებისა და მბურღავების ათობით წლების დაუღალავი შრომა გახდება ხოლმე საჭირო, გაჯიუტებული წიაღის საიდუმლოებათა ამოსახსნელად. საქართველოს წი-

ადის გეოლოგიური სტრუქტურა არაჩვეულებრივად რთულია და უბრალოდ არც მას სურდა, თავის საიდუმლოებათა გახსნა.

ნავთობოპოზიციის ახალი, მნიშვნელოვანი ეტაპი

1974 წლიდან, ნავთობის მოპოვების ახალი მნიშვნელოვანი ეტაპი იწყება და იწყება სწორედ იმ № 7-ით, რომელმაც საწყისი დაუდო ჯერ მალალ დებიტიანი სამგორი-პატარძელის, მერე 1976 წელს თელეთისა და 1978 წელს სამგორის სამხრეთი თალის საბადოების აღმოჩენას. ამ აღმოჩენებმა, მძლავრი ბიძგი მისცა, ნავთობის მრეწველობის განვითარებას საქართველოში.

ეს ეტაპი მალალი წლიური მოპოვებითაც ხასიათდებოდა. უკვე 1977 წელს ნავთობის მოპოვებამ 1,75 მილიონი ტონა შეადგინა რაც ლამის 80-ჯერ აღემატებოდა 1973 წლის მოპოვებას და 0,432 მილიონი ტონით მეტი იყო 1930-1973 წლების ჯამურ მოპოვებაზე. 1978 და 1979 წლებში, შესაბამისად, 2,456 და 2,785 მილიონი ტონა მოიპოვეს. მაქსიმალურ დონეს მოპოვებამ 1980-1983 წლებში მიაღწია, როცა წელიწადში, შესაბამისად, 7,3, 186, 3,322, 3,330 და 3,299 მილიონი ტონა ნავთობი მოიპოვებოდა. მაგრამ 1984 წლიდან ნავთობის მოპოვების საქმეში მკვეთრი დაცემა დაიწყო. 1984 წელს მოპოვებულია 1,118, 1985 წელს 0,551 მილიონი ტონა. ამის შემდეგ კი მოპოვება 0,1 მილიონი ტონის ფარგლებში ტრიალებდა. განუხრელი უკანსვლა გრძელდება.

რამ განაპირობა უკანსვლა?

ხანგრძლივი დროის განმავლობაში სტაბილური მოპოვების მისაღწევად აუცილებელია მოპოვების წლიურ დონეს, მინიმუმ, 20-22 ჯერ აღემატებოდეს A+B+C1 კატეგორიის ნავთობისა და გაზის დაძიებულ მარაგებსა და დამუშავებაში ახალი მარაგების პერიოდული შეყვანა, მოპოვების მოცულობათა შესავსებად. ე. ი. წლიური მოპოვების

3,3 მილიონი ტ-ის სტაბილურ დონეზე შენარჩუნებისათვის მატებაზე, რომ აღარაფერი ვთქვათ 66-73 მილიონი ტ დაძიებული ამოსაღები მარაგი უნდა გვექონოდა. 1981 წლისათვის კი საქართველოში მხოლოდ 37 მილიონი ტ ამოსაღები მარაგი ირიცხებოდა, რაც მხოლოდ 1,8-1,9 მილიონი ტონის მოპოვების საშუალებას იძლეოდა. ამიტომაც მოპოვების ასეთ დონემდე გაზრდას უნდა მივეყვანეთ და მიგვიყვანა კიდევც მოპოვების კანონზომიერ და სწრაფ ვარდნამდე.

1974 წლიდან მოყოლებული ნავთობის მოპოვება საქართველოში ძირითადად სამგორი-პატარძელის საბადოზე მოპოვებული ნავთობით განისაზღვრებოდა და 1975-1984 წლებში ნავთობის საერთო მოპოვებამ უკვე 22,4 მილიონი ტონა შეადგინა.

სამგორი-პატარძელის, თელეთის, სამხრეთი თალის საბადოები, შუაეოცენური ასაკის ვულკანოგენურ-დანალექ წარმონაქმნებთანაა დაკავშირებული. საბადოები მასიური, წყალწყვიტი რეჟიმიანი იყო. მათი კოლექტორები რთულ ნაპრალოვან-ფოროვან ტიპს მიეკუთვნება, უპირატესად ნაპრალოვანი ფორიანობით. მისი დამახასიათებელი თავისებურებაა ვერტიკალური ნაპრალები, რომლებიც დამაკავშირებელი ჰიდროდინამიური არხების მოვალეობას ასრულებენ და შუაეოცენური ნალექების მთელ შრენარს ერთ მთლიან რეზერვუარად აერთიანებენ. ასეთი კოლექტორები სხვა ტიპებთან შედარებით ნაკლებად შესწავლილია. ისინი თავისი აღნაგობით, სხვა კოლექტორებთან შედარებით, გაცილებით უფრო რთულია. სწორედ ამან განაპირობა, ნავთობის მოპოვებაში დაშვებული პირველი შეცდომებიც.

ყოველივე ამის შესახებ დანვრისლებით არ მოგიყვით, ვიტყვი მხოლოდ, რომ ჭაბურღილების ნაზი, სათუთი ბუნება, რომელიც ვერანაირ ზედმეტ ნიუანსებს ვერ უძლებს, ცოცხალ არსებასავით მგრძობიარეა და მოვლა-გაფრთხილება სჭირდება. გასული საუკუნის 90-იან წლებში კი სამგორის საბადოდან ნავთობის დატაცებამ, ოღონდაც

თავიანთი ცისტერნები სწრაფად გაეცსოთ, მხედრიონელები მთელ ლულაზე ხსნიდნენ ჭაბურღილებს, მაშინ, როცა მოპოვებლები მეთაფი ატმოსფეროს წნევასაც კი დიდ მნიშვნელობას ანიჭებდნენ და ყველა ხერხით ცდილობდნენ წნევის დაცემა არ დაეშვათ. ასეთმა მტრულმა დამოკიდებულებამ მკვეთრად დასცა წნევები და ჭაბურღილები უცებ მოგუდა და, ბუნებრივია, საბოლოოდ დაანგრია კიდევც ნავთობ-მოპოვების საქმე.

სწორედ იმ დროს გაჩერდა ყველა სამუშაო, გაიძარცვა ნავთობის ძებნა-ძიებისათვის გამიზნული ყველა ჭაბურღილი და იძულებულიები შეიქნენ, ზოგ შემთხვევაში, ბურღვის დასაწყებად გამზადებული, დამონტაჟებული ახალი საბურღი დანადგარები მუშაობის დაუწყებლად ჩამოეწათ, რაკი სხვადასხვა საძიებო უბანზე უპატრონოდ მიტოვებული (თუმცა დარაჯებიც რომ ყოფილიყვნენ, ავტომატიან მხედრიონელებთან რას გახდებოდნენ!) კოშკები ნააქციეს და ჯართად გაყიდეს. გაიყიდა დატაცებული საბურღი და საცავი მილებიც, დანადგარებიც... ყველაფერი რის ფულად ქცევაც შეიძლებოდა. ეს უდიდესი დანაშაული იყო.

არანაკლებ საეჭვო ნაბიჯია იმ ჭაბურღილების უცხოელი ინვესტორებისათვის გადაცემაც. ისინი ახალი მეთოდებით მეტის მოპოვებას შეძლებენო, რაც სულაც არ გამართლდა (თუ ზოგიერთ უმნიშვნელო შედეგებს არ ჩავთვლით).

მერე მოვიდა ახალი ხელისუფლება, რომელმაც ყველაფერი, რის გაყიდვაც მხედრიონმა ვერ მოასწრო, გაყიდა, დახურა „საქნავთობი“, რომელმაც 1930 წლიდან აუარებელ ქარტესილებს გაუძლო და ბევრი რამაც გააკეთა ქართული ნავთობ-ნარმოების საქმისათვის. გამოაცხადეს საქართველოში ნავთობი არ არისო.

ასეთმა დასკვნამ მხოლოდ მწარე ღიმილი შეიძლება მოჰგვაროს ამ საქმეში გათვითცნობიერებულ ადამიანს, რადგან დღესდღეობით ბევრი, ჯერ კიდევ აღმოუჩენელი ქართული ნავთობის საბადო თავის მკვლევარს ელის.

დასასრული შიშაღა ნომერი

კონსტანტინე შარვაშიძე

ქართულ-აფხაზური კულტურულ-ლიტერატურული ურთიერთობის ისტორიაში თვალსაჩინო ადგილი უკავიათ აფხაზეთის სამთავრო საგვარეულოს — შარვაშიძეების (ჩაჩხუბების) წარმომადგენლებს, რომელთა შორის უნდა დავასახელოთ კონსტანტინე გიორგის ძე შარვაშიძე. კონსტანტინე შარვაშიძე იყო აფხაზეთის უკანასკნელი მთავრის — მიხეილის (ჰამუდ-ბეის) უმცროსი ძმა და ცნობილი აფხაზი მხატვრის — ალექსანდრე შარვაშიძის მამა. თვით კონსტანტინე საყურადღებო ფიგურაა XIX საუკუნის პირველი ნახევრის აფხაზეთის საზოგადოებრივი და პოლიტიკური ცხოვრების ისტორიაში.

კონსტანტინე შარვაშიძე არის პირველი აფხაზი მოღვაწე, რომელიც პეტერბურგის პაჟთა კორპუსში სწავლის პერიოდში (1827-1831 წწ.) გაეცნო დეკაბრისტების იდეებს, მოწინავე რუსულ და ევროპულ კულტურას, დაუახლოვდა პეტერბურგში მცხოვრებ და იქ მოსწავლე მოწინავე ქართველ თანამოძმეებს, იმ ახალგაზრდობას, რომელიც ვერ ურიგდებოდა თვითმპყრობელობის რეჟიმს და ჩუმად ამზადებდა გრანდიოზულ შეთქმულებას საქართველოში მეფის მთავრობის კოლონიური პოლიტიკისა და ძალმომრეობის წინააღმდეგ.

როგორც ცნობილია, თბილისის 1832 წლის შეთქმულებას საფუძველი პეტერბურგში ჩაეყარა. იქ გაეცნენ საქართველოს მოწინავე შვილები დეკაბრისტების იდეებს. მათ თვალწინ მოხდა სენატის მოედანზე რუსეთის საუკეთესო შვილთა გამოსვლა. აქ გაეცნო ქართველი ახალგაზრდობა მოწინავე იდეებს, აქ დაინახა მან ტირანისა და უსამართლობის წინააღმდეგ ამბოხებული ადამიანები. ეს ცეცხლის ნაპერწკალი ახალ-ახალ კერებს აჩენდა იმ ერების ცხოვრებაში, რომლებიც იჩაგრებოდნენ თვითმპყრობელობის უღელქვემ.

ამიტომ შემთხვევითი არ იყო ის გარემოება, რომ 1832 წლის შეთქმულების სათავეში იდგა პეტერბურგის უნივერსიტეტის აღზრდილი, დეკაბრისტთა გამოსვლების უშუალო მოწმე სოლომონ

დოდაშვილი, ცნობილი ფილოსოფოსი და პედაგოგი, ჟურნალისტი და ლიტერატურის ისტორიკოსი, პეტერბურგის უნივერსიტეტის პირველი გამომშვების (1827 წ.) კურსდამთავრებული.

პეტერბურგში მცხოვრებმა და მოსწავლე ქართველმა ახალგაზრდობამ, საერთოდ კი კავკასიელმა ახალგაზრდობამ, დაინახა, თუ როგორ ვაჟკაცურად ეწირებოდნენ თავისუფლებისათვის ბრძოლას რუსეთის საუკეთესო, განსწავლული შვილები, თუ როგორ აღმართა მეფემ სახრჩობელები, გაავსო ცივი და მაშინ მიუსაფარი ციმბირი კატორღამის-ჯილი პატიოსანი და კეთილშობილი ადამიანებით.

გასული საუკუნის 20-იანი წლების ქართველმა მოწინავე ახალგაზრდობამ კარგად განჭვრიტა ის გულისტკივილიც, რომელიც პოლონეთის ხალხს ამოძრავებდა 1830 წლის აჯანყებაში, მიმართულს თვითმპყრობელობის წინააღმდეგ. მართალია, ეს გამოსვლაც მარცხით დამთავრდა, მაგრამ მას გულგატეხილობა როდი მოჰყოლია. პირიქით, ყოველივე ამან დააჩქარა 1832 წლის შეთქმულების ორგანიზაციის პროცესი საქართველოში.

როგორც დღეს სამართლიანად არის მითითებული ქართულ ისტორიოგრაფიაში, 1832 წლის შეთქმულება და მომდევნო წლები, ვიდრე 1860-იანი წლების დასაწყისამდე, არის პირველი ეტაპი ქართველი ხალხის ეროვნულ-გა-

მათავისუფლებელი მოძრაობისა XIX საუკუნეში.

1832 წლის შეთქმულება ეპოქალური მოვლენა იყო ქართული საზოგადოებრივი ცხოვრებისა და აზროვნების ისტორიაში XIX საუკუნის პირველ ნახევარში. მასთან უშუალო კავშირშია ქართული მწერლობა, მხატვრული და ფილოსოფიური აზროვნება, ჟურნალისტიკა, პოლიტიკური ორიენტაციის საკითხიც. ვინ იყვნენ ამ შეთქმულების მოწინავეები? — საქართველოს საუკეთესო შვილები, ერის მოწინავე წარმომადგენლები, კერძოდ: სოლომონ დოდაშვილი, ალექსანდრე ორბელიანი, ელიზბარ ერისთავი, ალექსანდრე ჭავჭავაძე, გრიგოლ ორბელიანი, გიორგი ერისთავი, ვახტანგ ორბელიანი — მთელი პლეადა ძველი და ახალი თაობის ადამიანებისა.

შეთქმულების ხელმძღვანელ ბირთვის სამი პიროვნება წარმომადგენდა: ცნობილი პოეტი და საზოგადო მოღვაწე ალექსანდრე ორბელიანი, განთქმული ფილოსოფოსი და პედაგოგი სოლომონ დოდაშვილი და საზოგადო მოღვაწე ელიზბარ ერისთავი.

შეთქმულება ატარებდა გრანდიოზულ ხასიათს. მასში მოწინავეობას იღებდნენ როგორც საქართველოს საუკეთესო შვილები, ასევე იმ ხალხების წარმომადგენლებიც, რომლებიც საუკუნეების მანძილზე დაკავშირებულნი იყვნენ საქართველოსთან, ქართველ ხალხთან, მასთან ერთად იზიარებ-

რედენენ საერთო მწუხარებასა და სიხარულს, ქირსა და ლხინს. მაგალითად, აფხაზები და აზერბაიჯანელები.

ჩვენთვის საყურადღებოა ის გარემოება, რომ უსამართლობის წინააღმდეგ ამხედრებული ამ თაობის ერთ-ერთი თვალსაჩინო და აქტიური წარმომადგენელი იყო აფხაზეთის უკანასკნელი მთავრის — მიხეილ (ჰამუთბეი) შარვაშიძის ღვიძლი ძმა, ასაკით უმცროსი, კონსტანტინე გიორგის ძე შარვაშიძე.

როდესაც მეფის მთავრობამ 1832 წლის შეთქმულება გამოკამყლავნა და დაიწყო გამოძიება, შეთქმულების ერთ-ერთმა მონაწილემ, ცნობილმა ქართველმა პოეტმა და საზოგადო მოღვაწემ ვახტანგ ორბელიანმა ასეთი ჩვენება მისცა:

„თავადი შარვაშიძე პეტერბურგიდან რომ დაბრუნდა, განაახლა ჩემთან მეგობრობა, რომელიც ჩვენ უწინაც გვქონდა პაჟთა კორპუსში.

ჩვენ ერთიმეორეს ხშირად ვნახულობდით. ერთ დილას მივედი მასთან და იგი ოჯახში მართლდამხვდა. ჯერ სხვადასხვა საგნებზე ვილაპარაკეთ, შემდეგ მან მითხრა: როგორ არა გრცხვენინან, რომ მე რამეს მიმალავ: მე ვიცი, რომ არიან აქ ზოგიერთი ახალგაზრდები, რომლებიც საქართველოს განთავისუფლებასა ცდილობენო. მე ჯერ არ მინდოდა გამოვტეხოდი მას, მაგრამ, დავინახე რა, თავისუფლებაზე დიდი გატაცებით ლაპარაკობდა,

გავუმჟღავნე. მას სამდურავი მითხრა, რომ აქამდე მის წინაშე ამას ვმალავდი. რამდენიმე ხნის შემდეგ კვლავ ჩამოგვივარდა სიტყვა თავისუფლებაზე. იცი თუ არა, მითხრა თავადმა შარვაშიძემ, რომ მე თქვენ განზრახულობას დიდი სარგებლობა შემიძლია მოვუტანო.

მე შემიძლიან მთელი აფხაზეთი ავაჯანყო; ხოლო როდესაც მე ვკითხე, შეუძლია თუ არა მას აჯანყების დაწყების დროს თბილისში რამდენიმე აფხაზი გამოგზავნოს, მან მიპასუხა, რომ ადვილად შეუძლიან 3000 კაცის გამოგზავნა. თავად შარვაშიძეს ჩვენს განზრახვაზე ელაპარაკა ჩემი ძმა ალექსანდრე და მგონია ელიზბარ ერისთავიც“.

შეგნებულად მოტანილი ამ ვრცელი ამონაწერიდან ამკარად ჩანს, რომ ცნობილი ქართველი პოეტი, ერეკლე მეორის შვილიშვილი — ვახტანგ ორბელიანი და კონსტანტინე შარვაშიძე პაჟთა კორპუსში მერხის მეგობრები ყოფილან. ისინი დაახლოებით ერთი ასაკისანი იყვნენ. ვახტანგი დაიბადა 1812 წელს, ხოლო კონსტანტინე — 1813 წელს. ისინი ერთდროულად სწავლობდნენ პეტერბურგის სამხედრო სასწავლებელში. ამასთან, ისიც ირკვევა, რომ კონსტანტინე ახლო ურთიერთობაში ყოფილა, აგრეთვე, ვახტანგის უფროს ძმასთან, ცნობილ მწერალთან და საზოგადო მოღვაწესთან — ალექსანდრე ორბელიანთან. როგორც ვიცით, ალექსანდრე ორბელიანი იყო შეთქმულე-

ბის ერთ-ერთი ხელმძღვანელი.

საყურადღებოა ის გარემოებაც, რომ კონსტანტინე შარვაშიძე ბრმად არ მისულა შეთქმულებასთან, არამედ სრულიად შეგნებულად, იცოდა რა მისი არსი, რომ იგი მოწოდებული იყო საქართველოს განთავისუფლებისათვის. ეს იდეა მასაც აწუხებდა. არც უშუალოდ მისი სამშობლო აფხაზეთი იყო ამ მხრივ უკეთეს მდგომარეობაში. ერთი სიტყვით, ისიც „იმავე ნესტარით იყო ნაჩხვლეტი“, როგორითაც თანამოძმე ვ. ორბელიანი. ეს კი იმას ნიშნავს, რომ კონსტანტინე უკვე ზიარებული იყო იმ ეპოქის მოწინავე იდეებს, მოძმე ქართველი ხალხის პროგრესულ მოღვაწეთა სულისკვეთებას. იგი ამ დიდი, გამათავისუფლებელი ცეცხლის დათებას თავის მამულშიც ცდილობდა.

ვ. ორბელიანის ცნობაში კიდევ ერთი გარემოებაა ხაზგასასვამი. ეს ის არის, რომ ახალგაზრდა კონსტანტინე უშუალოდ იცნობდა შეთქმულთა სამი ხელმძღვანელიდან ორს: ალ. ორბელიანსა და ელ. ერისთავს და მათთან განდობილი იყო.

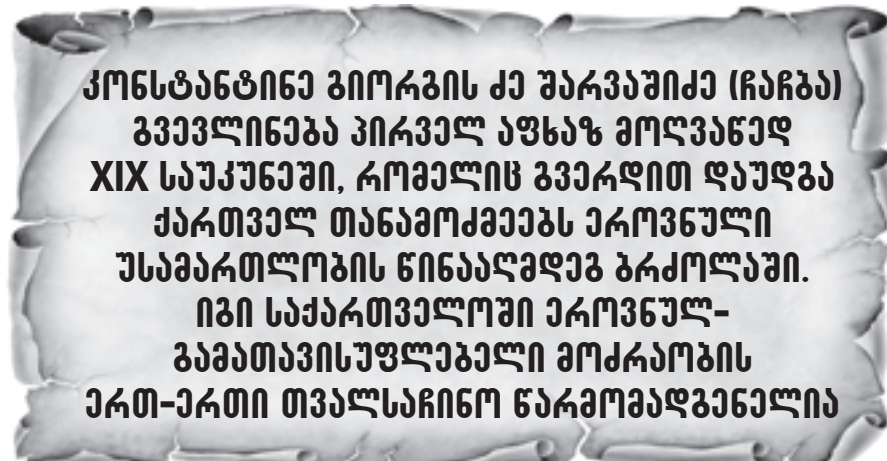
1832 წლის შეთქმულების ცნობილი მკვლევარი პროფ. გ. გოზალიშვილი წერს:

„შეთქმულების მეტად თვალსაჩინო წევრი, ხელმძღვანელი სამეულის განუყოფელი მონაწილე იყო ალექსანდრე ორბელიანი, რომლის ირგვლივაც თავს იყრიდა შეთქმულების ყველა ძაფი.

სოლომონ დოდაშვილი და ელიზბარ ერისთავი უამისოდ არაფერს გადაწყვეტდნენ“.

მაშასადამე, კონსტანტინე შარვაშიძე უშუალოდ ყოფილა დაკავშირებული შეთქმულების ხელმძღვანელ ბირთვთან — ალექსანდრე ორბელიანთან და ელიზბარ ერისთავთან. ეს კი ბევრისმეტყველია. ჩანს, შეთქმულები მასზე გარკვეულ იმედებს ამყარებდნენ.

შეთქმულების სხვა მონაწილეებმაც მიუთითეს თავიანთ ჩვენებაში, რომ კონსტანტინე შარვაშიძე ამ ორგანიზაციის წევრი იყო. მაგალითად, შეთქმულმა ზაალავთანდელიშვილმა თავის ჩვენე-

ბაში აღნიშნა, რომ შეთქმულების შესახებ იცოდნენ დავით დადიანმა (შემდეგ სამეგრელოს მთავარმა) და კონსტანტინე შარვაშიძემ. მისი ჩვენებით, გ. ერისთავმა გააცნო შეთქმულების ამბავი დავით დადიანს, რომელიც შეთქმულებას იწინებდა და თვითონაც მზად იყო, მონაწილეობა მიეღო ჩვენს განზრახვაში.

შეთქმულების გამოაშკარავების შემდეგ ბევრი მონაწილის ბედი დამოკიდებული იყო ელ. ერისთავის ჩვენებაზე. ისიც ნაცადი აღმოჩნდა ამ საქმეში და მრავალი ამხანაგი იხსნა მძიმე სასჯელისგან. გამოძიების დროს დასმულ კითხვებზე იგი უარყოფით პასუხებს იძლეოდა დაპატიმრებულ შეთქმულთა სასარგებლოდ.

გამოძიებამ ელ. ერისთავს საგანგებო კითხვა დაუსვა კონსტ. შარვაშიძის მისამართით:

„გილაპარაკნიათ თუ არა თქვენს შეთქმულებაზე ნიჟეგოროდის დრაგუნთა პოლკის პრაპორშჩიკ თავად შარვაშიძესთან, როდის და სად, ვისი თანდასწრებით და რა პასუხი მიგიღიათ მისგან; რა საშუალებას შეგპირდათ იგი აჯანყების შემთხვევაში. განმარტეთ ყველაფერი დანვრილებით“.

ელიზბარმა ამ კითხვაზე მოკლედ, ლაკონურად უპასუხა და ამით კონსტ. შარვაშიძე იხსნა მძიმე სასჯელისგან, შეთქმულთა არეალისგან გამოთიშა აფხაზეთი, რაც, რასაკვირველია, ბევრს ნიშნავდა შეთქმულების მონაწილეთათვის სასჯელის მისჯის დროს.

ელ. ერისთავმა ასეთი ჩვენება მისცა:

„ნიჟეგოროდის დრაგუნთა პოლკის პრაპორშჩიკ თავად შარვაშიძესთან არასოდეს მქონია საუბარი ჩვენს განზრახვებაზე“.

შეთქმულების ერთ-ერთი მთავარი ხელმძღვანელის ასეთმა კატეგორიულმა განცხადებამ, ფაქტობრივად, იხსნა კონსტანტინე შარვაშიძე მკაცრი ბრალდებისგან და ამიტომ იგი ჩარიცხეს დამნაშავეთა მერვე კატეგორიაში.

როგორც ცნობილია, შეთქმულების მონაწილეები დანაშაულის სიმძიმის მიხედვით დაყვეს ათ

ჯგუფად. მერვე ჯგუფში შედიოდნენ ის პირნი, რომლებიც ეჭვმიტანილი იყვნენ შეთქმულების არსებობის ცოდნაში ან ითვლებოდნენ თანამოაზრეებად.

მართალია, მერვე ჯგუფის დამნაშავეები არ დაუპატიმრებიათ, მაგრამ მათზე დაანესეს გაძლიერებული საიდუმლო მეთვალყურეობა. რაც შეეხება კონსტანტინე შარვაშიძეს, მეფის მთავრობამ, მართალია, ის ცნო შეთქმულთა თანამოზიარედ და ამიტომაც მერვე ჯგუფში ჩარიცხა, მაგრამ შემოზღუდა მისი დანაშაული, სცადა, იგი შედარებით „სუფთად“ გამოსულიყო ამ მდგომარეობიდან, რადგან თვითმპყრობელობას ხელს არ აძლევდა შეთქმულების როგორც დიდი მასშტაბი, ისე მასში აფხაზეთის მთავრის ძმის, საერთოდ აფხაზეთის შვილების, მონაწილეობა. ამ საკითხთან დაკავშირებით ბატონ როზენი 1832 წლის 2 ოქტომბერს ჩერნიშევს სწერდა:

„Лица сего разряда (ე.ი. მერვე — ო.ჭ.) подвергаются лишь сильному подозрению в знании умысла, либо в единомыслии с оным. По сему полагаю достойным иметь их под секретным наблюдением, исключая Нижегородского драгунского полка прапорщика Шервашидзе (აქ სქოლიოში არის მითითებული, რომ ეს შარვაშიძე არის ძმა აფხაზეთის მთავარ მიხეილისა — რედ.) которого, по приписываемой ему неблагонадежности и по привязанности к нему, известного строптивостью, родного дяди его кн. Хасанбея Шервашидзе, полезнее было бы перевести на службу в Россию, определив ему во уважение матери его, благонамеренной княгини Тамары Шервашидзе, на содержание, сверх жалования, ежегодно по 1 500 р. асс., с тем, чтобы без сношения с здешним главным начальством не позволять ему возвращаться в Кавказский край“.

მეფის მთავრობის მოხელეები თვალთმაქცობდნენ. მათ ჩინებულად იცოდნენ შეთქმულების მიმართ კონსტანტინე შარვაშიძის დამოკიდებულება, მისი კავშირი

შეთქმულთა მთავარ წარმომადგენლებთან, აფხაზი თავადის დაპირება, მაგრამ, როგორც დავინახეთ, იგი დააჯერეს კავკასიიდან გასახლებას და დედის — თამარ დადიანი-შარვაშიძის პატივისცემისთვის (!) დამატებით 1.500 მანეთი პენსია დაუნიშნეს ყოველწლიურად. საოცარია! როდის მომხდარა, დამნაშავეს ან ეჭვმიტანილს დანაშაულისთვის ასაჩუქრებდნენ, თუ, რასაკვირველია, ამას უფრო დიდი მიზანი არ ჰქონდა.

სინამდვილეში საქმის ვითარება ასეთი იყო: ბარონმა როზენმა, კავკასიის მმართველობამ და თვით იმპერატორმა ჩინებულად იცოდნენ, თუ რაშიც იყო საქმე. მათთვის საიდუმლოს არ წარმოადგენდა ის გარემოება, რომ შარვაშიძე შეთქმულების აქტიური წევრი იყო. მათ არც ვ. ორბელიანის ჩვენებაში ეპარებოდათ ეჭვი, მაგრამ არსებობდა მეორე, უფრო რთული მიზეზი, ვიდრე აფხაზეთის მთავრის ძმის დასჯა იყო.

ამ პერიოდისათვის თვით აფხაზეთში არ იყო საქმე მთლად დანყობილად. ზემომოტანილ საბუთში შემთხვევით არ არის მოხსენებული კონსტანტინეს ალალი ბიძა ჰასან-ბეი შარვაშიძე, რომელიც უდიდესი ავტორიტეტით სარგებლობდა თანამემამულეთა შორის. როგორც ცნობილია, 1822 წელს, აფხაზეთის მთავრის — დიმიტრი გიორგის ძის უეცარი გარდაცვალების შემდეგ დაიწყო სასტიკი დევნა იმ პირებისა, რომლებიც აფხაზეთში რუსეთის მმართველობის დამკვიდრების წინააღმდეგი იყვნენ. ასეთთა შორის, პირველ რიგში, აღმოჩნდა ჰასან-ბეი, რომელიც 5 წლით გადაასახლეს შორეულ ციმბირში, როგორც არასაიმედო პიროვნება და „რუსეთის ამკარა მონინააღმდეგე“.

ჰასან-ბეი გადასახლებიდან დაბრუნდა 1828 წელს. მას მისცეს მაიორის ჩინი და დაუნიშნეს საკმაოდ დიდი პენსია, მაგრამ ბოლომდე (გარდაიცვალა 1827 წელს) ითვლებოდა არასაიმედო პიროვნებად, თურქეთის ორიენ-

ტაციის ფეოდალად და მასზე ყოველთვის ფარული მეთვალყურეობა იყო დანესებული. ამას ისიც ემატება, რომ მიხეილის, აფხაზეთის მთავრის, მეორე ძმა ალექსანდრე განუდგა მთავარს და სანინალმდეგო ბანაკი შექმნა აფხაზეთში, განაცხადა დიდი პრეტენზიები მთავრის ტახტისადმი. ამის გამო ბარონ როზენი 1834 წელს სპეციალურად სწერდა აფხაზეთის მთავარს — მიხეილს, მოეთოკა თავისი ძმა და მისთვის აფხაზეთა წინაშე ფიცის სიტყვა ჩამოერთვა, რომ ხელმეორედ არ ჩაიდენდა ასეთ საქციელს, უკიდურეს შემთხვევაში, სასტიკი ზომების მიღებით ემუქრებოდნენ მიხეილს.

ახლა ამ არეულობას ისიც დაერთო, რომ მიხეილის მეორე ძმა შეთქმულების მონაწილე აღმოჩნდა. რასაკვირველია, ამ ფაქტის გახმაურება მეფის მთავრობისათვის არ იყო სასურველი. ამიტომ **ნიჟაბოროდის დრავნთა პოლკის პრავორშიკი კონსტანტინე შარვაშიძე უმაღლესი ბრძანებით უხმაუროდ მოაშორეს კავკასიას, გადაიყვანეს ვიტამბარის ჰუსართა პოლკში. ამასთან, საქართველოს უმაღლესი ხელმძღვანელების ნებართვის გარეშე, მას უფლება არ ჰქონდა, კავკასიაში დაბრუნებულიყო.** ადგილობრივ მთავრობას იმის შიშიც ჰქონდა, რომ მათ მიერ სასჯელმისჯილი გავლენიანი პირებისთვის იმპერატორს „ნაცნობობისა და კეთილგანწყობილების“ საფუძველზე დანაშაული არ ევატიებინა და ერთგული მოხელეები უხერხულ მდგომარეობაში არ აღმოჩენილიყვნენ. ამიტომ კავკასიელი მოხელეები, რომლებსაც შეთქმულების გამოძიება ჰქონდათ მინდობილი, თავსაც იზღვევდნენ, მაგალითისათვის ალ. ჭავჭავაძე კმარა.

ალ. ჭავჭავაძე შეთქმულების ერთ-ერთი აქტიური წევრი იყო. როდესაც გამოძიება დაიწყო, ზოგიერთმა შეთქმულმა უარი თქვა ალ. ჭავჭავაძის მონაწილეობაზე შეთქმულთა საქმიანობაში. ადგი-

ლობრივმა მთავრობამ ჩინებულად იცოდა ალ. ჭავჭავაძის როლის შესახებ ამ საქმეში, მაგრამ ამავე დროს კიდევაც ეზინოდა: ჩვენ რომ დავსაჯოთ, მეფე გაათავისუფლებსო. ამიტომ იყო, რომ როზენი 1833 წლის 2 აგვისტოს ჩერნიშევს სწერდა: „Участь ген.-м. кн. Чавчавадзе предаю благоусмотрению Е.И. В., но оставление его вовсе без наказания, судя по явному заpiresательству его, подает повод осуждать правительство в напрасном его содержании под арестом, во избежание чего полагаю полезнейшим сослать его на срочное жительство в Астрахань, или даже передать суду, а потом, во уважение прежней отличной службы, оказать ему Монаршее милосердие“.

გამართლდა წინასწარმეტყველება როზენისა. ალ. ჭავჭავაძე 1834 წელს მიიღო იმპერატორმა, დიდი პატივი სცა და „სიცილით შეუწდო ყოველივე“. ამის გამო გავრცელებული როზენი 1834 წლის 30 აგვისტოს ჩერნიშევს შემდეგს ატყობინებდა:

„Разнеслись здесь слухи, что генерал сей (ალ. ჭავჭავაძე — ო.ჭ.) принят был Е.И. В. с отличною благосклонностью, приглашен был к императорскому столу и даже Г.И. просил его позабыть все прошедшее“.

ეს გარემოება მოხდენილად გამოუყენებიათ პროგრესულად მოაზროვნე და შეთქმულებისადმი კეთილგანწყობილ ოფიცრებს სხვა შეთქმულთა დასახმარებლად. ამასთან დაკავშირებით იმავე წერილში ბარონი როზენი მიუთითებს:

„Последствием сего было то, что не только грузины, но и русские начали говорить, будто кн. Шервашидзе невинным образом был удален отсюда и что по окончании своих дел в с. Петербурге прибудет в Тифлис“.

ამჟამად ჩვენთვის არა აქვს იმას მნიშვნელობა, თუ შემდგომ როგორ წარიმართა კონსტანტინე შარვაშიძის ცხოვრება. თუმცა აქვე ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ ბედის უკუღმა ტრიალის გამო რო-

გორც კონსტანტინეს, ისე მის ძმებსა და ახლო ნათესავებს ხშირად უხდებოდათ მშობლიური მინაწყლის მიტოვება და უცხოობაში მძიმე პირობებში, მწუხარებაში ცხოვრება, ხოლო შემდეგ, როდესაც აფხაზეთის სამთავრო გაუქმდა, შარვაშიძეთა მთელი ოჯახი რუსეთში გადაასახლეს. ამიტომ არის, რომ ცნობილი **აფხაზი მხატვარი ალექსანდრე შარვაშიძე**, ღვიძლი შვილი კონსტანტინესი, დაბადებულია არა თავის მინაწყალზე, მშობლიურ აფხაზეთში, არამედ ფეოდოსიაში, ყირიმში. ამ სახელოვან მამულიშვილს ბედმა ისიც არ არგუნა, რომ სამშობლოს მინას მიბარებოდა. იგი გარდაიცვალა 1968 წელს ნიცაში, 101 წლის ასაკში და იქვეა დაკრძალული.

კონსტანტინე შარვაშიძის შემდგომი ცხოვრება დეტალებში ჩვენთვის ჯერჯერობით უცნობია, მაგრამ მთავარი ის არის, რომ აფხაზი ხალხის ღვიძლი შვილი გასული საუკუნის 20-30-იან წლებში გვერდში ამოუდგა ქართველი ხალხის საუკეთესო წარმომადგენლებს ეროვნული თავისუფლებისათვის ბრძოლაში და მათთან ერთად გაიზიარა ისტორიის მძიმე ტვირთიცა და მწარე ხვედრიც. მართალია, 1832 წლის შეთქმულება მარცხით დამთავრდა, ისე როგორც რუსი და რუსეთის იმპერიაში შემავალი ჩაგრული ხალხების სხვა გამოსვლები გასულ საუკუნეში, მაგრამ ამ მწარე გაკვეთილზე იზრდებოდნენ თაობები, რომლებმაც შემდგომ კიდევაც იხსნეს ხალხები სოციალური და ეროვნული ჩაგვრის მძიმე უღლისგან.

ამრიგად, **კონსტანტინე გიორგის ძე შარვაშიძე (ჩაჩხა) გვევლინება პირველ აფხაზ მოღვაწედ XIX საუკუნეში, რომელიც გვირდით დაუდგა ქართველ თანამოქმედებს ეროვნული უსამართლობის წინააღმდეგ ბრძოლაში. იგი საქართველოში ეროვნულ-გამათავისუფლებელი მოძრაობის ერთ-ერთი თვალსაჩინო წარმომადგენელია.**

ოთარ ჭურულაია

პირველი ქართული ნარმოდგენა აფხაზეთში

ქართულ თეატრალურ კულტურას აფხაზეთში მდიდარი ტრადიციები აქვს. ვიდრე სოხუმში ქართული პროფესიული თეატრი ჩამოყალიბდებოდა (1928 წ.) მე-19 საუკუნის 80-იანი წლებიდან აფხაზეთის ქალაქებსა და დაბებში: სოხუმში, ოჩამჩირეში, გუდაუთაში, ოქუშში ქართულ და რუსულ ენებზე იმართებოდა სცენისმოყვარეთა ლიტერატურული საღამოები და თეატრალური წარმოდგენები. იმ შავბნელ დროს აფხაზეთის მოსახლეობისთვის ლიტერატურული საღამოები და წარმოდგენები იყო თითქმის ერთადერთი სულიერი საზრდო, ეროვნული კულტურის გამომვლინების ყველაზე რეალური საშუალება.

ამ სცენისმოყვარეთა ღონისძიებებში მონაწილეობდნენ ქართველები, აფხაზები, რუსები, ნაწილობრივ — სომხები და ბერძნები. ამ ხალხების საუკეთესო შვილები ერთმანეთს მხარში ედგნენ და საერთო საქმეს — აფხაზეთის მშრომელი მოსახლეობის გათვითცნობიერებისა და განათლების, მისი კულტურის დონის ამაღლების საქმეს ემსახურებოდნენ.

ლიტერატურულ საღამოებსა და თეატრალურ წარმოდგენებს სხვა მიზანიც ჰქონდა იმდროინდელი ცნობილი საზოგადო მოღვაწის ანთ. ჯუღელი სიტყვით, „წარმოდგენების ერთ-ერთი დანიშნულება ისიც იყო, რომ გამოეჩინა მამულის ნამდვილი სიყვარული“ („დროება“, №424, 1874).

ამასთან, ისიც უნდა აღვნიშნოთ, რომ სცენისმოყვარეთა წარმოდგენები სხვადასხვა ეროვნების ხალხთა მეგობრობის განმტკიცებას ემსახურებოდა. სოხუმელ სცენისმოყვარეთა დასში ძმურად იყვნენ გაერთიანებული ქართველები, აფხაზები, რუსები, სომხები, ბერძნები.

მაშინდელი ქართული პრესა („დროება“, „ივერია“, „კვალი“, „ცნობის ფურცელი“, „მოამბე“) ფართოდ ეხმაურებოდა ამ ეროვნულ წამოწყებას, აშუქებდა სცენისმოყვარეთა წარმოდგენებს, მკითხველს აცნობდა ენთუზიასტ „მსახიობთა“ ვინაობას, განიხილავდა მათ ხელოვნებას, მიუთითებდა იმ პიროვნებათა კეთილშობილურ საქმიანობაზე, რომლებიც მატერიალურად და მორალურად მხარს უჭერდნენ ამ კეთილშობილურ საქმეს.

წარმოდგენებიდან მიღებული შემოსავლის უმეტესი ნაწილი, როგორც წესი, ხმარდებოდა ამათუ იმ საზოგადოებრივ ღონისძიებას: სკოლის გახსნას, ღარიბი სტუდენტებისთვის სტიპენდიის დაარსებას, რაიმე კულტურული ღონისძიების ჩატარებას და სხვ.

გასული საუკუნის პრესაში ჩვენ გვხვდება გვარები და სახელები იმ პირებისა, რომლებიც დიდი შრომითა და რუდუნებით ქმნიდნენ სპექტაკლებს.

როდესაც საკითხი წინაპართა მიერ გაკეთებულ საქმეს ეხება, როგორც ი. ჭავჭავაძე მიუთითებდა, დიდ-პატარაობა სახსენებელი არ არის, ამ დროს ყველას უნდა მიეზღოს დამსახურების მიხედვით.

გასული საუკუნის დასასრულის ქართულ პრესაში სოხუმელ, ოჩამჩირელ, გუდაუთელ და ოქუშმელ სცენისმოყვარეთა დასების მთელი შემადგენლობა დასახელებული.

ასე მაგალითად, სოხუმიდან: გაიანე, ალათი, ტერეზა და ალექსანდრა შარვაშიძეები, მაკრინე თურქია, ანასტასია კინმარიშვილი, ბარბარე ხრამელაშვილი, ანდრია ჯაფარიძე, იას. ხახუტაშვილი, თედო სახოკია, მელქისედეკ ნოხიაშვილი, მაშო ქავთარაძე,

ანთ. ჯუღელი, ალექსანდრე გაბუნია, ს. ფრანგულიანი, გ. ნასიძე, ივანე მიქაძე, მიხეილ გვაზავა, ი. ბუკია, ოლგა ჩივაძე, დ. ლოლობერიძე, ო. მარგველაშვილი, სვიმონ კლდიაშვილი, გრიგოლ დადიანი, ანასტასია წერეთელი, პეტრე ჩაჩავა, სოზონტი კობახიძე, ა. ქარცივაძე, თეო გაბუნია, ი. ბურჭულაძე, თ. გელოვანი, მ. გვალია, რაჟდენ ქუთათელაძე, დ. თავზარაშვილი, ვასილ ადამია, ს. სიჭინავა, დები მიმინოშვილები, გ. ფარცვანია, იასონ გეგელაშვილი, მაჭავარიანი, კოზმავა, ჩხეიძე, ნესტორ კალანდაძე.

ოჩამჩირიდან: ანა და მაშო თურქიები, კოტე და ვლადიმერ აბაშიძეები, ტ. და გ. ზუზბაიები, ნ. ლადარია, გ. კაჭარავა, ნიკო მდივანი, პ. ზაიცვევი, ის. ცხაკაია, პ. ჭეიშვილი, კონდრატი გვასალია, მ. და ა. ჩაჩავები, მ. და ს. კერესელიძეები, ე. ტყეციშვილი, ქ. მახარაძე, ვ. ჟორდანიანი, ი. გელაშვილი, ვლ. თოფურიძე.

გუდაუთიდან: ნიკო და ელენე ჯანაშვილები, გიორგი ლომთათიძე, ოლლა და ბესარიონ ჩიქოვანები, ივანე ბეთანიშვილი, თეოფილე გოგიტიძე, გიორგი თოფურიძე, დიმიტრი ნადარეიშვილი, სიმონ საბაშვილი, ს. ნოდია, კ. ლოლუა, ეკატერინე ჟდანოვიჩი, ვასილჩენკო, ი. ბუკია.

ოქუშიდან: ივანე და თეკლე გეგები, ანეტა ჩხენკელი და სხვა დასახელებულ პირთა ნაწილი

პრესაშიც თანამშრომლობდა.

სცენისმოყვარეებს მუშაობის მინიმალური პირობებიც კი არ გააჩნდათ. სად იყო თეატრის შენობა ან წესიერი კლუბი, რომ საღამოები და წარმოდგენები მოემზადებინათ და გაემართათ ამ საკითხთან დაკავშირებით სოხუმელი მოქალაქე, სცენისმოყვარე და „ივერიის“ თანამშრომელი ნესტორ კალანდაძე, პრესაში „კოლოს“ ფსევდონიმით მოღვაწე, გულისტკივილით აღნიშნა:

„ჩვენში სცენისმოყვარულთ არავინ არ შველის არასფერში, არა ჰყავთ რეჟისორი და არც სცენარიუსი, ხშირად არა აქვთ სახლი, სადაც შესაძლებელია რეპეტიციების გამართვა, თვითონვე ჰყიდიან ბილეთებს, დგებიან კარებში, უჩვენებენ ხალხის აღაგს, შოულობენ რეკვიზიტს და ხშირად სკამებსაც კი. ამ მიზეზების გამო სცენისმოყვარულთა წარმოდგენის დღეს იმდენი საქმე ატყდებათ თავს, რომ მთელი დღე აქეთ-იქეთ დარბიან უსმელ-უჭმელნი და, რასაკვირველია, ძალზე დაქანცულები გამოდიან სცენაზე, მაგრამ მაინც ხალხის საყვედურს არ იმსახურებენ, დიდი მადლიერი რჩება საზოგადოება“ („ივერია“, №86, 1903).

აი ასეთი ფანატიკური სიყვარულისა და დაუღალავი ჯაფის შედეგად იქმნებოდა პირველი ქართული წარმოდგენები სოხუმში.

ოფიციალურად ცნობილი და აღიარებულია, რომ აფხაზეთში მე-19 საუკუნეში სცენისმოყვარეთა პირველი ქართული თეატრალური წარმოდგენა ნაჩვენები იქ-

ნა 1889 წლის 9 აპრილს სოხუმში. ამ აზრის მომხრეები ეყრდნობიან 1889 წლის №82 (21.IV) „ივერიაში“ გამოქვეყნებულ შემდეგ ინფორმაციას:

„ქ. სოხუმი. აქაური ახალგაზრდების მეთაურობით გამართულ იქნა ქართული წარმოდგენა, ითამაშეს ფრანგულიდან გადმოკეთებული 1 მოქმედებიანი ვოდევილი „მშივრები“. მშვენიერი იყო ბ-ნ ფრ-ნი (ს. ფრანგულიანი) მშიერი დანტესის როლში. ბ-ნი ფრ-ნს არა ერთხელ მიუღია მონაწილეობა სხვაგან წარმოდგენებში და იქაც, როგორც დახელოვნებულმა მოთამაშემ, თავისი როლი საინტერესოდ შეასრულა. მოიკოჭლებდა როლის ცოდნაში ბ-ნი აფ-ხე, მაგრამ, თუ გავითვალისწინებთ, რომ იგი სცენაზე პირველად გამოდის, იმდენს ვერ მოვსთხოვთ, იმედია მერმისისათვის უფრო გაინაფვის და გვასიამოვნებს. წარმოდგენის მეთაურთ ძალიან დიდი შეცდომა მოუვიდათ, რომ სათამაშოდ ასეთი უშინაარსო პიესა აირჩიეს, მაგრამ იმედია კვლავ მაინც თავის შეცდომას გაასწორებენ.

ქართველი საზოგადოებაც გვირიანად დაესწრო...

ამ მოკლე ხანს კიდევ აპირებენ წარმოდგენას, უნდა ითამაშონ ბ-ნი ილ. ჭავჭავაძის „დედა და შვილი“.

როგორც თ. სახოკია მიუთითებს, წარმოდგენა დაუდგამთ ანთ. ჯუღელის თაოსნობით. ამ ღონისძიებას აღფრთოვანება გამოუწვევია ქართველ მოსახლეობაში. მართალია, სცენისმოყვარულთ დიდი დაბრკოლების გადალახვა დასჭირვებიათ, მაგრამ ამით ის

კეთილი აზრი დარხეულა ხალხში, რომ „შესაძლებელი ყოფილა ქართულად „თეატრის“ გაკეთება“ (თ. სახოკია, „ძველი სოხუმი“, მოგონებები, ხელნაწერი ინახება თედო სახოკიას ოჯახში).

თ. სახოკია დიდ ეროვნულ მნიშვნელობას ანიჭებდა დრამატული წრის მიერ გამართულ წარმოდგენებს და, კერძოდ, სოხუმელთა ამ პირველ ქართულ წარმოდგენას. ამის შესახებ „მოგონებებში“ აღფრთოვანებით წერდა:

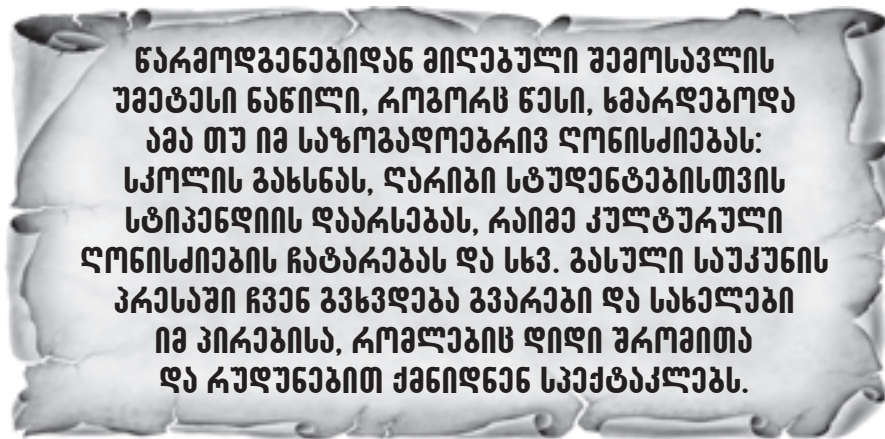
ამ წარმოდგენით სოხუმელმა მოქალაქეებმა „იგრძნეს ერთგვარი დამაკავშირებელი, შემაერთებელი, ერთ ოჯახად გადამქცევი ძალა, იგრძნეს ჩვენც რალაცა და ვილაცა ვყოფილვართ“.

აქამდე ეს იყო აღიარებული პირველ ქართულ სპექტაკლად აფხაზეთში. სინამდვილეში კი ირკვევა, აფხაზეთში პირველი ქართული წარმოდგენა უჩვენებიათ 1885 წელს ოჩამჩირეში. 1885 წლის „დროებაში“ (№12) მოთავსებულია ასეთი შინაარსის ინფორმაცია.

„დაბა ოჩამჩირეში ამას წინათ ორჯერ გაუმართავთ ქართული წარმოდგენა აქაური სკოლის სასარგებლოდ“.

სამწუხაროდ, არ ვიცით, თუ ვინ იყო ამ წარმოდგენის ორგანიზატორი, რა პიესა დადგეს და ვინ თამაშობდა როლებს. მომდევნო წლებშიც ოჩამჩირეში ადგილობრივი მოქალაქეების ძალებით თითქმის სისტემატურად იმართებოდა ქართულ-რუსული წარმოდგენები. ამას გარდა, ჩამოყალიბდა მოხალისეთა თეატრალური დასი, რომელიც სხვადასხვა ეროვნების სცენისმოყვარეებს აერთიანებდა.

ამრიგად, შეიძლება დაბეჯითებით ვთქვათ, რომ სცენისმოყვარეთა პირველი ქართული წარმოდგენა აფხაზეთში გაიმართა 1885 წელს და არა 1889 წელს, როგორც აქამდე იყო ცნობილი. სწორედ ეს თარიღი უნდა დაედვას საფუძვლად ქართულ სცენისმოყვარეთა თეატრის შექმნის ისტორიას აფხაზეთში.

აჭარა ოსმალთა გაბონობის პერიოდში

(XVI საუკუნის 70-იანი წლები-XIX საუკუნის 70-იანი წლები)

(დასასრული. დასაწყისი იხ. „ისტორიული მემკვიდრეობა“ №7)

„აჭარის არც ერთი კუთხე არ გამუსლიმანებულია თავისი ნებით.“

ამას ადასტურებენ ისტორიული საბუთები და იმ დროის მომხრენი, — სათანადო გამოკვლევებსა და დოკუმენტებზე დაყრდნობით სამართლიანად აღნიშნავს ისტორიკოსი ხ. ახვლედიანი.

მეტად საინტერესოა სოფ. ორცვის მცხოვრების, აბდულ მიქელაძის, ნაამბობი აჭარელთა ოსმალების წინააღმდეგ ბრძოლისზე და ქრისტიანული სარწმუნოების შენარჩუნებისთვის. იგი აღნიშნავს: **„აჭარელნი... ოსმალთა ასი წელიწადი ებრძოდნენ ქვეყნის დაჭერის დროს, მერე სჯულის გამოცვლის გამო ჰქონდათ ჩუბი, ხოცვა, ჟლეტა, წყვეტა და სისხლის ღვრა. ყოფილა ისეთი დრო, რომ ესენი ოსმალთა სისხლს დალევდნენ ომის დროს, ნამეტურ მაჭახლელნი. ამათ მოაბეზრეს ოსმალნი; იგინი ვერას აწყობდნენ. ამ საუკუნეში აჭარლებმა კინალამ გარეკეს აქედან, ომი ასტეხეს და ოსმალთა ბევრი ჯარისკაციც მოუკლეს. ოსმალმა დიდის ტანჯვით და შრომით გამაჰმადიანა აჭარელნი, მაგრამ სრულიად მაინც ვერ მოიმხრო თავისკენ, ამათში ქართული ენა ვერ მოსპო, მცირედაც ვერაფერი ავნო“** (ზ.ჭიჭინაძე, ქართველების გამაჰმადიანება, ანუ ქართველთა გათათრება, თბ. 1915 წ. გვ. 36). ზაქარია ჭიჭინაძე გადმოგვცემს ერთ-ერთი შავშეთელის ნაამბობს, შავშეთელების ოსმალთაგანსადმი შიშის და მათი მოკლე პერიოდში გამაჰმადიანების გამო. საყურადღებოა ის ფაქტი, რომ შავშეთიდან ბევრი მათგანი აჭარაში გაქცეულა, რადგანაც

გამაჰმადიანება არ სდომებიათ, აჭარაში კი ქრისტიანობას მედგრადა იცავდნენ. აჭარაში ყველაზე დიდხანს სხალთის ხეობის (ხულოს რაიონი) მოსახლეობას შემოუნახავს ქრისტეს რჯული. ზაქარია ჭიჭინაძეს ჩაუნერია სხალთას ნაამბობი უსუფ ბოლქვაძის მიერ, რომელიც გადმოგვცემს:

„ამ ხეობაზედ (სხალთის ხეობა. — ა. დ.) ქართველებს დიდი ხანი შეუნახავთ თავი, მაგრამ ბოლოს მაინც ბრძოლა მობეზრებიათ და გამაჰმადიანებულან. რამდენიმე სოფელს კი საიდუმლოდ დიდხანს გაუმაგრებია თავი“. მისივე გადმოცემით, „გაუმაჰმადიანებელი დარჩა სოფ. ყინჩაური, რომელიც სხალთის ხეობაზედ მდებარეობს. ყინჩაურელებმა დიდხანს იმაგრეს თავი, ამისი მიზეზი იყო სოფ. ყინჩაურის მღვდელი, რომელიც მეტად მნიგნობარი ყოფილა, მქადაგებელი და ქრისტიანობის მოყვარე. ეს მღვდელი ამაგრებდა თავის ხალხს. ეს მღვდელი წინამძღვრობდა მათ.“

ოსმალთა უქუმათს ეუბნებოდა: — ჩვენ დაგვაყენეთ ჩვენს რჯულზედ და ჩვენ არაფერს დაგიშავებთ, თქვენი ერთგულნი ქვეშევრდომნი ვიქნებით.

სამართალი ამის ნებას აძლევდა, რადგან ის მღვდელი მეტად მოხერხებული კაცი ყოფილა, მასთან, კერპი და თათრების მოძულე“.

საყურადღებოა მშობლიური საქართველოს დიდი მოტრფიალის, ქედის ხოჯის — **ახმედ ხალიფაშვილის** ნაამბობი ქრისტიანობის გადარჩენისთვის აჭარელთა თავგანწირვასა და სისხლისღვრასთან დაკავშირებით. იგი გადმოგვცემს: **„ძველად ხოჯა ხერხეუ-**

ლიძე ასე იტყოდა, რომ ნებით არც ერთი მხარეა გამაჰმადიანებული, სადაც კი გამაჰმადიანებულიან, ყველგან ძალით მომხდარა. ზეგნელების აჭარლები არანაკლებ უტანჯიათ. ნახევარი ზეგანი ფოცხოვისა და ქვაბლიანისკენ განყდა ბრძოლაში, რადგანაც არ თათრდებოდნენო, დანდალომ ზეგანს მიჰბაძა და მიტომ განყდნენ ესენიც ბრძოლაშიო. დანდალოს აჭარამ მიჰბაძა და აჭარაშიაც დიდი სისხლი დაიღვარა. ხოჯა ხერხეულიძეს კარგად ახსოვდა ის დრო, როცა აჭარაში ხალხი ქრისტიანობდაო“.

მამა-პაპათა ქრისტიანული რჯულის გადასარჩენად ყველაზე დიდი ბრძოლა სოფელ დანდალოს მცხოვრებთ (ქედის რაიონი) გამართავთ, რომელშიც აქტიურობით დედაკაცები გამოირჩეოდნენ; საამისოდ მეტად მნიშვნელოვანია თვით სოფელ დანდალოს მცხოვრებ ავალიანის ნაამბობი: **„აჭარაში გათათრების გამო დიდი ბრძოლა დანდალოს ხალხმაც გამოიარა. ...მთელი დანდალო მკაცრად დადგა ოსმალთა წინააღმდეგ სჯულის გამოცვლის გამო, თვით დედაკაცებმაც კი აიღეს ხმალ-ხანჯალი ხელში და გამოვიდნენ საბრძოლველად. ამათ გარდასწყვიტეს, რომ ან მამა-პაპის რჯულზე უნდა დაფრჩეთ და ან უნდა გავწყდეთო, ჩვენი გათათრება არ შეიძლებაო. ამათ დაიწყეს ბრძოლა, საკვირველი საქმე დაჰმართეს ოსმალთ, ოსმალნი ათასობით დახოცეს, მაგრამ ბოლოს მაინც ოსმალნი მოერივნენ... რადგან ამათ დიდი ზარალი მისცეს ოსმალთ, დიდძალი ხალხი დაუხოცეს, ამის გამო მოსპეს ოსმალთ ესენი და, ვინც დარჩა, ისინიც ოსმალში გარეკეს. მთელი დანდალო ცარიელი**

დარჩა“ (ზ. ჭიჭინაძე, ქართველების გამაჰმადიანება, გვ. 86).

სარწმუნოებისათვის თავდადებულ ქალთა რიცხვი გაცილებით დიდი იყო დაბალი სოციალური წრიდან. მაგრამ, სამწუხაროდ, ისტორიას მათი სახელები არ შემოუნახავს. ქრისტიანობის დაკარგვის შიშით, სოფელ მარადიდში ერთ ღამეს ტყეში, ეკლესიის გვერდით, ექვს დედაკაცს ხანჯლით მოუკლავს თავი, ორს თოკით ჩამოუხრჩვია, სამს თავი მოუნამლავს (პროფ. შ. ფუტყარაძე).

სოფელ მერისის მცხოვრებლებმაც, რომლებიც ჭოროხის მდინარესთან მიიყვანეს გასამაჰმადიანებლად, უარი უთხრეს ოსმალებს ქრისტეს რჯულის დათმობაზე. მაშინ ოსმალთ უბრძანებიათ, ადიდებულ მდინარეში შესულიყვნენ და, ვინც გადარჩებოდა, აღარ გამაჰმადიანებდნენ. მართლაც, იქ მყოფმა მერისლებმა ადიდებულ ჭოროხის მისცეს თავი, ჭოროხი ამ დროს დიდი ყოფილა და ყველა ეს საბრალეობი შიგ დამხრჩვალან და ერთიც არ გასულა გაღმა.

აჭარის მოსახლეობის მიერ ქრისტიანობის შენარჩუნების თაობაზე საყურადღებო ცნობებია გადმოცემული ჩაქვისთაველ (ქობულეთის რაიონი) **ჯიჯავაძის** ნაამბობში. იგი ამბობს: „აჭარაში გათათრების საქმე ერთობ გაძნელებულა. ზოგიერთ მოხუცებულ კაცები და ნამეტურ დედაკაცები ქრისტიანობაზე მაგრა იდგნენ.

...მაღე აჭარის მოხუცებულნი შეუკრებიათ და საფრიხანაში დაუმწყდევიათ, საპატიმროში ხოჯები მიუგზავნიათ და ხოჯებს ლოცვები დაუწყიათ. ზოგიერთი მოხუცებული მიუზიდნიათ და ზოგნი კი ვერა. ვინც ვერ მოაქციეს, ესენი აჭარისწყლის შესართავთან მიურეკიათ, სადაც ძველად თამარ მეფის ხიდი ყოფილა. აქ დადეს თავსაკვეთი და უთხრეს მათ:

— მოხუც ბერო კაცნო, რაზედ იფუჭებთ თავს, მოდით გონს, ინამეთ წმინდა მუჰამედი და ისლამი.

...მოხუცებულებმა ინამეს მაჰმადიანობა, მაგრამ ბარე სამისთ-

ნ. ბარბარეს ეკლესია ბათუმში

ვის, რომლებმაც არ ინამეს მაჰმადიანობა, მოუჭრიათ თავი. ეს ამბები მომხდარა ამ ორასი წლის წინათ. ერთ დღეს კი ქედაში 50 კაცი და დედაკაცი დაუსჯიათ ქრისტიანობის გამო (ზ. ჭიჭინაძე, ქართველების გამაჰმადიანება).

1726 წელს აჭარაში ოსმალოებს უნამებიათ ქართველი ქრისტიანები. ბევრი მათგანი დაუსჯიათ სიკვდილით. საქართველოს კათალიკოს პატრიარქის, ილია მეორეს 1985 წლის 24 ივნისის ბრძანებაში ვკითხულობთ: „1726 წელს თურქეთის მიერ წამებული ქართველი აღიარებულ იქნენ წმინდანად. მათი ხსენება ზემოთ აღინიშნოს საქართველოს ეკლესიის მიერ ყოველ წელიწადს ივნისის პირველ კვირას (ახალი სტილით)“.

ოსმალების მიერ აჭარის დაპყრობის შემდეგ აჭარლებმა საკმაოდ დიდხანს შეინარჩუნეს ქრისტიანობა. მე-18 საუკუნის შუა წლებამდე აჭარაში ქრისტიანობა ბატონობდა, თუმცა საბოლოოდ იგი მაინც მაჰმადიანურმა სარწმუნოებამ შეცვალა. 1920 წელს თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ლექტორი, ცნობილი სახელმწიფო და საზოგადო მოღვაწე **თახსიმ ხიმშიაშვილი** წერდა: „თურქები აქ (აჭარაში. — ა. დ.) ქრისტიანობის ნაცვლად მუსლიმანობას წერგავდნენ და ცივილიზაციის ნაცვლად მეჩეთის კულტურა დაამკვიდრეს, რითაც იქაური ქართველები სარწმუნოებით გათიშეს თანამემამულეებისგან, დააშორეს ისინი ერთმანეთს“.

ოსმალებმა მის მიერ დაპყრობილ აჭარაში სასტიკი და გაუსაძლისი რეჟიმი დაამყარეს. მათ სასულიერო ხელისუფლებასთან სპეციალური სექტა შექმნეს, რომელთა მთავარი მიზანი იყო, ქართველ მაჰმადიანებისთვის შეეძლებინათ სიტყვა ქართველი და საქართველო, ქრისტიანი ქართველები (ზ. ჭიჭინაძე, ქართველ მაჰმადიანთა ცხოვრება, თბ. 1916 წ. გვ. 80) და ძალ-ღონეს არ იშურებდნენ ამ ავაზაკური მიზნის მისაღწევად.

ქრისტიანული სარწმუნოების მაღალად აღვლენა და შემონახვა

ჩვენ ვლოცულობდით ეკლესიის ნანბრევიზი ძველი ჩვეულებისამებრ, ვიცოდით, რომ ჩვენი მამა-პაპანი ერთ დროს ქრისტიანები იყვნენ. (ქედელი დიასამიძის ნაამბობიდან).

მე-18 საუკუნის შუახანებიდან მე-19 საუკუნის დამდეგისთვის ძირითადად დასრულდა აჭარაში მაჰმადიანური სარწმუნოების გავრცელება, რომელიც ოსმალო დამპყრობლებმა აქაურ მცხოვრებლებს იძულებით მიაღებინეს. როგორც ფრანგი მოგზაური ჟან შარდენი, რომელმაც 1672 წელს იმოგზაურა ჭოროხ-აჭარისწყლის ხეობით თბილისისკენ, წერდა, „აჭარაში ეკლესიები და ციხეები ბევრი იყო, მაგრამ ოსმალებმა დაანგრეს“.

ოსმალები ჩვენი ხალხის გამაჰმადიანების შემდეგ ქართული კულტურის კვალსაც არ ტოვებდნენ. სპობდნენ მატერიალური და სულიერი კულტურის ძეგლებს, წვაგდნენ წიგნებს და სხვ. (ხ. ახვლედიანი). იმისათვის, რომ აჭარელთა შეგნებიდან აღმოეფხვრა ქრისტიანობის ნაშთები, ოსმალებმა დოკუმენტური წყაროები და ისტორიული ძეგლებიც განადგურეს (ჯ. ნოლაიდელი).

აღნიშნულის მიუხედავად, მაჰმადიანობის დროსაც, როგორც ნური ბერიძის ნაამბობიდან ვგებულობთ, „ესენი (აჭარლები, — ა.დ.) თურმე არ სტოვებდნენ ქრისტიანულ წესებს და ყოველს საქრისტიანო დღესასწაულებსაც იხდიდნენ. მაგალითად, აღდგომას ლებავდნენ ნითელ კვერცხებს და წაილებდნენ ხოლმე სხალთის ეკლესიაზე და შესწირავდნენ, ხულოს ეკლესიის ნანგრევებთან, აგარისა და სხვა მხარის ეკლესიებთან. ეს ჩვეულება ხულოს ხეობაში დღევანდლამდე არის დაშენილი და აქ დედაკაცები დღესაც ლებავენ კვერცხებს და აღდგომა დღეს ზოგიერთი ეკლესიის ნანგრევებთან მიიტანენ“ (ზ. ჭიჭინაძე, ქართველების გამაჰმადიანება, 1915 წ. გვ. 81). თუ გავითვალისწინებთ იმას, რომ ზ. ჭიჭინაძე აჭარაში მოგზაურობდა 1891 წლიდან, ხოლო მისი წიგნი „ქართველთა გამაჰმადიანება“ გამოცემულია 1915 წლისთვის, ნური ბერიძის ნაამბობი მეტად მნიშვნელოვან ფაქტებს გვამცნობს აჭარელთა მიერ ქრისტიანობის შემონახვის თაობაზე.

საყურადღებოა სოფ. აყყვის თაველი 110 წლის ქამჟარაძის ნაამბობი, რომელიც აღნიშნავს, რომ „ოსმალების აქ (ქობულეთ-აჭარაში. — ა. დ.) დაბინავების შემდეგ ჩვენებურები აქ არ დგებოდნენ, ნახევარი ჩაქვა და ქობულეთი გურიაში გადასახლდა, სახლ-კარს ოხრად ტოვებდნენ და მიდიოდნენ გურიელებისკენ, რადგანაც გამაჰმადიანების ემინოდათ“. ამასთან, ქამჟარაძე დასძენს: „თუმცა გამაჰმადიანდით, მაგრამ ეკლესიებს და ხატებს პატივს ვცემდით, ბევრი

ჩვენებური ეკლესიებშიც დაირებოდნენ სალოცავად“.

როგორც ცნობილია, ოსმალთა მფლობელობის ერიოდში, 1873 წელს აჭარაში იმოგზაურა ცნობილმა ისტორიკოსმა დიმიტრი ბაქრაძემ, რომელმაც ქედაში ღამე დიასამიძის ოჯახში გაათია. დიასამიძეს მისთვის უთქვამს:

„ჩვენ ვლოცულობდით ეკლესიის ნანგრევებში ძველი ჩვეულებებისამებრ, ვიცოდით, რომ ჩვენი მამა-პაპანი ერთ დროს ქრისტიანები იყვნენ და რომ ჩვენ თვითონ მოდგმით გურჯები ვართ... ძველი ქრისტიანული ჩვეულებიდან ზოგი რამ დღემდე შემორჩენილია, მაგალითად, კვერცხის შეღებვა სააღდგომოდ (დ. ბაქრაძე, არქეოლოგიური მოგზაურობა გურია-სა და აჭარაში, 1987 წ. გვ. 49).

გიორგი ყაზბეგი, რომელმაც გრიგოლ გურიელთან ერთად ზემო აჭარაში იმოგზაურა 1874 წელს, ზემო აჭარის წარსული ცხოვრების საუკეთესო ძეგლად მიიჩნევს სხალთის ეკლესიას, რომელსაც აქაური მცხოვრებლები დიდი პატივისცემით ეპყრობიან და მის სასწაულმოქმედებაზე ბევრს გვიამბობენო.

ზოგ ადგილას გამუსლიმანებული ქართველები ასრულებენ ზოგიერთ ქრისტიანულ წესებს და ჩვეულებას. მაგ. ყურბან ბაირამობას (მუსლიმანთა აღდგომა) ამზადებენ შეღებილ კვერცხებს და მიაქვთ ეკლესიის ნანგრევებში, — ნერდა აკად. ე. თაყაიშვილი.

პეტრე უმიკაშვილი 1877 წლის 9 ივნისის გაზ. „ივერიაში“ წერდა: **„აჭარლებს კარგად ახსოვთ, რომ ჩვენი ძმანი არიან, მხოლოდ სარწმუნოებით განვსხვავდებით. ძველი შენობების, ციხეებისა და ეკლესიების პატივისცემა აქვთ და იციან, რომ საქართველოს მეფეების აშენებულია. ზოგიერთს საყდრის პატივისცემა ისეთი აქვთ, რომ ხელის ხლება დიდ ცოდვად მიაჩნიათ და სასწაულებსაც ლაპარაკობენ. ორს ხოჯას სხალთის ეკლესია, უნდოდით მეჩეთად გადაექციათ, საყდარმა ორივე ჭკუაზე შეშალა და ტყეში მხეცებივით ატარაო“.**

ამგვარი ცნობები აქვს ზ. ჭიჭინაძეს თავის წიგნში „მუსლიმანი ქართველობა და მათი სოფლები საქართველოში“. ანალოგიურად ემინიათ ლორჯომში ძველად არსებული და შემდგომში დანგრეული ეკლესიის ნანგრევებისა (თ. სახოკია).

მეტად საყურადღებო ცნობას გვანვდის რუსი ისტორიკოს-იურისტი **ალექსანდრე ფრენკელი**, რომელიც 1879 წელს რუსულ ენაზე გამოცემულ წიგნში „ნარკვევები ჩურუქ-სუ-ზე და ბათუმზე“ (ქართული თარგმანი გამოიცა 2012 წელს) წერს: „ქობულეთელებმა მითხრეს, რომ მუსლიმანობა რამდენიმე ხნის წინ მიიღეს. ქაქუთის, ნაცხავატევის, აჭის და საერთოდ ქობულეთის ჩრდილო ნაწილის მცხოვრებლებმა, რომლებიც გურიას ესაზღვრებიან, 25-30 წლის წინ მიიღეს საბოლოოდ მუსლიმანობა“.

მაჰმადიანური სარწმუნოების გავრცელების მიუხედავად, ქობულეთში მაინც ადგილი ჰქონია ქრისტიანულად მონათვლის ფაქტებს. გაზეთ „დროების“ კორესპონდენტისთვის — მ. ნიკოლაიშვილისთვის 70 წლის ქობულეთელს 1875 წელს, როცა აჭარა ოსმალეთს ეპყრა, უთქვამს, რომ **„მე ვარ მონათლული ქართველის მღვდელის კალანდარიშვილისაო. ამითი და სხვა გარემოებებითაც ჩვენ ვეკუთვნით ქართველობას და არა თათრებსო“** (გაზ. „დროება“, № 110, 1875 წ.).

ოსმალეთის მთავრობა ქართველ მაჰმადიანებს სულიერად მოკვლას უპირებდა, მაგრამ სანადღეს ვერ მიაღწია. ქართულმა სულმა, გენმა და სისხლმა, წარსულისადმი პატივისცემამ თავისი ქნა. აჭარის მოსახლეობა, რომელიც 1877-1878 წლების რუსეთ-ოსმალეთის ომის შემდეგ დაუბრუნდა დედასაქართველოს, თანდათან კვლავ დაადგა ქრისტიანული აღმსარებლობის გზას — მრავლად აშენდა ქრისტიანული ტაძრები, ისმის ზარების რეკვა...

ავთანდილ დიასამიძე,
დოქტორანტი, ისტორიკოსი,
ფილოლოგი, იურისტი,
შუახვეი-ბათუმი

მეთევზეაბი და თევზის გაყიდველები

**„ქართველს უთევზოდ
„პურის ჭამა“ და დროის
ტარება არაფრად მიაჩნდა“
ივანე ჯავახიშვილი**

საქართველოს მდინარეებსა და ტბებში ოდითგანვე მრავლად იყო სხვადასხვა ჯიშის თევზი, რამაც გარკვეულწილად განაპირობა კიდევ მრავალგვარი სათევზაო საშუალებების არსებობა და მეურნეობის ამ დარგის ძველთაგანვე განვითარება.

ვახუშტი ბატონიშვილი საქართველოს მდინარეების დახასიათებისას აღნიშნავდა: **„წყალთა შინა არიან სხვადასხვა გვარნი თევზნი მრავლობით და გემრიელნი საჭმელად, რომელნიც არიან სახელდობრ: ორაგული, ზუთხი, ანტაკია, გოჭა, ჭანარი, ლოქო, კაპოეტი, კარჩხანა, მწერი, კალმახი, ფიჩხული დაწვრილი თევზნი მრავალნი და სხუანიცა“**.

ცნობილია, რომ მტკვრის ხეობაში გემრიელი თევზი ყოფილა. თევზს განსაკუთრებული კარგი გემო ეძლეოდა აგვისტოდან მარტამდე. კარგ გემოს კი მას თურმე წყლის სინმინდე და ქვის ლოკვა აძლევდა.

სხვადასხვა ჯიშის თევზს სხვა-

დასხვა დროს და მრავალგვარი ხერხით იჭერდნენ. **სათევზაოდ გამოიყენებოდა: კონი, ფაცერი, ოჩხი, კოკოჩა, გოდორი, ჩანგალი (ანკესი), ბადე, ნავტიკი (მოსახვევი ბადე), ტოტის გადანყვება, მონამლვა, დაღეშქვა, ჩაჩულვა, დაკირვა, ხელაობა, ყინულში თევზის ჭერა და სხვ.**

ქალაქში მეთევზეები ძირითადად ნავტიკით თევზაობდნენ. აქტიურად გამოიყენებოდა ნავტიკის, ანუ სახვეტი ბადე. მოსახვეტი, ანუ საპრობი ბადე დაახლოებით 20 მეტრი სიგრძისა და 1 მეტრი სიმაღლის იქსოვებოდა. ასეთი ბადე და ნავტიკი არა მარტო თბილისში, არამედ მტკვრის ხეობაში ყველგან გამოიყენებოდა. ნავტიკის ბადეს სასროლი ბადისგან განსხვავებით ორმაგად ქსოვდნენ მსხვილი ძაფით. ამ ბადეზე ტყვიასაც მსხვილს და დიდი რაოდენობით, დაახლოებით 200-300 ცალს ასხამდნენ. ბადის ზედა ნაწილს, წყალში რომ არ ჩაძირულიყო, მიბმული ჰქონდა ფირფიტებიც.

ნავტიკი შეკრული იყო ფიცრებისგან ოთხკუთხად, რომელზეც ამოკრული იყო ოთხი გაბერილი ტიკი — ორი სამფუთიანი, ორი ოთხფუთიანი. ოთხფუთიანი ტიკებისკენ აბამდნენ ბადის ერთ მხარეს, მეორე მხარე კი ნაპირზე ორ კაცს ეჭირა, ასე

გამოიღებოდა ნაპირზე მდგომი მეთევზეები წყლის მიმართულებით, თავქვე მისდევდნენ. ბადე ნავტიკის მოძრაობის მიმართულებით ხვეტდა თევზს, რომელიც იმავე დროს ნავზე იყრებოდა.

არსებობდა მეორე სახის ბადეც, ე.წ. **დიბადე**, რომელიც თბილისში ნაკლებად, მაგრამ მტკვრის ხეობაში, ბორჯომის მიდამოებში აქტიურად გამოიყენებოდა.

მტკვრის ხეობაში, განსაკუთრებით თბილისის მიდამოებში გავრცელებული იყო ასევე **ხორხილბადე**. იგი გრძელ ხეზე იყო განწყობილი. ხეზე მობმული ბადე მაგრდებოდა ჯვარედინ ტოტებზე, მეთევზეები მასზე ამაგრებენ პურისა და ხორცის პატარა ნაჭრებს. ასეთი ბადე, ძირითადად, გაზაფხულზე გამოიყენებოდა.

აღმოსავლეთ საქართველოში თევზის ჭერას **ფაცრის** ჩადგმით ამჯობინებდნენ. სულხან-საბას განმარტებით, ფაცერი თევზის მახეა, რომელიც მდინარეში ამოშენებულ კედელს წარმოადგენს. იგი ყველა მხარეში იყო გავრცელებული.

თევზის საჭერი საშუალება იყო ასევე **ოჩხი**. ესეც, ფაცერის მსგავსად, მდინარეში ჩადგმული ჩაშენებული ქვის კედელი იყო, რომელიც ზოგიერთ მონაკვეთში 2 მეტრსაც

აღმატებოდა. თბილისელი მეთევ-
ზეები **ნემსკავით, ანუ ანკესითაც**
თევზაობდნენ. ანკესით თევზაობა
ადრე გაზაფხულზე იწყებოდა და
შემოდგომამდე გრძელდებოდა.
თევზს ჭიაყელითა და წვრილად
დაჭრილი ხორციით იტყუებდნენ.

ანკესით წვრილ თევზს (კალმახი,
ჭანარი, მურწა და სხვ.) იჭერდნენ,
ხოლო ჩანგლით — ლოქოსა და
ორაგულს. ჩანგლებს მარგილებზე
ამაგრებდნენ და მდინარეში ისე
ყრიდნენ. ასეთ ჩანგლებს საღამო
ხანს ყრიდნენ და მეორე დილით
ამონმებდნენ.

თევზით ვაჭრობა

საქართველოში და განსაკუთრე-
ბით ქალაქის ყოფაში თევზზე ყო-
ველთვის დიდი მოთხოვნილება იყო.
სხვადასხვა დღესასწაულზე, ჭირსა
თუ ლხინში თევზს სუფრაზე ყოველ-
თვის გამორჩეული ადგილი ეკავა.

თევზის მოპოვებამ თბილისში
თევზით ვაჭრობა განავითარა. ქა-
ლაქში თევზი არა მარტო საქარ-
თველოს სხვადასხვა კუთხიდან, არა-
მედ მეზობელი ქვეყნებიდანაც შე-
მოჰქონდათ. არსებობდა თევზის

შემოტანასა და მოპოვებაზე გადა-
სახადები.

მდინარე მტკვარზე თევზის ჭე-
რის უფლების შესახებ საინტერესო
ცნობებს გვანვდის მე-18 საუკუნის
გერმანელი მოგზაური იოჰან **გი-
ულდენშტედტი**. იგი აღნიშნავს,
რომ **„თბილისელი მეთევზეები
მტკვარში თევზის უფლებისთვის
მეფეს ყოველწლიურად უხდიან
ათას სამას ან ათას ოთხას მანეთს,
ხოლო ნატურით დაჭერილი თევ-
ზის — ერთ მესამედს“**.

ახლადჭერილ თევზს თბილისე-
ლი მეთევზეები ქუჩებსა და ბაზ-
რებში ხელზე ყიდდნენ, მაგრამ არ-
სებობდა უფრო მონესრიგებული
სისტემა და თევზით სავაჭრო სპე-
ციალური ადგილებიც, სადაც მე-
თევზეები, ძირითადად, სწორედ ამ
სავაჭრო ადგილების მეპატრონეთა
დაკვეთით იჭერდნენ სხვადასხვა
სახის თევზეულს.

ძველი თბილისის თევზით მოვაჭ-
რეები **ბაყალთა ამქარში** იყვნენ გა-
ერთიანებულნი. როგორც სამეცნი-
ერო ლიტერატურიდან ჩანს, ბაყ-
ლებსაც, ქალაქში მოსაქმე სხვა ხე-
ლოსნებისა და ვაჭრების მსგავსად,
საკუთარი ამქარი, ანუ გაერთიანე-
ბა ჰქონდათ, რომელსაც სათავეში
მეფის მიერ დამტკიცებული **უსტა-
ბაში** ედგა.

თბილისი და აღმოსავლეთ საქარ-
თველოს სხვა ქალაქები ზამთარში
ოჩხის თევზით მარაგდებოდა, რო-
მელიც ცხენის საპალნით ხრამი-
დან, იორიდან, არაგვიდან, მტკვრი-
დან და სხვა მდინარეებიდან შემოჰ-
ქონდათ. ჯვავახეთში ზამთარში გახ-
სნილი ოჩხიდან ამოყვანილ თევზს
იქვე, მდინარის პირას ხარშავდნენ
და ისე მოჰქონდათ თბილისში.

გაზაფხულზე ფაცრისა და კონის
თევზი შემოდითოდა, ხოლო ზაფხ-
ულსა და შემოდგომაზე — ბადითა
და ჩანგლით დაჭერილი.

მე-20 საუკუნეში თბილისის ამქ-
რული ორგანიზაციების, მათ შო-
რის ბაყალთა ამქრის, საბოლოოდ
მოსპობამ ძველ ქალაქში მეთევზე-
თა საქმიანობისა და მათი ნავტიკე-
ბის, ბადეებისა და ნემსკავების გაქ-
რობაც გამოიწვია.

მოამზადა **ლვა სვანიძემ**

სტუმრად ჯუმბერ პატიაშვილთან

საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის ყოფილ პირველ მდივანს — ჯუმბერ პატიაშვილს მცხეთაში ვესტუმრეთ. ჟურნალი „ისტორიული მემკვიდრეობა“ იმ ძველი ფოტოებით დაინტერესდა, რომელიც გასული საუკუნის 80-იანი წლების საქართველოს ისტორიას ასახავს, პერიოდს, რომელიც ზოგს სამარცხვინოდ მიაჩნია, ზოგს კი მასზე ნოსტალგია აქვს. მაგრამ რა შეგრძნებაც არ უნდა გქონდეს, ეს ჩვენი ქვეყნის უახლესი წარსულია, როცა იყო აღმასვლაც და დაცემაც, აღმაფრენაც და გულისწყვეტაც...

ის, რაც წარსულია, ამაზე თავად ფოტოები მოგვიყვებიან, მაგრამ, თუ რაზე წყდება გული ბატონ ჯუმბერს, ამდენი წლის შემდეგ თავად გვეტყვის:

— გული ძალიან ბევრ რამეზე მწყდება. თავს არავისზე მაღლა არ ვაყენებ, მაგრამ მე და ჩემმა თანამოაზრეებმა იმთავითვე ვერ გავუგეთ იმ პიროვნებებს, რომლებსაც წარმოედგინათ, რომ ეს ქვეყანა ამ გზით გაბედნიერდებოდა. მაშინ ჩვენ მათ ვარწმუნებდით, რომ ძალა, რომელიც მოდიოდა, დამანგრეველი იქნებოდა, მაგრამ ამაში ვერავინ დავარწმუნეთ.

გული მწყდება იმაზე, რომ ტერიტორიების 20% დავკარგეთ, ამ ამბავს ზოგი ისე შეეჩვია, რომ არც ახსენდება... ტერიტორიების დაკარგვამ ჩვენ ისეთი უარყოფითი შედეგები მოგვითქანა, რომ

ჯუმბერ პატიაშვილი სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქ ილია II-სთან ერთად

ჯუმბერ პატიაშვილი:

ჩვენ უნდა ვიფიქროთ იმაზე, რას ჩვენთვის ნაღია: ოჯახი, ტრადიცია, ოჯახიშვილობა, პატივისცემა იმ ალაშიანებისა, რომლებმაც შექმნეს ეს ქვეყანა

ჯუმბარ პატიაშვილი მუღლესთან, შვილებთან და შვილიშვილებთან ერთად

ვერიკო ანჯაფარიძე, ჯუმბარ პატიაშვილი და ევგენი პრიმაკოვი

ჯუმბარ პატიაშვილი მეუღლესთან — თინათინ ჭიჭინაძესთან ერთად

ამიერკავკასიის რესპუბლიკების ცენტრალური კომიტეტების პირველი მდივნები:
ჯაფარ ბაბიროვი, კარენ დემირჩიანი, ჯუმბარ პატიაშვილი

მარგარეტ ტატიჩარი საქართველოში

ჯუმაბარ პატიაშვილი და ალექსანდრა ჭაჭია, ნოქალაქევი

პირველი კოსმონავტი ქალი ვალენტინა ტერეშკოვა თბილისში

ჯერ ათვლაც არ გვაქვს დაწყებული. როდესაც ქვეყანაში ასეთი ტრაგედია ხდება და შედეგის შეფასების გარეშე გრძელდება ცხოვრება, ცუდია.

გულდასაწყვეტია, რომ საქართველომ თავისი ნიშა ვერ მოიძებნა იმ გარემოში, რომელსაც ჩვენი მეზობელი სამყარო ჰქვია. ამით ჩვენ ის პოტენციური დავკარგეთ, რომლითაც ქართული საქმე კეთდებოდა. დღეს კი მისი განახლება შეუძლებელია. **პოლიტიკურმა თამაშებმა და ინტრიგებმა ქვეყანა კატასტროფამდე მიიყვანა.** იმ ხელისუფლების მისია, რომელიც 2003 წელს მოვიდა ქვეყნის სათავეში, საკმაოდ მზაკვრული აღმოჩნდა. რაც მან ჩვენს საზოგადოებას აკადრა, ეს დანაშაულია. ვინც იმ ადამიანებს ხელს უწყობდნენ და ეხმარებოდნენ, მიხვდნენ, რომ საშიშ ხალხთან ჰქონდათ საქმე.

რამაც ჩვენი ქვეყანა ლამის დალუპა, იყო ფარისევლობა, კერპთაყვანისმცემლობა, მლიქვნელობა. ფარისეველი რომ შემოგიჩნდება, ისეთ რამეზე დაგითანხმებს, რაც ყოვლად მიუღებელია; ხოლო კერპთაყვანისმცემელი, რომელიც შენ გაღმერთებს, ისეთ დროს გიღალატებს, როცა არ ელოდები.

საქართველო ისე გადაანადგინდა და გაიყიდა, რომ მშრომელ კაცს არაფერი ერგო. ქონება, რომელიც ათეული წლები გროვდავოდა, რამდენიმე ადამიანის ხელში მოხვდა და ეს პროცესი დღემდე გრძელდება.

ადამიანი გულწრფელი უნდა იყოს, ყველა მათგანისთვის, ვინც ხელისუფლებაში იყო და არის, სიმართლე ნაქვამი მაქვს. დღეს არსებული მდგომარეობით, მიუხედავად იმისა, რომ ახალი ხელისუფლების იმედი მაქვს, გულდამშვიდებული არ ვარ. **ჩემს წილ პასუხისმგებლობას არ ვიცილებ.** ეს არის ჩემი სათქმელიც და საფიქრალიც.

ესაუბრა ეკა ნასყიდაშვილი

სოხუმის სანაპირო XX საუკუნის დასაწყისში

